

วารสารสังคมภิวัตน์

Journal of Social Synergy

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2562) Vol.10 No.3 (September-December 2019)

การเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ: กรณีศึกษา

โรงพยาบาลทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์

โดย ณัฐพัชร วัชรโชชนกรณ์

การช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

โดย ธนกฤต ยอดศิริ และ ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม

การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพลพลงให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม

โดย อรสา ธาตวากร

การติดตามและประเมินผลโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล

โดย เบญจพร บัวสำลี และ รศ.ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

โดย ดร.กฤตวรรณ สาทรัมย์

แนวทางการจัดการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์ บนฐานความเป็นธรรมทางสังคม:

กรณีศึกษารายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว

โดย ดร.นุชนาฏ ยูฮันเงาะ

Book Review : Child Welfare Removals by The State A Cross-Country Analysis

of Decision Making Systems

Edited by Kenneth Burns, TarjaPösö and Marit Skivenes

โดย พระปัญญาพัฒน์ แสงวงศ์ดี

สังคมภิวัฒน์

JOURNAL OF SOCIAL SYNERGY

วารสารสังคมภิวัตน์

JOURNAL OF SOCIAL SYNERGY

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3

กันยายน-ธันวาคม 2562

ISSN

1906-8980

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมนักศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัยทั้งในและต่างประเทศนำผลงานทางวิชาการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณะชน
2. เพื่อส่งเสริมการพัฒน่องค์ความรู้ใหม่ๆ ด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนานโยบายใหม่ๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและความมั่นคงทางสังคมโดยรวม

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม

เจ้าของ

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ที่ปรึกษา

คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์ ทศนีย์ นิลสูงเนิน

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ยุพา วงษ์ไชย

ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล ปธานวนิช

ศาสตราจารย์ ดร. จรรจา สุวรรณพัต

ศาสตราจารย์ ดร. ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์

ศาสตราจารย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร

JOURNAL OF SOCIAL SYNERGY

Peer Review
Committee

ด้านสังคมสงเคราะห์

ศาสตราจารย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร

ศาสตราจารย์ ระพีพรรณ คำหอม

รองศาสตราจารย์ ดร. โกนิษฐ์ ศรีทอง

รองศาสตราจารย์ อภิญา เวชชัย

รองศาสตราจารย์ ภาวนา พัฒนศรี

รองศาสตราจารย์ สุรางค์รัตน์ วศินารมณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญมณี บุรณกานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โสภา อ่อนโอภาส

ดร.ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล

ดร. ปิยฉัตร กลิ่นสุวรรณ

ดร. สดใส คุ่มทรัพย์อนันต์

ด้านสวัสดิการสังคม

ศาสตราจารย์ ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล

ศาสตราจารย์ดร.สุวัจนรา เปี่ยมญาติ

รองศาสตราจารย์ ดร. ขัตติยา กรรณสูต

รองศาสตราจารย์ ดร. นฤมล นิราธร

รองศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย

รองศาสตราจารย์ เล็ก สมบัติ

รองศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวคันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภุชงค์ เสนานุช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ โคตรบึงแก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ชูเกียรติ น้อยฉิม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.นฤมล ทับจุมพล

ดร. วิชัย รูปขำดี

JOURNAL OF SOCIAL SYNERGY

กองจัดการ	นพ. ประพนธ์ เกตราภาส
	นพ. ประทีป ธนกิจเจริญ
สถานที่ติดต่อ	อาจารย์ ดร.นุชนาฏ ยูฮันเงาะ
	อาจารย์ ดร.กฤตวรรณ สาหร่าย
	กองบรรณาธิการวารสารสังคมวิวัฒน์
	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม
	18/18 ถ.เทพรัตน (บางนา-ตราด) ก.ม.18 ต.บางโฉลง
	อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540
	โทรศัพท์ 0-2312-6300 ต่อ 1483, 1177
	E-mail: palakaz@hotmail.com
	URL : https://www.tci-thaijo.org/index.php/thaijss/about

- * “วารสารสังคมวิวัฒน์”ได้รับการยอมรับให้อยู่ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) กลุ่มที่ 2 สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- * บทความใน “วารสารสังคมวิวัฒน์” นี้แต่ละเรื่องผ่านการกลั่นกรองจาก Peer Review Committee ไม่น้อยกว่า 2 ท่าน
- * บทความใน “วารสารสังคมวิวัฒน์” เป็นทรัพย์สินของผู้เขียนโดยเฉพาะ กองบรรณาธิการไม่มีส่วนในความคิดเห็นในข้อความเหล่านั้น

สารบัญ

บทบรรณาธิการ

การเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ: กรณีศึกษา โรงพยาบาลทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์ โดย ณัฐพัชร์ วัชรโชคธกรณ์	1
การช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดย ธนกฤต ยอดศิริ และ ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม	23
การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุพลังให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม โดย อรสา ธาตวากร	39
การติดตามและประเมินผลโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล โดย เบญจพร บัวสำลี และ รศ.ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร	64
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ โดย ดร.กฤตวรรณ สาหร่าย	85
แนวทางการจัดการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์ บนฐานความเป็นธรรมทางสังคม: กรณีศึกษารายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว โดย ดร.นุชนาฏ ยูฮันเงาะ	95
Book Review : Child Welfare Removals by The State A Cross-Country Analysis of Decision Making Systems Edited by Kenneth Burns, TarjaPösö and Marit Skivenes โดย พระปัญญาพัฒน์ แสงวงศ์ดี	117

บทบรรณาธิการ

วารสาร “สังคมภิวัตน์” ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2562) เข้าสู่ E Journal ในระบบ Thai Journals Online (ThaiJo) แล้ว วารสาร “สังคมภิวัตน์” ฉบับนี้ นำเสนองานวิจัยที่ส่งมาจากบุคคลภายนอก 3 เรื่อง คือ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ: กรณีศึกษาโรงพยาบาลทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์, การช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น, การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพลัดพรากให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม และจากภายในคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม 3 เรื่อง คือ การติดตามและประเมินผลโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล, ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และแนวทางการจัดการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์บนฐานความเป็นธรรมทางสังคม: กรณีศึกษารายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว

สำหรับ Book Review ฉบับนี้ เป็นผลงานของพระปยุตญาพัฒน์ แสงวงศ์ดี นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม ได้สรุปสาระสำคัญและวิจารณ์หนังสือเรื่อง **Child Welfare Removals by The State: A Cross-Country Analysis of Decision Making Systems** Edited by Kenneth Burns, Tarja Pösö and Marit Skivenes

กองบรรณาธิการหวังว่าบทความในวารสาร “สังคมภิวัตน์” ฉบับนี้จะทำให้ผู้อ่านได้ข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถนำไปเป็นแนวทางในการทำงาน หรือการอ้างอิงทางวิชาการได้พอสมควร

กองบรรณาธิการใคร่ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยประเมินบทความอย่างเข้มข้น ก่อนที่จะตอบรับผู้เขียนบทความว่าจะนำลงตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ และใคร่ขอเชิญชวนผู้อ่านทุกท่านส่งบทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) หรือ การวิจารณ์หนังสือ (Book Review) มาลงตีพิมพ์ในวารสาร “สังคมภิวัตน์” ซึ่งจะออกปีละ 3 ฉบับ โดยศึกษาคำแนะนำในการจัดเตรียมต้นฉบับจากเว็บไซต์ของวารสารที่ [URL_https://www.tci-thaijo.org/index.php/thaijss/about](https://www.tci-thaijo.org/index.php/thaijss/about)

บรรณาธิการ

การเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ : กรณีศึกษาโรงพยาบาลทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์

ณัฐพัชร์ วัชรโชคธนกรณ์*

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการกรณีศึกษาโรงพยาบาลทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1. การฟื้นฟูทางด้านการแพทย์ 2. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา 3. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ 4. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของทหารผ่านศึกพิการ ในโรงพยาบาลทหารผ่านศึก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่างเป็น ทหารผ่านศึกพิการ ผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน ที่เข้ารับการรักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึกจำนวน 130 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคม สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ทหารผ่านศึกพิการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 68 ปี ส่วนใหญ่เป็นทหารผ่านศึกพิการบัตรชั้นที่ 4 มีสถานภาพสมรสโสด และไม่ได้ประกอบอาชีพ ซึ่งมีสาเหตุของความพิการเกิดจากอุบัติเหตุมากที่สุด โดยส่วนมากพิการทางการเคลื่อนไหว ทหารผ่านศึกมีความรับรู้สิทธิตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 รองลงมาการรับรู้เรื่องสาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ด้านสิทธิ พบว่า ทหารผ่านศึกพิการมีการรับรู้ในเรื่องการจะขอจดทะเบียนคนพิการได้ต้องดำเนินการเรื่องเพื่อขอใบรับรองความพิการกับโรงพยาบาลก่อนมากที่สุด เช่นเดียวกับการเข้าถึงสิทธิ แต่ในด้านการใช้ประโยชน์กลับพบว่า มีการใช้ประโยชน์ตามสาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ด้านสิทธิตามมาตรา 20 อยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนของบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้น บริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม ทหารผ่านศึกพิการ มีการรับรู้ในเรื่อง การมีสิทธิได้รับเบี้ยความพิการเดือนละ 800 บาท มากที่สุด เช่นเดียวกับในด้านการเข้าถึง พบว่า ทหารผ่านศึกพิการมีสิทธิได้รับเบี้ยความพิการเดือนละ 800 บาท มากที่สุด โดยภาพรวมมีการใช้ประโยชน์ด้านสิทธิบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้ง 4 ด้าน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 อยู่ในระดับปานกลางและในส่วนของบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ

ตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ทหารผ่านศึกพิการรับรู้สิทธิ ในส่วนของบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ในเรื่อง ทหารผ่านศึกพิการบัตรชั้นที่ 1 มีสิทธิได้รับทุนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ มากที่สุดร้อยละ 80.0 ในด้านการเข้าถึง พบว่า ทหารผ่านศึกพิการมีสิทธิได้รับการกายภาพบำบัดภายหลังความพิการมากที่สุดร้อยละ 80.0 โดยภาพรวมทหารผ่านศึกพิการมีการใช้ประโยชน์ด้านสิทธิบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้ง 4 ด้านตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ควรร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรภาคีเครือข่ายคนพิการ ทั้งหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน เพื่อร่วมกำหนดแผนในการพัฒนาการจัดสวัสดิการให้เหมาะสมและคำนึงถึงประโยชน์ของทหารผ่านศึกพิการสูงสุด มีการสำรวจ นโยบายและสวัสดิการของทหารผ่านศึกพิการในข้อแตกต่างของสิทธิประโยชน์ ในแต่ละชั้นบัตรอย่างเหมาะสม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสิทธิที่ทหารผ่านศึกได้รับ ให้เกิดความเท่าเทียมอย่างมีคุณภาพ รวมถึงมีการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายการจัดสวัสดิการให้ทหารผ่านศึกพิการทันต่อสถานการณ์คนพิการที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน รวมถึงสิทธิประโยชน์ควรเข้าถึงได้ง่าย เจื่อนใจและข้อกำหนดอาจมีการปรับเปลี่ยน ตามวาระโอกาสในสถานการณ์นั้นๆ

คำสำคัญ: การเข้าถึงและใช้ประโยชน์, บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ, ทหารผ่านศึกพิการ

* นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558)

สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Access and Usage of Veteran Rehabilitation Services: A Case Study
of Veterans General Hospital attached to The War Veterans Organization of Thailand
Under Royal Patronage of His Majesty the King

Natthaphat Watcharachokthanakorn

Abstract

The Study on “Access and Usage of Veteran Rehabilitation Services: A Case Study of Veterans General Hospital attached to The War Veterans Organization of Thailand Under Royal Patronage of His Majesty the King” aims to study access and usage of 4 veteran rehabilitation services (i.e. medical rehabilitation, educational rehabilitation, occupational rehabilitation and social rehabilitation) in Veterans General Hospital. In this survey research, the sample were 130 outpatients and inpatients i.e. disabled veterans treated at Veterans General Hospital. The data was collected by questionnaire and analyzed by Statistical Package for the Social Sciences. The statistics included frequency, percentage, mean and standard deviation. The study results were summarized as follows.

Most veterans were male, aged 68 years, held forth-level cards and had no occupation. The first cause of disability was accident. Most veterans had physical disability. From the study, 113 veterans acknowledged rights under the Empowerment of Persons with Disabilities Act B.E. 2550 (2007), followed by recognizing key contents of the Empowerment of Persons with Disabilities Act B.E. 2550 (2007). Regarding rights, veterans acknowledged requirement on hospital disability certificates for disabled registration and right access. The usage according to the Empowerment of Persons with Disabilities Act B.E. 2550 (2007) (rights under Section 20) was at the moderate level. Regarding social rehabilitation services, the most acknowledged right was monthly allowance of 800 Baht. The most accessible right was monthly allowance of 800 Baht. The overall usage of 4 rehabilitation services under the Empowerment of Persons with Disabilities Act B.E. 2550 (2007) was at the moderate level. For rehabilitation services under The War Veterans Organization of Thailand Act B.E. 2510 (1967), veterans acknowledged rights on educational rehabilitation services.

The most acknowledged right was Queen Sirikit scholarships for first-level card veterans (80.0%). The most accessible right was physical therapy for disability (80.0%). The overall usage of 4 rehabilitation service rights under the Empowerment of Persons with Disabilities Act B.E. 2510 (1967) was at the moderate level.

The recommendations are that The War Veterans Organization of Thailand should collaborate with organizations and networks of the disabled, both private and public units, to jointly set proper welfare development plans; and take into consideration the highest benefits of veterans. In order to reduce unfair rights and ensure fair treatment, welfares and policies for each card class in term of right difference should be surveyed properly. Policies on veteran welfare should be studied, developed and updated. Rights should be easily accessed. Terms and conditions may be changed from time to time.

Keywords: Access and Usage, Rehabilitation Services, Disabled Veterans

บทนำ

ในปัจจุบัน สังคมไทยมีความเสี่ยงที่จะส่งผลให้เกิดความพิการที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น คนพิการมักถูกมองให้เป็นผู้ไร้ความสามารถหรือเป็นภาระ ขาดโอกาสในการเข้าถึงการบริการสาธารณะต่างๆ ทั้งที่คนพิการเป็นสมาชิกกลุ่มหนึ่งของสังคมไทยที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือและการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างจริงจัง การดูแลคนพิการทุกกลุ่มวัยมีความซับซ้อน และมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกันไปทุกด้าน ดังนั้น คุณภาพชีวิต เป็นตัวชี้วัดเพื่อให้อุทิศตนเหล่านี้สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ โดยผ่านการบริการช่วยเหลือทางสุขภาพด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพและด้านสังคม ให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า ในประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ด้วยการตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการอย่างครอบคลุม ซึ่งถือเป็นฉบับแรก ต่อมาได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2556 หลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 เป็นระยะเวลานาน ทำให้สาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับการสงเคราะห์และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองคนพิการ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงที่ผ่านมาเป็นการวางรากฐานที่สำคัญที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการบนฐานสิทธิมากยิ่งขึ้น ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในช่วงต่อไปจะต้องมีการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามสิทธิประโยชน์ต่างๆ อย่างต่อเนื่องต่อไปส่งผลให้ประเทศไทยมีการออกกฎหมาย กฎกระทรวง

กฎระเบียบ รวมถึงการมีนโยบาย มีแผนงานด้านคนพิการต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย อีกทั้งกระแสโลกที่มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมของคนพิการอย่างเท่าเทียม การปกป้องคุ้มครองสิทธิพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐาน ไม่เลือกปฏิบัติ ปัจจุบันแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติเป็นฉบับที่มุ่งเน้นให้มีโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อ สนับสนุนให้คนพิการที่อยู่ห่างไกลและมีความลำบาก สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากบริการของรัฐ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ คนพิการเป็นทรัพยากรส่วนหนึ่งของประเทศ แต่เนื่องจากสภาพของความพิการเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิตในการประกอบอาชีพและในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม โดยที่สมควรสนับสนุนส่งเสริมให้คนพิการได้มีโอกาสในด้านต่างๆ สามารถดำรงชีวิต ประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมเท่าเทียมกับคนปกติทั่วไป รวมถึงสนับสนุนให้คนพิการได้รับการคุ้มครองการสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีการทางการแพทย์ ทางการศึกษา ทางสังคมและการฝึกอบรมตลอดจนแก้ไขปัญาและจัดอุปสรรคต่างๆ ทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่คนพิการ โดยมีสาระสำคัญสิทธิประโยชน์ ดังนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มีการกำหนดถึงสิทธิต่างๆ ของคนพิการ เช่น ตามมาตรา 20 คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ กฎหมายดังกล่าว มีวัตถุประสงค์ในการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิของคนพิการในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การศึกษา การฝึกอบรม และทางสังคม รวมทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการเกื้อกูล และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และไม่กระทำการใดๆ ซึ่งถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการ นอกจากนั้นยังกำหนดให้คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่คนพิการควรได้รับโดยเร็วที่สุดเมื่อพบความพิการ ไม่ว่าจะเป็น

ความพิการแต่กำเนิด หรือความพิการภายหลัง โดยทั่วไป ดังนั้น การฟื้นฟูสมรรถภาพมีความสำคัญเป็นอย่างมาก มักเริ่มจากการให้บริการ ทางด้านการแพทย์เพื่อสร้างเสริมศักยภาพด้านร่างกาย และจิตใจในการประกอบกิจวัตรประจำวัน และเรียนรู้การใช้อุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการ เมื่อฟื้นฟูสมรรถภาพให้มีความพร้อมในระดับหนึ่งแล้ว คนพิการจึงเข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และสติปัญญา รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านสังคมเพื่อการดำเนินชีวิตร่วมกับคนทั่วไป ต่อมาจึงพัฒนาทักษะด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งจะช่วยให้คนพิการมีรายได้ และไม่เป็นภาระต่อครอบครัวหรือสังคมเพื่อให้การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการสามารถดำเนินไปได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของคนพิการอย่างแท้จริง จึงทำให้เกิดอนุบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิที่สำคัญอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งครอบคลุมวิถีชีวิตคนพิการ ตั้งแต่เกิดจนตาย ได้แก่

1. เบี้ยความพิการ-คนพิการทุกคนที่มีสมุด/บัตรประจำตัวคนพิการมีสิทธิลงทะเบียนขอรับ “เบี้ยความพิการ” นอกจากนั้น คนพิการที่สูงอายุ หรืออายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีสิทธิได้รับทั้ง “เบี้ยความพิการ” และ “เบี้ยผู้สูงอายุ” 2. บริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ แต่เดิมคนพิการได้รับบริการทางการแพทย์เพียง 13 รายการ ในปี 2550 นี้ คนพิการได้รับบริการจำนวนรวมเป็น 2 เท่า คือ รวม 26 รายการ นับว่าในปัจจุบันการให้บริการจากภาครัฐที่มีต่อคนพิการเป็นไปอย่างสอดคล้องกับความต้องการในการดำรงชีวิตของคนพิการมากขึ้น โดยสิทธิประโยชน์นั้นครอบคลุมวิถีชีวิตของคนพิการในการดำรงชีวิตของคนพิการอย่างปกติสุขทั้งนี้ พระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 หมวด 3 หลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการบริการฟื้นฟู มีสาระสำคัญสิทธิประโยชน์ การสงเคราะห์ ทั้ง 6 ประเภท คือ

1. การเกษตรสามารถเข้าประกอบอาชีพในนิคมเกษตร หรือนิคมประมงขององค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกฝากเช่าทำกินในนิคมเกษตรนิคมสวนป่า

หรือนิคมสหกรณ์ของสวนราชการอื่นๆ ตลอดจนของเอกชนให้คำแนะนำในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การประมงและการใช้เครื่องมือทุนแรงติดตอประสานงานกับสวนราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2. การอาชีวบริการและแนะอาชีพการส่งเสริมอาชีพการจัดหางาน การค้าประกันเข้าทำงาน การจัดตั้งโรงเรียนฝ่อาชีพและโรงงานในอารัชการฝ่อาชีพเป็นการศึกษาวิชาชีพระยะสั้น

3. การสวัสดิการและการศึกษาให้การสงเคราะห์ประสภภัยพิบัติ พิการทุพพลภาพหรือพิการตายอรรถดัจายเงินช่วยเหลือครั้งคราว เยี่ยมเยียนช่วยเหลือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วย เยี่ยมเยียนช่วยเหลือทหารผ่านศึกและครอบครัวเปนครังคราว จัดที่ดินหรืออาคาร จายเงินเชิดชูเกียรติจายเงินช่วยเหลือเปนครองชีพพิเศษจายเงินเลี้ยงชีพพิเศษ ตลอดจนสวัสดิการอื่นๆ การศึกษาจนจบระดับปริญญาตรีทั้งในและนอกประเทศ

4. การรักษาพยาบาลให้การสงเคราะห์การรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลหรือในสถานพยาบาลขององค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกการสงเคราะห์ผู้พิการทุพพลภาพหรือพิการการสงเคราะห์คาคลดบุตร

5. การให้สินเชื่อบนเชื่อเพื่อการเกษตรระยะสั้นสินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพสินเชื่อเพื่อการสวัสดิการสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินสินเชื่อเพื่อการเคหะสงเคราะห์

6. การส่งเสริมสิทธิและเกียรติสิทธิพิเศษสิทธิพิเศษ ขอลดหย่อนค่าโดยสารสาธารณะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลทางศาสนา ในวาระอันเป็นที่ระลึกของทหารผ่านศึกนอกประจำการที่นับถือศาสนาต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

โดยสามารถจัดกลุ่ม พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และ พระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 หมวด 3 หลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์ เป็น บริการฟื้นฟูสมรรถทั้ง 4 ด้านเพื่อนำมาศึกษาการจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้เกิดการเข้าถึงและใช้ประโยชน์สรุปได้ดังตารางที่ผู้ศึกษาจัดทำขึ้นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ

บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ	พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550	พ.ร.บ. องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก 2510
1.การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายภาพ	- ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลโรงพยาบาลของรัฐฟรี - ค่าอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการฟรี - ได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกระบวนการทางการแพทย์ 26 รายการ	- ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทั้งครอบครัวปีละ 3,000 บาท กรณีที่รักษาพยาบาล รพ.ทหารผ่านศึกฟรี - ค่าอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการฟรี
2. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านการศึกษา	- ค่าใช้จ่ายในการศึกษาคนพิการฟรีตั้งแต่ขั้นพื้นฐานระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จนถึงระดับปริญญาตรีทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน	- ค่าใช้จ่ายในการศึกษาทหารผ่านศึก, ภรรยา, บุตรจนจบปริญญาตรีและปริญญาโททั้งในประเทศและต่างประเทศเฉพาะบัตรชั้นที่ 1 - ค่าใช้จ่ายในการศึกษาทหารผ่านศึกบัตรชั้น 2, 3, 4 ปีละ 8,000 บาท - ทนการศึกษาจนจบปริญญาตรีแก่บุตรบัตรชั้น 2, 3, 4
3. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ	- กู้เงินเพื่อการประกอบอาชีพ 60,000 บาท ทั้งการกู้รายบุคคลและการกู้เป็นกลุ่ม - มีสิทธิได้รับการเข้าทำงานตามโควตารัฐ 1: 100 คน - มีสิทธิเข้ารับการแนะแนวในการส่งเสริมอาชีพ - มีสิทธิเข้ารับบริการจัดหางานและฝึกอาชีพ	- กู้เงินเพื่อการประกอบอาชีพ 50,000 บาท - มีสิทธิได้รับการเข้าทำงานตามโควตารัฐ 1: 100 คน - มีสิทธิเข้ารับการแนะแนวในการส่งเสริมอาชีพ - มีสิทธิเข้ารับการจัดหางานและฝึกอาชีพ - มีสิทธิที่ดินทำกินในนิคมการเกษตรและการประมง
4. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านสังคม	- การได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพคนพิการ 800 บาท - มีสิทธิได้รับผู้ช่วยคนพิการ (สำหรับคนพิการระดับรุนแรง) ซึ่งผ่านการฝึกอบรมตามมาตรฐานและลงทะเบียนแล้ว - มีสิทธิได้รับการยอมรับและเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน - มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ	- การได้รับเงินช่วยเหลือรายเดือนไม่เกินเดือนละ 3,100 บาท ขึ้นอยู่กับเกณฑ์การตรวจประเมินสภาพความพิการและสภาพครอบครัวสังคมและรายได้เฉลี่ยต่อปี ไม่เกินปีละ 34,000 บาท เฉพาะบัตรชั้น 2, 3, 4 - เงินช่วยเหลือครั้งคราวเยี่ยมเยียนทหารที่ได้รับบาดเจ็บเจ็บป่วย - เงินเชิดชูเกียรติ เดือนละ 4,000 บาท เฉพาะบัตรชั้นที่ 1 - เงินเชิดชูเกียรติ ในกรณีได้รับเหรียญกล้าหาญได้เพิ่มอีกเดือนละ 5,000 บาทเฉพาะบัตรชั้นที่ 1 - เงินเลี้ยงชีพพิเศษในกรณีมีบ้านญาติพิเศษ เดือนละ 5,700 บาทเฉพาะบัตรชั้นที่ 1 - เงินเลี้ยงชีพพิเศษในกรณีไม่มีบ้านญาติพิเศษเดือนละ 7,300 บาท เฉพาะบัตรชั้นที่ 1 - เงินสงเคราะห์กรณีประสบภัยพิบัติจ่ายตามจริงไม่เกิน 10,000 บาท - เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน
5. การบริการสิทธิประโยชน์ตามกฎหมาย	14. คนพิการและผู้ดูแลคนพิการสามารถได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้คนละ 60,000 บาท 15. คนพิการ สามารถได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกทางการสื่อสารข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี 16. คนพิการสามารถได้รับผู้ช่วยคนพิการ (สำหรับคนพิการระดับรุนแรง) ซึ่งผ่านการฝึกอบรมตามมาตรฐานและลงทะเบียนแล้ว 17. คนพิการสามารถได้รับค่าใช้จ่ายสำหรับจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกที่สถานที่พักปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย 18. คนพิการสามารถได้รับสถานที่เลี้ยงดูสำหรับคนพิการไร้ที่พึ่ง 19. คนพิการสามารถรู้ล่ามภาษามือ	- เงินทำศพรายละ 10,000 บาท - ลดหย่อนค่าโดยสารสาธารณะ

จากตารางที่ 1 พบว่า พระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 หมวด 3 หลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์มีแนวทางสิทธิและสวัสดิการเป็นไปไม่สอดคล้องกันกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 พบว่ายังมีช่องว่างในสิทธิและสวัสดิการในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ได้แก่

1. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์พบว่า สิทธิและสวัสดิการพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 ครอบคลุมและอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตให้แก่คนพิการได้มากกว่าโดยสามารถเข้าถึงบริการการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลในสังกัดของรัฐได้ฟรีทั่วประเทศ ซึ่งในส่วนพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 หมวด 3 หลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์ สามารถเข้ารับบริการการรักษาพยาบาลฟรี ได้จาก โรงพยาบาลทหารผ่านศึก ซึ่งอาจจะทำให้ทหารผ่านศึกพิการตามพื้นที่ห่างไกลไม่ความสะดวกที่จะเดินทางเข้ารับการรักษาพยาบาลทหารผ่านศึก เกิดเป็นช่องว่างและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการในด้านการรักษาพยาบาล

2. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านการศึกษาพบว่า สิทธิและสวัสดิการพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 จัดสวัสดิการ ให้คนพิการได้รับโอกาสทางการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง ในส่วนของพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ. 2510 หมวด 3 หลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์ จัดสวัสดิการส่งเสริมการศึกษาให้แก่บุตร

3. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพ พบว่า สิทธิและสวัสดิการพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 คนพิการสามารถ กู้เงินเพื่อการประกอบอาชีพ 60,000 บาท ทั้งการกู้รายบุคคลและการกู้เป็นกลุ่มในส่วนของพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 หมวด 3 หลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์ทหารผ่านศึกพิการ กู้เงินเพื่อการประกอบอาชีพ 50,000 บาทต่อคน

4. การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านสังคมพบว่า สิทธิและสวัสดิการพระราชบัญญัติส่งเสริม

และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 จัดสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตคนพิการในสังคม เช่นการได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพคนพิการ 800 บาท บริการผู้ช่วยคนพิการ (สำหรับคนพิการระดับรุนแรง) ซึ่งผ่านการฝึกอบรมตามมาตรฐานและลงทะเบียนแล้ว การได้รับการยอมรับและเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน และการช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบายแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนพิการซึ่งพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ. 2510 หมวด 3 หลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์ ไม่มีการจัดบริการในส่วนที่กล่าวนี้ เน้น สวัสดิการการจ่ายเงินตามความเดือดร้อนและขั้นบันได ดังตารางที่ปรากฏ

5. บริการสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายพบว่า สิทธิและสวัสดิการพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 จัดสวัสดิการสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายได้อย่างครอบคลุมต่อความจำเป็นในการดำรงชีวิตของคนพิการ เน้นการสนับสนุนให้คนพิการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกทางสังคมให้กับคนพิการ เช่น คนพิการและผู้ดูแลคนพิการสามารถได้รับสำหรับคนพิการการลดหย่อนภาษีเงินได้คนละ 60,000 บาทบริการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการสื่อสารข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีบริการผู้ช่วยคนพิการ (สำหรับคนพิการระดับรุนแรง) ซึ่งผ่านการฝึกอบรมตามมาตรฐาน และลงทะเบียนแล้ว มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายสำหรับจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกที่สถานที่พัก ปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยและสถานที่เลี้ยงดูสำหรับคนพิการไร้ที่พึ่งตลอดจนมีสิทธิได้รับบริการล่ามภาษามือ

จากประเด็นปัญหาที่พบ จึงทำให้เกิดช่องว่างในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการเพราะถือว่าทหารผ่านศึกพิการคือพลเมืองไทยควรส่งเสริมให้เข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการว่าด้วยพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เช่นกัน ผู้ศึกษาเชื่อว่า หากทหารผ่านศึกพิการได้รับการส่งเสริมสิทธิพื้นฐาน (Right-Based Approach) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 รวมถึง การสร้าง

กระบวนการและกลไกการรับรู้สิทธิและใช้ประโยชน์ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์ จากสิทธิตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ. 2510 หมวด 3 หลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์ จะสามารถทำให้ทหารผ่านศึกพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขดังนั้นการส่งเสริมสิทธิพื้นฐาน (Right-Based Approach) จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ สังคมไทยตลอดจนภาครัฐและภาคเอกชน ควรคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการ อย่างจริงจังไม่เลือกปฏิบัติ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการขจัดมลทินประทับและตราบาปทั้งปวง เนื่องเพราะมลทินประทับและตราบาปเป็นอุปสรรคสำคัญของการส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการ และทำให้คนพิการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ การกีดกัน อยู่ดี มีสุข เป็นสำคัญสิทธิคนพิการซึ่งถือเป็นสิทธิพื้นฐาน (Right-Based Approach) ตามกฎหมายของคนพิการ ถูกกำหนดสิทธิคนพิการไว้โดยกฎหมายหลายฉบับ ทั้งนี้ยังพบว่าคนพิการยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมในสังคม ดังนั้นจึงทำให้ผู้ศึกษา มีความต้องการที่จะศึกษาเรื่องการเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ กรณีศึกษาโรงพยาบาลทหารผ่านศึกสังกัดองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์เพราะทหารผ่านศึกพิการ ซึ่งถือว่าเป็นคนพิการตามคู่มือแนวทางการประเมินการสูญเสียสมรรถภาพทางร่างกายและจิต ฉบับเฉลิมพระเกียรติในโอกาสการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครองราชย์ 60 ปี ผู้ศึกษาต้องการผลการศึกษาเพื่อ พัทธ์สิทธิเพื่อให้ทหารผ่านศึกพิการเข้าถึงสิทธิอย่างเหมาะสมทั่วถึงตามความต้องการในการดำรงชีวิตอย่างปกติและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเชื่อมโยงตามสิทธิตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกัน ทำลายช่องว่างในสิทธิที่เกิดขึ้น ส่งเสริมให้สิทธิทั้ง 2 พ.ร.บ. เสริมเติมเต็มกันเพื่อส่งเสริมให้ทหารผ่านศึกพิการสามารถ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก พระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคน

พิการ พ.ศ. 2550 ได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เพราะการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ จึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่คนพิการควรได้รับโดยเร็วที่สุด เมื่อพบความพิการไม่ว่าจะเป็นความพิการแต่กำเนิด หรือความพิการภายหลัง โดยทั่วไป การฟื้นฟูสมรรถภาพมักเริ่มทางด้านการแพทย์เพื่อสร้างเสริมศักยภาพด้านร่างกาย และจิตใจในการประกอบกิจวัตรประจำวัน และเรียนรู้การใช้อุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการ เมื่อฟื้นฟูสมรรถภาพให้มีความพร้อมในระดับหนึ่งแล้ว คนพิการจึงเข้าสู่ระบบการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และสติปัญญา รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านสังคมเพื่อการดำเนินชีวิตร่วมกับคนทั่วไป ต่อมาจึงพัฒนาทักษะด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งจะช่วยให้คนพิการมีรายได้ มีทักษะทางสังคมและไม่เป็นภาระต่อครอบครัวหรือสังคมผู้ศึกษาเชื่อว่างานวิจัยเรื่องนี้จะส่งเสริมให้ทหารผ่านศึกพิการ ได้รับโอกาสและการพัฒนาศักยภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ เข้าถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ การพัฒนาเศรษฐกิจมีฐานกว้าง ครอบคลุมทั่วถึงและสร้างโอกาสสำหรับคนพิการมากขึ้น บนหลักการการยอมรับอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และลดช่องว่างในสังคมดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาการรับรู้สิทธิบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการของโรงพยาบาลทหารผ่านศึก
2. เพื่อศึกษาการเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ
3. เพื่อศึกษาการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ

วิธีการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการเข้าถึงการใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ กรณีศึกษาโรงพยาบาลทหารผ่านศึกสังกัดองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ 2) การฟื้นฟู

สมรรถภาพทางการศึกษา 3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม 4) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ

ขอบเขตด้านประชากร

ทหารผ่านศึกพิการ ผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอก เข้าหลักเกณฑ์ตามคู่มือแนวทางการประเมินการสูญเสียสมรรถภาพทางร่างกายและจิต ฉบับเฉลิมพระเกียรติในโอกาสการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครองราชย์ 60 ปี เพื่อเป็นเกณฑ์การประเมินความพิการของทหารผ่านศึก ประเภทผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอก ที่เข้ารับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพของโรงพยาบาลทหารผ่านศึก

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นจากประมวลความคิด เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องลักษณะของคำถามประกอบด้วย คำถามแบบปลายปิด (Closed-Ended) และคำถามแบบปลายเปิด (Opened-Ended) เป็นแบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์ทหารผ่านศึกพิการ สำคัญในการศึกษา แบ่งคำถามออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประเภทของความพิการ จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการรับรู้การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ สิทธิคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 และการรับรู้การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ทหารผ่านศึกพิการกรณีศึกษาโรงพยาบาลทหารผ่านศึกสังกัดองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์ คำถามปลายปิดประกอบด้วย บริการด้านการแพทย์ บริการด้านการศึกษา บริการด้านอาชีพ บริการด้านสังคม และบริการสิทธิประโยชน์ตามกฎหมาย มีลักษณะคำถามแบบปลายปิด จำนวน 93 ข้อ

การทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

1. ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดสอบ (Pre-test) กับทหารผ่านศึกพิการกรณีศึกษา โรงพยาบาลทหารผ่านศึกสังกัดองค์การสงเคราะห์ทหาร

ผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 30 ราย เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วตรวจสอบข้อบกพร่องของแบบสอบถามตามที่สร้างขึ้นและแก้ไขเพิ่มเติมข้อความในแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์และเที่ยงตรงของเนื้อหาเพื่อนำไปใช้สอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

2. การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้ศึกษานำแบบสอบถามไปตรวจสอบเอกสารและผลงานที่เกี่ยวข้องแล้วนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยประธาน กรรมการสภานิติบัญญัติ และอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแก้ไขความเข้าใจและการใช้ภาษาที่ถูกต้อง

3. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้ศึกษานำแบบสอบถามไปทดสอบโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องของแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูล ทหารผ่านศึกพิการที่มารับบริการงานกายอุปกรณ์โรงพยาบาลทหารผ่านศึก

2. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

3. จากการเก็บรวบรวม สามารถเก็บแบบสอบถามได้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้รับแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลมาครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 130 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมดแล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (Statistical Package for Social Science: SPSS) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้

1. การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ค่าเฉลี่ย (Mean)

3. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ กรณีศึกษาโรงพยาบาลทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงและ การใช้ประโยชน์จากบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1. การฟื้นฟูทางด้านการแพทย์ 2. การ ฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา 3. การฟื้นฟู สมรรถภาพทางอาชีพ 4. การฟื้นฟูสมรรถภาพทาง สังคม ของทหารผ่านศึกพิการ ในโรงพยาบาลทหาร ผ่านศึก โดยทำการเก็บแบบสอบถามจากทหารผ่าน ศึกพิการ ผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในที่ได้รับการ รักษาพยาบาลของ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก จำนวน 130 คน มีผลการสรุป และอภิปรายผล ข้อเสนอแนะดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 97.7 มีอายุเฉลี่ย 68 ปี ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่พบว่าเป็นทหารผ่านศึกพิการบัตรชั้นที่ 4 ร้อย ละ 34.6 มีสถานภาพสมรสโสด ร้อยละ 39.2 ส่วนใหญ่ ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 65.4 ซึ่งมีสาเหตุของความ พิกการเกิดจาก อุบัติเหตุมากที่สุด ร้อยละ 41.5 โดย ส่วนมากพิการทางการเคลื่อนไหว ร้อยละ 76.5

จากการศึกษา การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการ: กรณีศึกษาโรงพยาบาลทหารผ่านศึกพบว่าผู้ตอบ แบบสอบถามทหารผ่านศึกพิการ จำนวน 113 คน หรือร้อยละ 86.9 รับรู้ สิทธิตามพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ 2550 อยู่ใน ระดับ ปานกลาง สามารถสรุปได้ว่า

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ด้าน สิทธิพบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม มีการรับรู้ในเรื่อง การจะขอจดทะเบียนคนพิการได้ต้องดำเนินเรื่อง เพื่อขอใบรับรองความพิการกับโรงพยาบาลก่อนมาก ที่สุดร้อยละ 88.5 เช่นเดียวกับการเข้าถึงสิทธิ มี จำนวนร้อยละ 58.5 แต่ในด้านการใช้ประโยชน์กลับ พบว่า มีการใช้ประโยชน์ตามสาระสำคัญของ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคน

พิการ พ.ศ.2550 ด้านสิทธิ ตามมาตรา 20 อยู่ใน ระดับ ปานกลาง

บริการการฟื้นฟูสมรรถภาพโดย กระบวนการทางการแพทย์ผู้ตอบแบบสอบถาม มี การรับรู้ในเรื่อง ทหารผ่านศึกพิการที่มีบัตร ประจำตัวคนพิการ สามารถรับบริการฟื้นฟู สมรรถภาพตามสภาพของความพิการของรัฐได้ทุก แห่ง มากที่สุดร้อยละ 62.5 ในด้านการเข้าถึงสิทธิ กลับพบว่า ทหารผ่านศึกพิการเข้าถึงสิทธิที่สามารถ ขอรับกายอุปกรณ์หรือเครื่องช่วยความพิการ เช่น เครื่องช่วยฟัง ในคลินิกพิเศษของแพทย์ ได้โดยไม่ต้อง เสียค่าใช้จ่าย มากที่สุดร้อยละ 63.8 แต่ในด้านการ ใช้ประโยชน์พบว่าบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดย กระบวนการทางการแพทย์ อยู่ในระดับปานกลาง

บริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทาง การศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถาม มีการรับรู้ในเรื่อง คนพิการ สามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความ พิกการได้ อาทิเช่น โรงเรียนอาชีวะพระมหาไถ่ มูลนิธิ ช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย ในพระ ราชูปถัมภ์ มากที่สุดร้อยละ 56.9 ในด้าน การเข้าถึงพบว่า ทหารผ่านศึกพิการที่จดทะเบียนคน พิกการ สามารถได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้ง แต่แรกเกิดหรือตั้งแต่พบความพิการ มากที่สุดร้อย ละ 49.2 แต่ในด้านการใช้ประโยชน์ผู้ตอบ แบบสอบถาม มีการใช้ประโยชน์ด้านสิทธิการได้รับ การศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ ผู้ตอบ แบบสอบถาม มีการรับรู้ใน คนพิการมีสิทธิที่เข้า ทำงานตามโควตาของรัฐ มากที่สุดร้อยละ 67.7 เช่นเดียวกับในด้านการเข้าถึงพบว่า ทหารผ่านศึก พิกการมีสิทธิที่เข้าทำงานตามโควตาของรัฐมากที่สุด ร้อยละ 54.6 โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีการ ใช้ประโยชน์ด้านสิทธิการได้รับการอาชีพ อยู่ใน ระดับปานกลาง

บริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม ผู้ตอบ แบบสอบถามการรับรู้ในเรื่อง การมีสิทธิได้รับเบี้ย ความพิการเดือนละ 800 บาท มากที่สุดร้อยละ 73.8 เช่นเดียวกับในด้านการเข้าถึงพบว่า ทหารผ่านศึก พิกการมีสิทธิได้รับเบี้ยความพิการเดือนละ 800 บาท มากที่สุดร้อยละ 73.8 โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถาม

มีการใช้ประโยชน์ด้านสิทธิการได้รับการฟื้นฟูทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง

บริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์ ตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ในเรื่อง ทหารผ่านศึกพิการมีสิทธิได้รับสิทธิบริการในการรักษาพยาบาลทั้งครอบครัวปีละ 3,000 บาทมากที่สุดร้อยละ 70.0 ในด้านการเข้าถึงพบว่า ทหารผ่านศึกพิการมีสิทธิได้รับบริการกายภาพบำบัดภายหลังความพิการมากที่สุดร้อยละ 80.0 โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้ประโยชน์ด้านสิทธิการได้รับการฟื้นฟูทางการแพทย์อยู่ในระดับปานกลาง

บริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ในเรื่อง ทหารผ่านศึกพิการบัตรชั้นที่ 1 มีสิทธิได้รับ ทุนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ มากที่สุดร้อยละ 80.0 ในด้านการเข้าถึงพบว่า ทหารผ่านศึกพิการบัตรชั้นที่ 1 มีสิทธิได้รับ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาตนเอง และบุตรในการศึกษาต่อระดับปริญญาโทในประเทศมากที่สุดร้อยละ 80.0 โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้ประโยชน์ด้านสิทธิการได้รับการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ในเรื่อง ทหารผ่านศึกพิการมีสิทธิกู้เงินเพื่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพคนละไม่เกิน 50,000 บาทกำหนดระยะเวลาผ่อนชำระไม่เกิน 3 ปี มากที่สุดร้อยละ 60.0 เช่นเดียวกับในด้านการเข้าถึงพบว่า ทหารผ่านศึกพิการมีสิทธิกู้เงินเพื่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพคนละไม่เกิน 50,000 บาทกำหนดระยะเวลาผ่อนชำระไม่เกิน 3 ปี มากที่สุดร้อยละ 55.4 โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถาม มีการใช้ประโยชน์ด้านสิทธิการได้รับการฟื้นฟูทางด้านอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง

บริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้ในเรื่อง ทหารผ่านศึกพิการบัตรชั้นที่ 1 มีสิทธิได้รับเงินเลี้ยง

ชีพพิเศษในกรณีมีบ้านอุปถัมภ์ เดือนละ 5,700 บาทเฉพาะบัตรชั้นที่ 1 และเงินช่วยเหลือแก้ภัยพิบัติ 150,000 บาท มากที่สุดร้อยละ 77.1 แต่ในด้านการเข้าถึงพบว่า ทหารผ่านศึกพิการมีสิทธิได้รับบริการในการช่วยเหลือให้เข้าถึงสวัสดิการ โครงการกิจกรรมต่างๆ และการช่วยเหลือทางกฎหมายมากที่สุดร้อยละ 71.5 เช่นเดียวกับทหารผ่านศึกพิการมีสิทธิได้รับบริการให้คำปรึกษาและสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากที่สุดร้อยละ 71.5 โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถาม มีการใช้ประโยชน์ด้านสิทธิการได้รับการฟื้นฟูทางด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การเข้าถึงและใช้ประโยชน์บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทหารผ่านศึกพิการกรณีศึกษาโรงพยาบาลทหารผ่านศึก” สังกัดองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์ ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบการแสดงความคิดเห็นจากผลการศึกษา ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 สามารถแบ่งประเด็นได้ 4 ด้าน คือ 1. บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ 2. บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา 3. บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ และ 4. บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของทหารผ่านศึกพิการ จากผลการศึกษาภาพรวมปรากฏดังนี้

ข้อมูลทั่วไป พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศชาย มากถึงร้อยละ 97.7 ค่าเฉลี่ยอายุเท่ากับ 68 ปี ซึ่งถือว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ โดยส่วนมากกลุ่มตัวอย่าง พบเป็นบัตรชั้นที่ 4 ร้อยละ 34.6 สถานภาพโสด ร้อยละ 39.2 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา และพบว่ากลุ่มตัวอย่างมากถึงร้อยละ 65.4 ไม่ได้ประกอบอาชีพ สาเหตุความพิการมาจากอุบัติเหตุ ประเภทของความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายร้อยละ 76.5 ซึ่งเป็นจำนวนประเภทของความพิการมากที่สุด

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550

กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ในเรื่องขั้นตอนการขอจดทะเบียนคนพิการต้องดำเนินการขอใบรับรองความพิการกับโรงพยาบาลของรัฐก่อน มากที่สุด ถึงร้อยละ 88.5 สอดคล้องการเข้าถึงของกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเข้าถึงสาระสำคัญและมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการขอจดทะเบียนคนพิการ มากที่สุด เช่นเดียวกัน โดยมากถึงร้อยละ 58.5 และประเด็นด้านการใช้ประโยชน์ก็พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการจดทะเบียนคนพิการโดยดำเนินเรื่องเพื่อขอใบรับรองความพิการกับโรงพยาบาลก่อน มากที่สุดเช่นเดียวกัน แต่ยังอยู่ในระดับปานกลาง $\bar{X} = 1.35$ ซึ่งการที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้และสามารถเข้าถึงการจดทะเบียนคนพิการได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน อาจกล่าวได้ว่า ขั้นตอนของการจดทะเบียนคนพิการนั้น เข้าใจง่าย รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประชาสัมพันธ์สิทธิคนพิการอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มตัวอย่างรับรู้และมีความตระหนักในสิทธิของตน จนกระทั่งนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากสิทธินั้น โดยการยื่นขอจดทะเบียนคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 สำหรับในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิที่ตนรับรู้ได้นั้น อาจเนื่องมาจากความแตกต่างทางลักษณะประชากร เช่น ลักษณะความพิการที่ส่งผลต่อการเดินทางและการสื่อสาร ตลอดจนบริบททางเศรษฐกิจและสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการในการเดินทางไปจดทะเบียนคนพิการ นอกจากนี้กฎหมายยังไม่ได้มีการบังคับให้คนพิการทุกคนต้องจดทะเบียนคนพิการ ไม่มีการกำหนดโทษ หรือเงื่อนไขสำหรับคนที่ไม่จดทะเบียนคนพิการ ซึ่งประเด็นนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนพิการไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิของคนพิการที่กฎหมายกำหนดได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ มาปง (2551) ที่ได้ศึกษาการเข้าถึงบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการภายหลังการจดทะเบียนคนพิการ: ศึกษาเฉพาะศูนย์บริการจดทะเบียนแบบเบ็ดเสร็จโรงพยาบาลสระบุรี กล่าวว่า อาชีพ รายได้ ประเภท

ความพิการที่แตกต่างกัน มีการเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพแตกต่างกัน อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ประเภทความพิการที่แตกต่างกันมีปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพแตกต่างกัน มีความต้องการบริการทางภาครัฐ/เอกชนด้านการจัดสวัสดิการต่างๆ แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ จินา (2559) ได้การศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการในการเข้าถึงสิทธิทางการแพทย์ ที่พบปัญหาในการจดทะเบียนคนพิการ ซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดบังคับว่าคนพิการทุกคนซึ่งอยู่ในประเทศไทยและมีสัญชาติไทย ต้องมาดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนคนพิการกับรัฐทุกคน หากไม่ปฏิบัติตามที่ได้กำหนดไว้จะมีบทลงโทษแก่คนพิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ จึงยังคงเกิดปัญหาในการเข้าถึงการจดทะเบียนคนพิการที่ยังไม่ครอบคลุมคนพิการทั้งหมดที่มีอยู่ในประเทศไทยได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนพิการที่มีฐานะยากจน หรือคนพิการซึ่งอาศัยอยู่ในชนบทที่ด้อยโอกาส อีกทั้งยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้ไม่สามารถไปดำเนินการจดทะเบียนคนพิการกับรัฐได้ เช่น ความสะดวกในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ความไม่เข้าใจถึงสิทธิประโยชน์ที่จะได้รับ เป็นต้น รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์ (2546) ที่ศึกษาชีวิตและพฤติกรรมของคนพิการทางกาย ที่พบปัญหาอุปสรรคทางกายภาพว่าคนพิการมักจะไม่ค่อยได้ออกจากบ้านเพราะสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบททางไกลต้องพบกลับอุปสรรคยิ่งขึ้น

รองลงมากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ในเรื่องของกรณีคนพิการที่ไม่สามารถเดินทางมาเพื่อขึ้นทะเบียนคนพิการ สามารถให้ผู้ปกครองหรือญาติคนพิการยื่นเรื่องแทนได้ร้อยละ 68.5 โดยสามารถเข้าถึงได้ ร้อยละ 56.2 และสามารถใช้ประโยชน์ได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.32 แสดงให้เห็นชัดเจนว่าคนพิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้สิทธิคนพิการตามสาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ทำให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิคน

พิการในประเด็นนี้ตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการที่คนพิการบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในประเด็นนี้ได้อาจเนื่องมาจากลักษณะการเลี้ยงดูคนพิการของคนในครอบครัวที่มองว่าคนพิการไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และเลี้ยงดูโดยให้อยู่ภายในบ้าน และขาดการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก และคนในครอบครัวส่วนใหญ่ก็ทุ่มเวลาในการดูแลคนพิการมากกว่าการไปติดต่อราชการเพื่อดำเนินการให้คนพิการได้รับสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีความสอดคล้องใกล้เคียงกับงานวิจัยเรื่องชีวิตและพฤติกรรมของคนพิการทางกายของ สุภธรรม มงคลสวัสดิ์ (2546) ที่พบว่าด้านเจตคติของครอบครัวส่วนใหญ่ มองว่าคนพิการไม่สามารถเลี้ยงชีพ และใช้ชีวิตอิสระได้จึงเลี้ยงดูแบบปกติไม่ให้นำคนพิการออกจากบ้านไปผจญกับสังคมภายนอก

ในส่วนของประเด็นสาระสำคัญของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ที่กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์น้อยที่สุด คือ คนพิการที่จะยื่นเรื่องทำบัตรคนพิการที่ไม่ต้องขอใบรับรองความพิการ คือ คนพิการโดยประจักษ์ อาทิเช่น คนพิการไม่มีลูกตาทั้ง 2 ข้าง คนพิการที่มีอวัยวะ มือ เท้า ที่ขาดไป โดยมีการรับรู้ร้อยละ 74.6 สามารถเข้าถึงได้ร้อยละ 57.7 แต่สามารถใช้ประโยชน์ได้น้อยที่สุดในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.25 ทำให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้ในเงื่อนไขข้อกำหนดทางกฎหมายแต่ในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อาจไม่สามารถปฏิบัติจริงได้ ทั้งนี้เนื่องจากการออกไปรับรองความพิการโดยแพทย์ ยังจำเป็นต้องมีการตรวจวินิจฉัยความพิการทุกครั้ง ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ โดยแพทย์อาจไม่ทราบข้อกำหนดแน่ชัด จึงจำเป็นต้องมีการตรวจทุกครั้งถึงจะสามารถออกไปรับรองแพทย์ได้ จากสาระสำคัญของข้อกำหนดในข้อนี้ อาจไม่ชัดเจนจึงทำให้กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้น้อยที่สุด

บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านการแพทย์

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้สิทธิใช้บริการการรักษาพยาบาลตามสิทธิ 774

ได้จากโรงพยาบาลของรัฐทุกแห่ง มากที่สุดถึงร้อยละ 63.1 สามารถเข้าถึงได้ร้อยละ 57.7 แต่สามารถใช้ประโยชน์ได้น้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.39 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ สามารถเข้าถึงได้ แต่ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าวได้ ซึ่งในประเด็นนี้อาจเกิดจากกลุ่มตัวอย่างเป็นทหารผ่านศึกพิการ ซึ่งใช้บริการคูนชิน รพ.ทหารผ่านศึก อาจไม่ได้เข้ารับบริการจากโรงพยาบาลอื่นๆ ของรัฐ และการไม่มั่นใจในส่วนของการใช้จ่ายและการปฏิบัติต่อกลุ่มตัวอย่างจึงทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่กล้าเข้ารับบริการในโรงพยาบาลอื่นๆ ซึ่งขัดแย้งกันกับสิทธิขอค่าปรึกษาและการอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพได้ตามโรงพยาบาลของรัฐหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชน ที่แม้กลุ่มตัวอย่างจะมีการรับรู้เพียงร้อยละ 51.5 มีการเข้าถึงเพียงร้อยละ 43.1 แต่สามารถใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยถึง 1.61 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับการให้บริการจากเจ้าหน้าที่แต่ไม่รับรู้ว่าเป็นสิทธิที่ตนเองพึงได้รับการจากรัฐ

ในส่วนของพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้สิทธิได้รับสิทธิบริการในการรักษาพยาบาลทั้งครอบครัวปีละ 3,000 บาท มากที่สุดถึงร้อยละ 91.0 แต่สามารถเข้าถึงได้เพียงร้อยละ 47.7 และสามารถใช้ประโยชน์ได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.61 ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปอย่างแปรผกผันกัน ทั้งนี้เนื่องจากเกณฑ์การให้สิทธิการรักษาพยาบาลทั้งครอบครัวนี้ ในการใช้สิทธิจริง การรักษาพยาบาลมักมีค่าใช้จ่ายเกินกว่า 3,000 บาท จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าวได้ ในขณะที่วงเงินสิทธิดังกล่าวเข้าใจง่ายและเป็นการให้การสงเคราะห์ถ้วนหน้าโดยปราศจากเงื่อนไขมีเพียงหลักเกณฑ์ที่ต้องเป็นทหารผ่านศึกและครอบครัวเท่านั้นถึงจะได้รับบริการ จึงทำให้คนพิการรับรู้ เข้าใจได้ และกลุ่มคนพิการและครอบครัวจำนวนหนึ่งที่มีเจ็บป่วยเล็กน้อยจึงสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

ซึ่งการรับรู้สิทธิทางการแพทย์ของคนพิการนั้น ยังคงพบปัญหาการรับรู้และการเข้าถึงบริการอยู่ กล่าวคือ แม้จะมีการรับรู้มาก แต่คนพิการไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้

เท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ จีนา และ พินิจ ทิพย์มณี (2559) ทำการศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการในการเข้าถึงสิทธิทางการแพทย์ พบว่า ปัญหาสิทธิของคนพิการในการเข้าถึงสิทธิทางการแพทย์ที่รัฐจัดไว้ให้แก่คนพิการนั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึงสำหรับคนพิการทุกคน ทำให้มีคนพิการจำนวนหนึ่งที่ยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิทางการแพทย์ที่รัฐจัดไว้ให้ได้ แม้ปัจจุบัน พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิต่างๆ ของคนพิการให้ได้รับความเสมอภาคและเท่าเทียมกับคนปกติทั่วไป ไม่ให้ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมแล้วก็ตาม แต่ทบทบัญญัติแห่งพ.ร.บ.ดังกล่าวนั้น ยังคงมีข้อบกพร่องที่ทำให้คนพิการยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ประเด็นปัญหาที่สำคัญ สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาในการจดทะเบียนคนพิการ 2) ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างคนพิการในระบบประกันสังคม ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ 3) ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิทางการแพทย์ของคนพิการที่ยังเข้าไม่ถึงสิทธิประโยชน์ ตามมาตรา 20 โดยสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ไม่สามารถเข้าถึงและครอบคลุมคนพิการได้หมดทุกคน ทั้งในเรื่องการรักษาพยาบาล การได้รับอุปกรณ์ เครื่องช่วยคนพิการ จึงทำให้คนพิการที่ได้จดทะเบียนไว้กับรัฐแล้ว ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์นั้นๆ จากรัฐได้ ทั้งที่ได้ดำเนินการจดทะเบียนคนพิการเพื่อขอรับสิทธิประโยชน์ตามสิทธิของตนแล้ว และ 4) ปัญหามาตรการพิเศษสำหรับคนพิการในการเข้ารับบริการทางการแพทย์ในสถานพยาบาล กล่าวคือ ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายใดที่กำหนดขึ้นโดยเฉพาะว่าต้องมีช่องทางพิเศษสำหรับคนพิการในการเข้ารับบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข ประกอบกับจำนวนล่ามภาษามือมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนหูหนวกที่นับวันจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เป็นต้น

สำหรับในส่วนของสิทธิได้รับการจัดหาอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องช่วยความพิการตามความพิการ มีการรับรู้ต่ำที่สุดร้อยละ 53.1 แต่กลับพบว่ามีการเข้าถึงร้อยละ 65.4 และมีการใช้ประโยชน์มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 1.68 ซึ่งเห็นได้ว่าแม้ว่าคนพิการเพียงจำนวนหนึ่งที่ได้รับบริการในประเด็นนี้ แต่บริการนี้เป็นแบบให้บริการทางการแพทย์โดยรัฐอย่างถ้วนหน้า แม้ว่าการเข้าถึงจะเป็นภาพรวมของการให้บริการเหมือนกันกับบุคคลอื่นๆ ทั่วไป ซึ่งแม้ว่าผลการศึกษาค้นคว้ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงบริการดังกล่าวได้ แต่ก็ยังมีกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีระศิริสมุด และคณะ (2557) ที่ได้ศึกษาการทบทวนชุดสิทธิประโยชน์และการเข้าถึงบริการอุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการ พบว่า มีคนพิการจำนวนมากที่เข้าไม่ถึงบริการอุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการทั้งที่มีความจำเป็น ไม่ได้เรียนหนังสือ และไม่มีงานทำ ซึ่งการเข้าไม่ถึงบริการสุขภาพของคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์และอุปกรณ์ฯ เกิดจากอุปสรรคหลายประการ เช่น ต้องเดินทางไกลไปรับบริการ ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ไม่มีค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ทำให้คนพิการบางกลุ่มเข้าไม่ถึงการบริการที่จำเป็น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนานโยบายและมาตรการเพื่อลดช่องว่างและแก้ไขปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำดังกล่าว จากผลการศึกษพบว่าแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะมีการรับรู้บริการไม่มากนัก แต่มีการเข้าถึงรวมทั้งบริการดังกล่าวยังเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มตัวอย่างด้วย แสดงให้เห็นได้ว่าอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องช่วยสำหรับความพิการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนพิการ เป็นบริการที่ควรได้รับการประชาสัมพันธ์และพัฒนาให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง

บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 กลุ่มตัวอย่างรับรู้สิทธิในการเข้าศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการได้ทันที อาทิเช่น โรงเรียนอาชีวะพระมหาไถ่มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ เป็นต้น มากที่สุดร้อยละ 56.9 แต่มีการเข้าถึงเพียงร้อยละ 33.4 และสามารถใช้อย่างไรก็ได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.53 ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับสิทธิเข้าเรียนโรงเรียนปกติร่วมกับผู้อื่นได้ โดยมีการจัดให้เหมาะสมกับความพิการแต่ละประเภท ที่มีการรับรู้ร้อยละ 50.8 แต่มีการเข้าถึงเพียงร้อยละ 40.0 และสามารถใช้อย่างไรก็ได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.53 แต่ในขณะที่สิทธิได้รับค่าใช้จ่ายในการศึกษาฟรีตั้งแต่ชั้นพื้นฐานระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) จนถึงระดับปริญญาตรีทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน กลุ่มตัวอย่างรับรู้สิทธิเพียงร้อยละ 50.8 แต่มีการเข้าถึงสิทธิ ร้อยละ 49.2 และสามารถใช้อย่างไรก็ได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.51 ซึ่งสิทธิดังกล่าว เป็นไปตาม พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่ระบุว่าคนพิการมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สามารถเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึง ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น และได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล ซึ่งจากผลการศึกษาที่แม้ว่าจะมีการรับรู้ไม่มากนัก แต่กลุ่มตัวอย่างกลับสามารถเข้าถึงบริการได้มากกว่าเมื่อเทียบกับบริการอื่นๆ ของด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา ซึ่งอาจเนื่องมาจากเป็นบริการทางการศึกษาที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย ทำให้คนพิการทุกกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าบริการทางการศึกษาอื่นๆ ที่มีค่าใช้จ่าย เนื่องจากโดยปกติ

แล้วคนพิการและครอบครัว จะต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจมากกว่าครอบครัวทั่วไปเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการดูแลคนพิการค่อนข้างสูง ประกอบกับคนพิการส่วนใหญ่ไม่สามารถทำงานและประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เข้าครอบครัวได้ ดังนั้น บริการที่จัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายจึงน่าจะสนับสนุนและส่งเสริมให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการได้ง่ายกว่า

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาภาพรวมของบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาแล้วพบว่า คนพิการเพียงครึ่งหนึ่งที่มีการรับรู้ต่อบริการด้านนี้ แต่ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มตัวอย่างไม่ถึงครึ่งที่สามารถเข้าถึงบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาได้ ซึ่งผลการศึกษานี้เป็นที่น่าสังเกตว่าการที่คนพิการไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาได้นั้น เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ทั้งจากค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการศึกษาและการเดินทางเพื่อเข้ารับการศึกษ สภาร่างกายที่ไม่พร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เอื้อให้คนพิการเข้ารับบริการทางการศึกษา ตลอดจนการไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์ (2546) ที่ทำการศึกษาชีวิตและพฤติกรรมของคนพิการทางกาย พบว่าด้านเจตคติของครอบครัวส่วนใหญ่ คนพิการได้รับโอกาสทางการศึกษาน้อย โดยเฉพาะผู้ประสพอุบัติเหตุจนพิการไม่ได้รับการศึกษาต่อและสถานศึกษามีปัญหาความพร้อมในด้านการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

ในขณะที่บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 เฉพาะบัตรชั้นที่ 1 มีสิทธิได้รับ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาตนเอง ตลอดจนภรรยาและบุตรจนจบปริญญาตรีทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการรับรู้ถึงร้อยละ 71.4 มีการเข้าถึงร้อยละ 65.7 และสามารถใช้อย่างไรก็ได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.86 ส่วนทหารผ่านศึกพิการบัตรชั้นที่ 1 มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายในการศึกษาตนเอง และบุตรในการศึกษาต่อระดับปริญญาโทในประเทศ มีการรับรู้ร้อยละ 60.0 แต่มีการเข้าถึงมากที่สุดถึงร้อยละ 80.0 และสามารถใช้อย่างไรก็ได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.86 ซึ่งกลุ่ม

ตัวอย่างสามารถรับรู้ เข้าถึง และใช้ประโยชน์จาก บริการการศึกษาของพระราชบัญญัติองค์การ สงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ได้มากกว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคน พิการ พ.ศ.2550 แตกต่างจากสิทธิตาม ทั้งนี้อาจ เนื่องมาจากสิทธิตามพระราชบัญญัติองค์การ สงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ให้สิทธิใน การศึกษาที่สนับสนุนค่าใช้จ่ายได้มากกว่า เอื้อ ประโยชน์ต่อครอบครัว ภรรยาและบุตรของกลุ่ม ตัวอย่างได้มากกว่า แม้ว่าอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง จะเป็นวัยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิบริการ ดังกล่าว แต่ภรรยาและบุตรของกลุ่มตัวอย่าง สามารถใช้ประโยชน์ได้ ในแง่นี้ถือเป็นการส่งเสริม ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีครอบครัว สิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้จาก ครอบครัว ความพิการไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการ รับผิดชอบต่อครอบครัวในการเลี้ยงดูให้การศึกษา บุตรถือเป็นการแบ่งเบาภาระของกลุ่มตัวอย่างได้ ซึ่ง สิทธิดังกล่าวสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม ที่ระบุ ว่า คน พิการมีสิทธิเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายที่สถานศึกษา ของรัฐทั้งการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี รวมถึง การศึกษาระดับอาชีวศึกษา ประกาศนียบัตรชั้นสูง และระดับปริญญาตรี

แต่ในส่วนของสิทธิทหารผ่านศึกพิการบัตร ชั้น 1 มีสิทธิได้รับ ทุนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ทุนละ 50,000 บาท โดยการคัดเลือกจากคณะกรรมการ พิจารณากองทุนพระราชทานให้แก่บุตร มีการรับรู้ สูงถึง 80.0 แต่มีการเข้าถึงเพียงร้อยละ 62.9 และสามารถใช้อำนาจได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.69 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างไม่สามารถ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิบริการได้อย่างเป็น เพราะการกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การรับสิทธิ ทำให้ผู้เข้าเงื่อนไขและหลักเกณฑ์มีจำนวนน้อยเลยมี ผลต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิบริการ

ในขณะที่การรับรู้ การเข้าถึง และการใช้ ประโยชน์ บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา ตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 เฉพาะบัตรชั้นที่ 2, 3, 4 ไม่แตกต่างจาก บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษาตาม

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคน พิการ พ.ศ.2550 มากนัก กล่าวคือ มีการรับรู้ ประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แต่ สามารถเข้าถึงได้น้อยกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่รับรู้ และสามารถใช้อำนาจได้ในระดับปานกลาง เช่น มีการรับรู้สิทธิการได้ทุนการศึกษาปีละ 10,000 บาท ต่อปีการศึกษาโดยการสอบชิงทุน มากที่สุดร้อยละ 63.2 มีการเข้าถึงเพียงร้อยละ 43.2 และสามารถใช้อำนาจได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.67 และสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายในการศึกษาบุตรจน จบปริญญาตรีทั้งในและนอกประเทศ คนละไม่เกิน 12,000 บาท แบ่งจ่ายเป็นรายปีๆ ละไม่เกิน 3,000 บาท กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ร้อยละ 55.0 มีการ เข้าถึงเพียงร้อยละ 46.3 และสามารถใช้อำนาจได้ใน ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.65 เป็นต้น

สิทธิในการศึกษาของคนพิการนี้ มีความ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสนับสนุนให้เกิดการรับรู้ เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าวให้เทียบเท่า กับคนทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคน พิการไทย (ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย, 2541) ที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิ โอกาส ความเสมอภาค การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และความต้องการของคนพิการ หรือทุพพลภาพ โดยมีสิทธิ โอกาส และความเสมอ ภาค โดยระบุว่าคนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับ การศึกษาอย่างมีคุณภาพในทุกระดับ ทุกรูปแบบ ของการจัดการศึกษาตามความต้องการของคนพิการ อย่างกับบุคคลทั่วไปทั้งการศึกษาในระบบนอก ระบบและการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยไม่มีการ จำกัดกีดกันเลือกปฏิบัติหรือข้อยกเว้นใดๆ นั้นเอง

บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 สิทธิเข้าทำงาน ตามโควตาของรัฐ คนพิการ 1 คน ต่อจำนวนพนักงาน 100 คน มากที่สุด ร้อยละ 67.7 มีการเข้าถึงร้อยละ 54.6 และสามารถใช้อำนาจได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.41 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ มาก แต่ไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จาก สิทธิ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และไม่สามารถทำงานได้เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

องค์กรต่างๆ จึงมักไม่ค่อยรับคนพิการกลุ่มนี้เข้าทำงานเนื่องจากธุรกิจส่วนใหญ่มองที่ความคุ้มค่าและผลกำไรขององค์กรเป็นหลักจึงเลือกวิธีการสนับสนุนคนพิการวิธีการอื่นแทนการจ้างงานคนพิการ เช่น การจ่ายภาษี การให้พื้นที่ในการประกอบอาชีพค้าขาย แทนการรับคนพิการเข้าทำงานที่ต้องรับผิดชอบทั้งเงินเดือน สวัสดิการ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกในที่ทำงาน จึงอาจกล่าวได้ว่าแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะรับรู้สิทธิในข้อนี้ แต่กระบวนการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ยังมีปัจจัยขององค์กรจ้างงาน หรือนายจ้างเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริม หรือเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในข้อนี้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการรับคนพิการเข้าทำงานในสถานประกอบการจังหวัดพิจิตร ของ อรรถธรณ์ อินทนต์ และ พิรธร บุญยรัตพันธุ์ (2554) ที่ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการรับคนพิการเข้าทำงาน พบว่า สถานประกอบการให้ความสำคัญกับลักษณะงานหรือประเภทของงานมากที่สุด เพราะคำนึงถึงผลประโยชน์ที่สถานประกอบการจะได้รับจ้างการทำงานของคนพิการ รวมถึงคนพิการต้องมีความรู้ ความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนสถานประกอบการที่ไม่มีการรับคนพิการเข้าทำงาน เนื่องจากองค์ประกอบด้านลักษณะความพิการที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้หรือไม่ตรงลักษณะงาน เพราะการรับคนพิการเข้าทำงานอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับความพร้อมในด้านต่างๆ ของสถานประกอบการและคนพิการ เช่น ทักษะคติของเจ้าของหรือนายจ้าง กฎหมาย สิ่งอำนวยความสะดวก และ ภูมิปัญญาของคนพิการ เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงแรงงานที่กำหนดไว้ว่าหากสถานประกอบการเอกชนไม่รับคนพิการเข้าทำงานจะต้องจ่ายเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556, มาตรา 34) หรือส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ เช่น ให้สัมปทานจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการ จัดจ้างเหมาช่วงงาน ฝึกงาน หรือให้การช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการ ทั้งนี้หน่วยงานราชการที่ไม่รับคน

พิการเข้าทำงานไปต้องจ่ายเงินเข้ากองทุนฯ แต่ต้องส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระให้คนพิการหรือผู้ดูแลคนพิการเช่นเดียวกัน (พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2556, มาตรา 35) ซึ่งการประกอบอาชีพอิสระของคนพิการนั้น สิ่งสำคัญคือทุนในการประกอบอาชีพ ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับที่งานวิจัยนี้ให้ความสนใจในการศึกษา ก็พบข้อมูลประเด็นการเข้าถึงบริการกู้ยืมเงินของคนพิการ ดังนี้

คนพิการมีสิทธิการขอกู้ยืมเงินคนพิการเพื่อประกอบอาชีพอิสระหรือขยายกิจการรายละเอียดไม่เกิน 60,000 บาท กำหนดส่งใช้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี โดยไม่เสียดอกเบี้ย กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้มากถึง 62.3 แต่มีการเข้าถึงเพียงร้อยละ 45.4 และสามารถใช้อัตราดอกเบี้ยได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.39 ทำให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้สิทธิ แต่ไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าวได้เช่นเดียวกัน ซึ่งอาจเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นผู้ป่วยใน ที่พักรักษาตัวอยู่ใน รพ.ทหารผ่านศึก จึงไม่สามารถเดินทางไปกู้ยืมเงินได้ รวมถึงกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้สูงอายุลักษณะพึ่งพิงครอบครัว สถานะภาพสมรสโสด พบมากถึง 39.2 กลุ่มตัวอย่างจึงเป็นคนพิการที่เป็นผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพัง เป็นจำนวนมาก และอาศัยบ้านญาติอยู่ ไม่มีบ้านที่พักอาศัยเป็นของตนเองจึงทำให้ ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและการใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าวได้

ส่วนสิทธิตามพระราชบัญญัติต้องการสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 สิทธิกู้เงินเพื่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพคนละไม่เกิน 50,000 บาทกำหนดระยะเวลาผ่อนชำระไม่เกิน 3 ปี โดยผู้กู้ยืมนั้นจะต้องสำเร็จหลักสูตรอบรมอาชีพประเภทต่างๆ มีการรับรู้มากที่สุดร้อยละ 60.0 มีการเข้าถึงร้อยละ 55.4 และสามารถใช้อัตราดอกเบี้ยได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.56 ส่วนสิทธิกู้เงินเพื่อการเกษตรระยะสั้น คนละไม่เกิน 20,000 บาท กำหนดระยะเวลาผ่อนชำระไม่เกิน 12 เดือน มีการรับรู้ร้อยละ 43.8 มีการเข้าถึงร้อยละ 50.8 และสามารถใช้อัตราดอกเบี้ยได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.56 สิทธิกู้เงินเพื่อการประกอบอาชีพคนละ

ไม่เกิน 100,000 บาทกำหนดระยะเวลาผ่อนชำระไม่เกิน 5 ปี กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ร้อยละ 46.2 มีการเข้าถึงร้อยละ 45.4 และสามารถใช้อย่างไรก็ได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.63 และสิทธิกู้เงินเพื่อฝึกอาชีพภายนอกระยะสั้น แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะรับรู้สิทธิเพียงร้อยละ 36.2 ซึ่งน้อยที่สุดในด้านบริการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ แต่กลับมีการเข้าถึงมากที่สุดถึงร้อยละ 59.6 และสามารถใช้อย่างไรก็ได้ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.52 ซึ่งจากผลการศึกษา จะสังเกตได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ การเข้าถึงและใช้อย่างไรก็ได้ส่วนมากจากสิทธิการกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งในการให้การกู้เงินนั้นต้องมีการกำหนดแผนวัดคุณภาพหลังการกู้เงินว่ากลุ่มเป้าหมายนำเงินไปใช้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของเงินนั้นๆ หรือไม่ ทั้งยังพบอีกว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นหนี้จากการกู้เงินเป็นจำนวนมากโดยส่วนมากนำเงินมาใช้ผิดวัตถุประสงค์ เกิดสภาวะพึ่งพิงหมุนเวียนการกู้เงินวงจรหนี้สิน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่ประกอบอาชีพ ดังจะเห็นได้จากบริการสิทธิได้รับที่ดินทำกิน ในนิคมการเกษตรและการประมงจากองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ที่มี การเข้าถึงเพียง 46.2 และสามารถใช้อย่างไรก็ได้เพียงค่าเฉลี่ย 1.48 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างจะเข้าถึงและใช้อย่างไรก็ได้จากสิทธิที่สนับสนุนการกู้เงิน และไม่สามารถเข้าถึงและใช้อย่างไรได้จากสิทธิประเภทที่สนับสนุนทางด้านอาชีพอื่นๆ ได้มากเท่าที่ควร แต่สิทธิดังกล่าวก็เป็นไปตามสิทธิตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 หมวด 3 หลักเกณฑ์และวิธีการสงเคราะห์ (พระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ. 2510) ที่ระบุถึงการสงเคราะห์ด้านการอาชีพ ว่ารวมไปถึงแนะแนวอาชีพการส่งเสริมอาชีพการจัดหางาน การค้าประกันเข้าทำงานการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพและโรงงานในอารักขาการฝึกอาชีพเป็นการศึกษาวิชาชีพระยะสั้น และการสงเคราะห์ด้านการให้สินเชื่อ ให้สินเชื่อสินเชื่อเพื่อการเกษตรระยะสั้นสินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพสินเชื่อเพื่อการสวัสดิการสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน สินเชื่อเพื่อการเคหะสงเคราะห์ ดังนั้นจึงเป็นการนำเสนอใจว่า

นอกจากสิทธิในการกู้ยืม หรือสินเชื่อในการประกอบอาชีพแล้ว หน่วยงานจะส่งเสริมบริการฟื้นฟูด้านอาชีพอย่างไรให้ได้รับความสนใจจากคนพิการ และจะพัฒนาช่องทางการเข้าถึงและใช้อย่างไรให้คนพิการมีอาชีพ มีงานทำ สร้างรายได้ นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 พบว่า สิทธิรับเบี้ยความพิการเดือนละ 800 บาท มีการรับรู้มากที่สุดร้อยละ 73.8 มีการเข้าถึงร้อยละ 73.8 แต่สามารถใช้อย่างไรได้ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.48 ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้มาก และเข้าถึงได้มากเช่นเดียวกันแต่สามารถใช้อย่างไรก็ได้จากสิทธิดังกล่าวได้เพียงปานกลาง เบี้ยคนพิการ เดือนละ 800 บาท นับว่าเป็นการให้สิทธิถ้วนหน้า ผู้ที่ถือบัตรคนพิการทุกคนสามารถได้รับเบี้ยยังชีพคนพิการ แต่กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงสิทธิเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นทหารผ่านศึกพิการ ซึ่งพิการตรงตามหลักเกณฑ์ตามคู่มือแนวทางการประเมินการสูญเสียสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตฉบับเฉลิมพระเกียรติในโอกาสการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครองราชย์ 60 ปี ในกลุ่มตัวอย่างบางรายอาจไม่เข้าหลักเกณฑ์คู่มือคนพิการขององค์การทหารผ่านศึก จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและใช้อย่างไรก็ได้จากสิทธิดังกล่าวได้

ในขณะที่สิทธิในการยื่นขอใช้บริการการจัดสภาพแวดล้อมบ้านที่พักให้คนพิการเพื่อที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการ อาทิเช่น การติดตั้งราวจับในห้องน้ำ การทำทางลาดเพื่อขึ้นบ้าน ในอัตราไม่เกิน 20,000 บาท/คน กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ร้อยละ 60.8 มีการเข้าถึงเพียงร้อยละ 43.8 แต่สามารถใช้อย่างไรได้มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยถึง 1.75 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีการใช้อย่างไรได้จากสิทธิดังกล่าวมาก ถึงแม้การรับรู้จะไม่ได้อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าสิทธิดังกล่าวมีความสำคัญ จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อกับกลุ่มตัวอย่างอย่างมาก เช่นเดียวกับสิทธิของผู้ดูแลคนพิการทางสติปัญญา

หรือทางจิตใจและพฤติกรรมที่สามารถกู้ยืมเงินได้ กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ร้อยละ 60.8 สามารถเข้าถึงได้เพียงร้อยละ 40.8 แต่สามารถใช้ประโยชน์ได้มากกว่าบริการทางสังคมอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.71 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นสิ่งจำเป็นประการหนึ่งสำหรับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของคนพิการ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนางานคนพิการของรัฐบาลออสเตรเลีย (2560) โดยคำนึงถึงการให้บริการที่เน้นความสัมพันธ์ของคนในสังคม (relationship-based) ให้มีความสำคัญกับการออกแบบการพัฒนาสมรรถภาพคนพิการในหลายรูปแบบ เช่น การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนระบบอาสาสมัครผู้ที่จะดูแลคนพิการ สนับสนุนการจ้างงานคนพิการ ส่งเสริมให้คนพิการสร้างทักษะทางสังคมและใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจ ให้การสนับสนุนและส่งเสริมสวัสดิการต่างๆ แก่คนพิการเป็นรายบุคคล ซึ่งรัฐบาลออสเตรเลียให้บริการโดยการทำงานแบบส่งเสริมกันในทุกภาคส่วน เน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในระดับบุคคล ดังนั้นจึงให้ความสำคัญแก่ผู้เป็นนักบำบัดในรูปแบบต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงคำนึงถึงการทำงานแบบมีส่วนร่วมของบุคคลากรภาคส่วนต่างๆ ทั้งส่วนกลางและระดับพื้นที่แบบบูรณาการเพื่อสะดวกต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในอนาคต

ในส่วนของสิทธิขอรับค่าปรึกษาในเรื่องต่างๆ ที่เป็นสิทธิประโยชน์ของคนพิการ สามารถติดต่อได้ที่สำนักพัฒนาสังคมฯ จังหวัด เทศบาลหรือ อบต. ไกลบ้าน กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ร้อยละ 67.7 มีการเข้าถึงร้อยละ 54.6 และสามารถใช้ประโยชน์ได้ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.61 ในประเด็นนี้มีความน่าสนใจที่แสดงให้เห็นว่า อบต. ถือว่าเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดและสามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง ครอบครัวและชุมชนของกลุ่มตัวอย่างได้มากที่สุด แต่กลับพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าวได้น้อย อาจเนื่องมาจากหน่วยงานขาดการทำงานลงพื้นที่เชิงรุกให้เป็นตัวรู้จักของกลุ่มตัวอย่าง จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าวได้

สำหรับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 พบว่า บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมสิทธิตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 เฉพาะบัตรชั้นที่ 1 นั้น สิทธิที่ทหารผ่านศึกพึงการบัตรชั้นที่ 1 มีสิทธิได้รับเงินเลี้ยงชีพพิเศษในกรณีไม่มีบ้านอุปถัมภ์พิเศษ เดือนละ 7,300 บาท เฉพาะบัตรชั้นที่ 1 และเงินช่วยเหลือแก่ทายาท 182,000 บาท กลุ่มตัวอย่าง มีการรับรู้ร้อยละ 68.6 มีการเข้าถึงเพียงร้อยละ 40.0 แต่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.06 ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิที่กลุ่มตัวอย่างสามารถใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด เช่นเดียวกับสิทธิกู้เงินเพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน เฉพาะทหารผ่านศึกพึงการบัตรชั้นที่ 1 มีสิทธิได้รับเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน สามารถกู้ได้คนละไม่เกิน 600,000 บาท ผ่อนชำระไม่เกิน 25 ปี มีการรับรู้ร้อยละ 62.9 มีการเข้าถึงเพียง 42.9 แต่สามารถใช้ประโยชน์มากที่สุดในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.06 รองลงมาคือ สิทธิกู้เงินทุนบริจาคเพื่อช่วยเหลือทหารผ่านศึก ประเภทที่ 1 เฉพาะทหารผ่านศึกพึงการบัตรชั้นที่ 1 สามารถกู้ได้คนละไม่เกิน 20,000 บาท ผ่อนชำระไม่เกิน 3 ปี มีการรับรู้ร้อยละ 51.4 แต่มีการเข้าถึงเพียงร้อยละ 20.0 ซึ่งถือว่าน้อยที่สุดในสิทธิทั้งหมด แต่กลับสามารถใช้ประโยชน์ได้ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.03 ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับสิทธิตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 กล่าวคือ กฎหมายทั้งสองฉบับที่ให้สิทธิเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ จะมีการใช้ประโยชน์จากสิทธินั้นค่อนข้างมาก แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะรับรู้และเข้าถึงได้ไม่มาก จึงแสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจ มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนให้กลุ่มตัวอย่างได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมของคนพิการได้มากกว่าบริการอื่นๆ

ในขณะที่บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมตามพระราชบัญญัติองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก พ.ศ.2510 ทุกชั้นบัตรนั้น พบว่าสิทธิลดหย่อนค่าโดยสารเครื่องบินภายในประเทศชั้นประหยัด บริษัท การบินไทย มีการรับรู้ร้อยละ 54.6 แต่มีการเข้าถึงถึงร้อยละ 62.3 และสามารถใช้

ประโยชน์ได้มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 รองลงมาคือ สิทธิลดหย่อนค่าโดยสารรถประจำทาง เครื่องราคาขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพมีการรับรู้ร้อยละ 53.8 แต่มีการเข้าถึงถึงร้อยละ 62.8 และสามารถใช้บริการได้ในระดับที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.70 ซึ่งทั้งสองสิทธิดังกล่าวนี้ กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าถึง และมีการใช้บริการค่อนข้างมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนโยบายขององค์การทหารผ่านศึกที่ให้สิทธิได้อย่างทั่วถึง และถวญหน้าแก่ทหารผ่านศึกพิการ รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลอย่างกว้างขวาง ทำให้กลุ่มตัวอย่าง สามารถเข้าถึงและใช้บริการจากบริการดังกล่าวได้

การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมนี้ เป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านจิตใจปรับสภาพจิตใจให้ดีขึ้นทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและอารมณ์ การฟื้นฟูด้านจิตใจ เช่น การให้คำปรึกษา กีฬา/นันทนาการ จริยธรรม/ศาสนา สงเคราะห์ครอบครัว จะช่วยให้สามารถปรับพฤติกรรมและอารมณ์ให้มีขวัญกำลังใจ ทำให้ครอบครัวและผู้ใกล้ชิดลดความเครียดจากสภาพที่ต้องรองรับอารมณ์ สามารถอยู่ในสังคม มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ และไม่เป็นภาระต่อสังคม ตลอดจนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้คนพิการในด้านอาคาร สถานที่ และบริการสาธารณะต่างๆ โดยจัดบริการครอบคลุมถึงเงินสงเคราะห์คนพิการในครอบครัว และเบี้ยยังชีพคนพิการ บริการกู้ยืมเงินกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการต่างๆ ข้างต้น มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนพิการคงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเองและมีสุขภาพจิตที่ดี รวมถึงยอมรับสภาพความพิการของตน ตลอดจนการให้การศึกษาแก่สังคมที่จะยอมรับความสามารถของคนพิการด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ควรมีการให้ความรู้ เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์อื่นๆ ให้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อเป็นทางเลือกในการเข้ารับบริการทางการแพทย์นอกเหนือจากโรงพยาบาลทหารผ่านศึก เช่น กลุ่มเป้าหมายที่ถือบัตรคนพิการสามารถเข้ารับการรักษาโรงพยาบาลของรัฐได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

2. องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ควรมีกลไก การสนับสนุนการเรียนรู้ ในรูปแบบอื่นๆ เพื่อเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ อาจเข้าถึงการศึกษาในระบบ

3. องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ควรมีกลไก การติดตามประเมินผลการประกอบอาชีพ พร้อมมีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำติดตามอย่างต่อเนื่องเพื่อประเมินคุณภาพการให้บริการอย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการติดตามประเมินผล การประกอบอาชีพทหารผ่านศึกพิการ

2. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนา การให้บริการด้านสิทธิประโยชน์ให้แก่ทหารผ่านศึกพิการ

3. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนา การเรียนรู้ ในรูปแบบอื่นๆ หรือการศึกษานอกระบบที่เหมาะสมกับทหารผ่านศึกพิการ

4. ควรมีการศึกษาถึงการติดตามผลการเข้าถึงสิทธิของทหารผ่านศึกพิการ อย่างมีคุณภาพและเหมาะสม

5. ควรมีการศึกษาถึงการติดตามผลการใช้ประโยชน์จากสิทธิทหารผ่านศึกพิการอย่างมีคุณภาพ

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ จีนา และ พินิจ ทิพย์มณี. (สิงหาคม-พฤศจิกายน 2559). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของคนพิการในการเข้าถึงสิทธิทางการแพทย์. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต* 5,(1), 82-93.
- ธีระ ศิริสมุต และคณะ. (2557). รายงานการวิจัย การทบทวนชุดสิทธิประโยชน์และการเข้าถึงบริการอุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการ. โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ
- ศิริลักษณ์ มาบง. (2551). การเข้าถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการภายหลังการจดทะเบียนคนพิการ: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์บริการจดทะเบียนคนพิการแบบเบ็ดเสร็จ โรงพยาบาลสระบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์. (2546). แนวทางการส่งเสริมอาชีพคนพิการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรพรรณ อินหันท, และ พีรธ บุนยรัตพันธุ์. (2554). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรับคนพิการเข้าทำงานในสถานประกอบการจังหวัดพิจิตร. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

การช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ธนภฤต ยอดคีรี*

ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นที่เป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และเพื่อให้ข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาการแก้ไขปัญหาคนเร่ร่อนต่อไป งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเป็นรายบุคคลกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ทั้งหน่วยงานของภาครัฐ องค์กรภาคประชาสังคม และคนเร่ร่อน

ผลการวิจัยพบว่า การช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นมีปัญหาและอุปสรรคสำคัญอยู่ 2 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากขั้นตอนและกระบวนการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน อันประกอบด้วย การเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการและความช่วยเหลือต่างๆ ของภาครัฐ ข้อจำกัดด้านระเบียบกฎหมาย และบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน การไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย และ 2) ปัญหาเกี่ยวกับคนเร่ร่อนเอง ได้แก่ ความแตกต่างหลากหลายของปัญหาในคนเร่ร่อนเองและปัญหาเหล่านั้นมีความซับซ้อน ทศนคติต่อคนเร่ร่อนที่มีผลทำให้คนเร่ร่อนถูกกีดกันทางสังคม รวมถึงวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมที่คนเร่ร่อนอาศัยอยู่ไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหา ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่กล่าวมาทั้งสองประการถือเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน

เพื่อให้การแก้ไขปัญหาคนเร่ร่อนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับประเด็นปัญหา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลและจัดการคนเร่ร่อนควรมีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความช่วยเหลือและสวัสดิการสังคมที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนเร่ร่อนอย่างแท้จริง ตลอดจนสื่อสารกับสาธารณะเพื่อปรับมายาคติหรือภาพลักษณ์ของกลุ่มคนเร่ร่อนให้เป็นเชิงบวกยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการลดการกีดกันทางสังคมและสร้างสังคมแห่งการช่วยเหลือ

คำสำคัญ: คนเร่ร่อน, การช่วยเหลือคุ้มครอง, เทศบาลนครขอนแก่น

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Homeless Assistance and Protection in Khon Kaen Municipality, Khon Kaen Province

Tanakit Yodkeeree
Sirisak Laochankham

Abstract

This research aims to explain the process of assistance and protection of homeless population in Khon Kaen municipality and then identify the problems emerged within its process. This research employed qualitative data by conducting a semi-structured in-depth interview with government officers, civil society, Khon Kaen municipal officers, and homeless people.

The result shown that the prominent problem and impediment in homeless assistance and protection in Khon Kaen municipality consists of two main issues. First, problem in the process of homeless assistance and protection which includes inaccessibility to government welfare and assistance, limitation of related laws, capacity of staffs, unresponsiveness to target population. Second, problem in the homeless people themselves that consists of public attitude impeding them from society, living condition and environment, and complexities of problem. The issues described above are considered the significant problem and impediment for solving the problem of homeless.

In order to seek for effective solutions, the organizations, both public and non-governmental sectors, should work closely together and build the strong network for helping these people and responding to their actual problems. In addition, the assisting organizations should communicate about the positive attitude and viewpoint with the publics in order for changing the image of these people. It may be helpful to eliminate social impediment and build a caring and helping society.

Keywords: Homeless, Assistance and Protection, Khon Kaen Municipality

บทนำ

ปัญหาคนเร่ร่อนถือเป็นปัญหาสำคัญของสังคมไทยและเป็นความท้าทายของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ควรต้องเข้ามาแก้ไขปัญหานี้ให้เป็นรูปธรรม โดยทั่วไปเรามักพบเห็นกลุ่มคนเร่ร่อนตามที่สาธารณะ เช่น สถานีขนส่ง ริมทางรถไฟ ใต้สะพาน หรือตามย่านชุมชนแออัด โดยกลุ่มคนเร่ร่อนเหล่านี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะเห็นจากข้อมูลของมูลนิธิอิสระที่ได้มีการสำรวจคนเร่ร่อนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 3,455 คน และในปีพ.ศ. 2560 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 3,630 คน ซึ่งเพิ่มขึ้น 175 คน หรือร้อยละ 5 พื้นที่ที่มีคนเร่ร่อนมากที่สุด คือ เขตพระนคร และประเภทคนเร่ร่อนที่น่าเป็นห่วงที่สุดคือ กลุ่มคนเร่ร่อนที่เป็นผู้ป่วยที่ใช้ชีวิตอยู่ข้างถนนจำนวน 740 คน และพบว่าในปี 2560 มีผู้เสียชีวิตข้างถนนที่เป็นคนเร่ร่อนกว่า 28 คน (ไทยรัฐออนไลน์, 2561) ปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นของคนเร่ร่อนในปัจจุบัน ที่อาจจะส่งผลเป็นปัญหาสังคมในวงกว้างได้

ปัจจุบันคนเร่ร่อนเป็นกลุ่มคนที่ถูกจัดว่าเป็นผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ โดยคนที่อยู่ในที่สาธารณะจะมีลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ซ้อนทับกัน ซึ่งสามารถแบ่งเป็นกลุ่มหลัก ๆ ทั้ง ไม่มีบ้าน เร่ร่อน ครอบครัวแตกแยก ติดสุรา ติดยาเสพติด ผู้ป่วยจิตเวช ผู้มีปัญหาลูกหลาน ผู้พันโทะ และผู้ที่ขอใบสละ ซึ่งเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ไม่แน่นอน (เหมพรพรช บุญย้อยหยัด และเพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2555) และจากปรากฏการณ์ปัญหาคนเร่ร่อนที่เกิดขึ้น ผลกระทบที่ตามมาคือพฤติกรรม

ในการใช้ชีวิตที่เสี่ยง ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบจากตัวคนเร่ร่อนเอง โดยเฉพาะเรื่องของการเป็นโรคติดต่อหรือโรคระบาดต่างๆ หรือเกี่ยวพันกับเรื่องของยาเสพติด มั่วสุมอบายมุข แต่ในทางกลับกันคนกลุ่มนี้อาจตกเป็นเหยื่อของสังคมเองก็เป็นได้ ซึ่งคนเร่ร่อนเป็นกลุ่มเสี่ยงเพราะอคติ และการตีตราของสังคม เมื่อสังคมมองอย่างเหมารวมว่าคนเร่ร่อน เป็นต้นตอของปัญหาต่างๆ เพียงเพราะสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่เป็นไปตามระดับมาตรฐานของสังคม ภาพลักษณ์และข่าวสารที่น่าเสียด้านลบของคนเร่ร่อน ทำให้การถูกตีตราและกีดกันดังกล่าวมาบดบังความเป็นมนุษย์ของคนเร่ร่อน (บุญเลิศวิเศษปรีชา, 2552) ซึ่งกลุ่มคนเร่ร่อนส่วนใหญ่เป็นคนไร้ที่พึ่ง พวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้ประสบปัญหาในสังคม ไร้ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิต ทำให้มีมาตรฐานการดำรงชีพที่ต่ำกว่ามาตรฐานความเป็นอยู่ของบุคคลทั่วไป จึงทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมต่อคนเร่ร่อนกลุ่มนี้

เพื่อแก้ไขปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำในกลุ่มคนเร่ร่อนและหาแนวทางที่ช่วยให้เขาได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปได้อย่างปกติ มีปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ในการดำรงชีพ ทางภาครัฐมีหน้าที่ในการแก้ปัญหาคนเร่ร่อน ตามพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ที่ให้การคุ้มครองเบื้องต้นแก่คนเร่ร่อนทั้งการตรวจสอบติดตามสภาพปัญหา จัดที่พักอาศัยชั่วคราว ตรวจสอบสุขภาพ รักษา มีการให้คำปรึกษา คำแนะนำ และติดตามประเมินผล เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้มีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติเหมือนกับคนทั่วไป ภายใต้เจตนารมณ์ "มีที่พึ่ง

พึ่งตนเองได้ เป็นที่พึ่งของผู้อื่น" (อัจฉราพร ปะทิ, 2559) ซึ่งที่ผ่านมาภาครัฐก็ได้มีการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน ผ่านกลไกของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่มุ่งแก้ปัญหาหรือช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน จะต้องให้เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎี และความหมายของการจัดสวัสดิการสังคมว่า ต้องเป็นการจัดบริการทางสังคม หรือกิจกรรมที่จัดไว้อย่างเป็นระบบที่จะช่วยเหลือเจือจุนบุคคลและสภาวะแวดล้อม ซึ่งเกี่ยวกับการแก้ไข ปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เป็นความช่วยเหลือที่เอื้อให้ผู้อ่อนแอหรือด้อยโอกาสทางสังคมพึ่งตนเองได้อย่างเหมาะสม และเป็นไปตามมาตรฐานเพื่อตอบสนองความต้องการ ทั้งทางด้านที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย นันทนาการ การศึกษา การทำงานพร้อมการมีรายได้ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการแห่งชาติ, 2550) แต่ถึงแม้ว่าภาครัฐจะมีความช่วยเหลือต่างๆ มารองรับ ปัญหาคนเร่ร่อนก็ยังเป็นสิ่งที่เราพบเห็นได้ในปัจจุบันและมีจำนวนที่สูงขึ้น เรายังพบเห็นคนเร่ร่อนตามที่สาธารณะต่างๆ หรือย่านเศรษฐกิจ อาทิ ในกรุงเทพมหานคร หรือพระนครศรีอยุธยา (รณภูมิ สามีคศิริการมย์, 2560) และไม่เพียงแต่เมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางอย่างกรุงเทพมหานคร แต่ยังพบคนกลุ่มนี้ในระดับภูมิภาคอย่างเช่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการพัฒนาโครงการต่างๆ ในหลากหลายด้าน และโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นอย่างเขตเทศบาลนคร

ขอนแก่น ซึ่งเป็นเมืองที่มีความเจริญและมีการพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่อง แต่คนเร่ร่อนก็ยังเป็นปัญหาที่ยังมีให้พบเห็นอยู่โดยทั่วไปตามสถานที่สาธารณะต่างๆ เช่น สวนสาธารณะ สถานีขนส่งมวลชน หรือตามข้างถนน

ในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ในงานวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น” ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพบว่ามีคนเร่ร่อนอาศัยอยู่ตามแหล่งสาธารณะต่างๆ จำนวน 136 คน และมีปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีหลายประการ เช่น ภาวะว่างงาน ความเจ็บป่วยและความพิการ การติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการมีอาชญากรรมติดพัน เป็นต้น งานวิจัยนี้ยังพบอีกว่า มีหลายกรณีที่คนเร่ร่อนบางรายมีบัตรประจำตัวประชาชน มีสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือบัตรทอง แต่ไม่ได้โอนสิทธิมาที่เขตที่เร่ร่อนอยู่ และสิทธิยังอยู่ที่ต่างจังหวัด ภูมิลำเนาเดิม บางคนมีบัตรประจำตัวประชาชนและบัตรทองแต่ไม่ได้ติดตัวและฝากเอาไว้กับลูกหลานหรือญาติที่ภูมิลำเนาเดิม ด้วยเหตุผลว่าต้องใช้ประกอบการรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุหรือเบี้ยยังชีพผู้พิการในแต่ละรอบเดือน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภูมิลำเนาเดิมที่มีชื่อตนเองในทะเบียนบ้าน บางคนมีบัตรประจำตัวประชาชนแต่ไม่มีบัตรทอง (คณิน เชื้อดวงผุย และคณะ, 2561) สิ่งที่พบเห็นเหล่านี้ สะท้อนถึงคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีของคนเร่ร่อนกลุ่มนี้ ภายใต้อาณัติการดังกล่าวจึงเกิดเป็นประเด็นคำถามขึ้นว่า ทำไมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงไม่สามารถจัดการปัญหาคนเร่ร่อนให้หมดไปได้ใน

เขตเทศบาลนครขอนแก่น หรือเป็นเพราะมีปัญหาและอุปสรรคในการช่วยเหลือคุ้มครองคนกลุ่มนี้ และชี้ให้เห็นว่าทำไมทั้ง ๆ ที่รัฐมีกลไกในการช่วยเหลือคุ้มครองกลุ่มคนไร้ที่พึ่ง ซึ่งรวมถึงคนเร่ร่อน แต่ทำไมจำนวนคนเร่ร่อนที่เราพบเห็นกันอยู่ในปัจจุบันยังมีอยู่ไม่น้อย จากจุดนี้ทำให้เห็นถึงปัญหาของภาครัฐและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาคนเร่ร่อนนี้ ซึ่งยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาและตอบคำถามถึงสิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการแก้ปัญหาคนเร่ร่อน จึงเป็นช่องว่างและโอกาสที่ผู้วิจัยจะศึกษาถึงอุปสรรคที่มีผลต่อการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

ดังนั้นการที่จะทำให้ทราบถึงสิ่งที่เป็นอุปสรรคและปัญหาในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน ที่สะท้อนสาเหตุของปัญหาคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นที่ยังมีอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงต้องศึกษาถึงทัศนคติ และมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการแก้ไขปัญหาคนเร่ร่อนของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การหาคำตอบว่ามีอุปสรรคอะไรในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน ที่ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาคนเร่ร่อนให้หมดไปได้ในปัจจุบัน และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษา วิเคราะห์และอธิบายถึงสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือคุ้มครอง และแก้ปัญหาคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และเพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการช่วยเหลือ

คุ้มครองคนเร่ร่อนที่จะจัดการกับปัญหาคนเร่ร่อนนี้ในโอกาสต่อไป

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการศึกษาแบบกรณีศึกษา (case study) ที่จำกัดขอบเขตการศึกษาในพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น เป็นการศึกษาเรื่องที่มุ่งเน้นให้ผู้วิจัยได้เข้าใจในบริบทเฉพาะ หรือปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเฉพาะในพื้นที่นั้น ๆ หรือเหตุการณ์นั้น ๆ โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาสิ่งที่เป็นอุปสรรคและปัญหาต่อการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผ่านทัศนคติ และมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการในการจัดการคุ้มครองคนเร่ร่อนนี้ ทั้งในส่วนของภาครัฐ และองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งมุมมองของผู้เร่ร่อนเอง ว่ามีอะไรที่มีผลต่อการแก้ปัญหาคนเร่ร่อนดังกล่าว ประกอบกับแนวคิดการจัดสวัสดิการสังคม แนวคิดในการจัดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของการทำงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ หรือการบริหารงานภาครัฐแบบเครือข่าย (Network Governance) และแนวคิดการบริการสาธารณะ เพื่อให้ข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนต่อไป

ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงในกระบวนการแก้ปัญหาคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ทั้งองค์กรภาครัฐ ภาคประชาสังคม รวมถึงตัวผู้เร่ร่อนในพื้นที่

เองด้วย ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ทั้งหมด 14 คน ดังนี้

ส่วนแรกเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการแก้ปัญหาคนเร่ร่อนจากภาครัฐ อันได้แก่

1)เทศบาลนครขอนแก่น ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สังกัดสำนักงานสวัสดิการสังคม จำนวน 2 ท่าน ที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการดูแลจัดการปัญหาคนเร่ร่อนประจำเทศบาลนครขอนแก่น 2)ผู้อำนวยการศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 ท่าน และ 3)นักสังคมสงเคราะห์ และนักพัฒนาสังคม ที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดขอนแก่น และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดขอนแก่น จำนวน 4 ท่าน

ส่วนที่สองคือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาคนเร่ร่อนในภาคประชาสังคม ได้แก่ ตัวแทนกลุ่ม “เพื่อนคนไร้บ้าน” จังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 ท่าน

ส่วนสุดท้ายของการเก็บข้อมูล ได้แก่ คนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยจะสัมภาษณ์คนเร่ร่อน จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นคนเร่ร่อนในเครือข่ายการทำงานของกลุ่มคนเร่ร่อนจังหวัดขอนแก่น หรือกลุ่ม “โฮมสุข” ที่อาศัยอยู่ในศูนย์พักพิงชั่วคราว หรือศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนเร่ร่อนจังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัย

กระบวนการและขั้นตอนในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนตามพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 มีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในกระบวนการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนโดยตรงได้แก่ ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 16 ในขั้นตอนแรก ที่ให้การคุ้มครองเบื้องต้นแก่คนเร่ร่อน คือ การสำรวจและติดตามสภาพปัญหา รวมถึงการสืบเสาะข้อมูลเกี่ยวกับคนเร่ร่อน ที่ได้รับการรับการคุ้มครอง หรือถูกส่งตัวมายังศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งและรับตัวคนเร่ร่อนไว้ ต่อมาทั้งในมาตรา 20 และมาตรา 22 ให้มีการจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสม มีการการตรวจสุขภาพ ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต การให้คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยเหลือคนเร่ร่อนในด้านการดำรงชีวิต หรือด้านอื่น ๆ เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านี้มีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติเหมือนกับคนทั่วไป และสุดท้ายให้มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลในการคุ้มครองคนเร่ร่อน อีกทั้งเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ที่มุ่งคุ้มครองบุคคลผู้อยู่ในฐานะที่ไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้ กำหนดให้คนเร่ร่อนมีสิทธิขอรับการช่วยเหลือได้ด้วยตนเอง และให้ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งและสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งให้การคุ้มครองคนเร่ร่อนตามมาตรา 19 ซึ่งจากกระบวนการและขั้นตอนในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนดังกล่าว ประกอบกับทัศนคติ มุมมองและความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการแก้ปัญหาคนเร่ร่อน จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย ผลการวิจัยพบว่า การช่วยเหลือคุ้มครองคน

เร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นมีปัญหาและอุปสรรคสำคัญอยู่ 2 ประการ อันได้แก่

ประการที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากขั้นตอนและกระบวนการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน

1. การเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการและความช่วยเหลือต่างๆ ของภาครัฐ

การเข้ารับบริการจากการบริการสาธารณะ เป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชน หรือพลเมืองในเมืองนั้น ๆ แต่ยังมีคนเร่ร่อนบางส่วนที่ไม่สามารถเข้าถึงการบริการสาธารณะ หรือความช่วยเหลือต่างๆ จากภาครัฐได้ เพราะการไม่มีบัตรประชาชน หรือชื่อในทางทะเบียน ก็ไม่สามารถยืนยันตัวตนในการเข้ารับการช่วยเหลือต่างๆ ได้ เช่น การมีบัตรทองในการรักษาตามโรงพยาบาล การขอรับเงินช่วยเหลือหรือสวัสดิการตามโครงการต่างๆ ทั้งนี้เป็นเพราะคนเร่ร่อนบางคนเป็นคนเร่ร่อนมาตั้งแต่เกิด เนื่องจากครอบครัวก็เป็นคนเร่ร่อน และไม่ได้มีการไปแจ้งเกิด ทำให้ไม่มีสิทธิทางทะเบียน หรือการทำบัตรประชาชนและเอกสารทางทะเบียน จนเป็นบุคคลที่ไม่มีตัวตน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิที่พึงมี หรือความช่วยเหลือต่างๆ ได้

นอกจากนั้น กลุ่มคนเร่ร่อนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีสิทธิทางทะเบียนเหมือนคนทั่วไป แต่เข้าไม่ถึงการบริการหรือความช่วยเหลือต่างๆ ได้ อันเป็นผลมาจากการที่ไม่มีความรู้ในเรื่องสิทธิของตน ว่าการไปใช้บริการสาธารณะต่างๆ นั้นตนสามารถทำได้ หรือมีขั้นตอนอย่างไร ทั้งกลุ่มคนเร่ร่อนบางส่วนที่พอจะมีความรู้ถึงเรื่องสิทธิของตนอยู่บ้าง แต่ก็มีความกลัวว่าจะมีค่าใช้จ่ายที่พวกเขาไม่สามารถจ่ายได้ ถึงแม้

จะมีการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากการคนเร่ร่อนไม่สามารถเข้าถึงสิทธินั้นได้ ก็ไม่สามารถที่จะช่วยเหลือคุ้มครองคนเหล่านั้นได้เช่นเดียวกัน การเข้าถึงสิทธิต่างๆ ของคนเร่ร่อนนั้นจึงเป็นปัญหา และอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยเหลือกลุ่มคนเร่ร่อนต่อไปได้

2. ข้อจำกัดด้านระเบียบกฎหมายและบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน

ในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือคุ้มครองกลุ่มคนเร่ร่อนยังพบว่ามีขั้นตอนในการดำเนินงานที่มีข้อจำกัดมากมายที่ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือกลุ่มคนเร่ร่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องต่างให้ความเห็นในทางเดียวกันว่า การทำงานมีข้อจำกัดในเรื่องกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ โดยเฉพาะเรื่องของสิทธิความยินยอมตามกฎหมายในการรับความช่วยเหลือ หากมีหน่วยงานที่จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือต่างๆ จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกช่วยเหลือเป็นสำคัญ คนเร่ร่อนจึงมีสิทธิที่จะรับหรือปฏิเสธความช่วยเหลือต่างๆ ได้ ซึ่งเป็นสิทธิตามพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 ซึ่งหากถูกปฏิเสธความช่วยเหลือ คนเร่ร่อนไม่ยินยอม ก็ไม่สามารถไปบังคับที่จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือได้ เพราะคนเร่ร่อนบางคนไม่ได้ต้องการความช่วยเหลือ เขาพอใจกับการใช้ชีวิตที่เป็นอยู่แล้ว ซึ่งข้อจำกัดนี้ก็เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการเข้าไปช่วยเหลือคุ้มครองคนเหล่านั้น

นอกจากนั้น ยังพบว่าจำนวนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญที่รับผิดชอบก็มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ไม่เพียงพอต่อการเข้าช่วยเหลือคนเร่ร่อน ซึ่งประเด็นนี้

ก็คือเป็นอุปสรรคต่อการแก้ปัญหาคนเร่ร่อนเช่นกัน เพราะจำนวนคนเร่ร่อนที่ต้องการความช่วยเหลือในเขตเทศบาลนครขอนแก่นมีจำนวนมากเมื่อเทียบกับบุคลากรในหน่วยงานต่างๆ ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคนเร่ร่อน เช่น คนเร่ร่อนที่มีอาการทางจิต ก็ต้องใช้คนที่มีความรู้เฉพาะด้านในการเข้าไปช่วยเหลือคุ้มครอง เป็นต้น และไม่เพียงแต่จำนวนคนเร่ร่อนที่บุคลากรที่มีอยู่อย่างไม่เพียงพอต้องเจอ ปัญหาของคนเร่ร่อนแต่ละคนแต่ละกลุ่มก็แตกต่างกันไป การแก้ปัญหาและการช่วยเหลือที่ต่างกันก็มีความซับซ้อนและหลายขั้นตอน ซึ่งยิ่งทำให้จำนวนของบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการช่วยเหลือคนเหล่านี้ไม่เพียงพอต่อการจัดการปัญหาที่มากมายและหลากหลาย ทำให้ข้อจำกัดที่กล่าวมาในช่วงต้นทั้งเรื่องของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และจำนวนของบุคลากรที่ไม่เพียงพอ เป็นอุปสรรคที่มีผลต่อการเข้าช่วยเหลือและแก้ปัญหาคนเร่ร่อนเป็นอย่างมาก

3. การไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย

จากแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมที่ว่า การจัดสวัสดิการสังคมควรต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนและการพยายามกำจัดสถานะที่พึ่งตนเองไม่ได้ของประชาชนให้หมดไป ซึ่งการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนก็เช่นกัน เพราะถือเป็นการตอบสนองความต้องการอย่างหนึ่งของกลุ่มคนผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ หรือด้อยโอกาสทางสังคม ให้ได้เข้าถึงบริการและการสงเคราะห์ทุกอย่างจากภาครัฐ ตามความต้องการพื้นฐาน เพื่อให้สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขได้ แต่

การช่วยเหลือคนกลุ่มนี้โดยการจัดสวัสดิการสังคมหรือการบริการต่างๆ นั้นอาจจะไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มนี้ได้ เพราะด้วยจำนวนของคนเร่ร่อนที่มาก ก็จะตามมาด้วยความต้องการที่หลากหลายและแตกต่างกันไปเช่นกัน ซึ่งการจัดสวัสดิการ การมีมาตรการ หรือความช่วยเหลือที่หน่วยงานต่างๆ ไม่อาจตอบสนองความต้องการของผู้คนกลุ่มนี้ได้หมด เช่น การช่วยเหลือเพื่อนำกลับไปสู่ครอบครัวของคนเร่ร่อน แต่แท้จริงแล้วเขาไม่ได้ต้องการที่จะกลับไปหาครอบครัว เพราะมีปัญหาครอบครัว มีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี หรือการมีมาตรการในการช่วยพัฒนา หรือฝึกอาชีพให้เพื่อจะได้สามารถหาเลี้ยงชีพได้ แต่มีเพียงคนเร่ร่อนบางกลุ่มเท่านั้นที่ต้องการโดยคนเร่ร่อนบางกลุ่มต้องการเพียงมีชีวิตอยู่อย่างอิสระไปวันต่อวันเท่านั้น ฉะนั้นความต้องการของคนเร่ร่อนจึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญเป็นอย่างมากในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน หากไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มนี้ได้ ก็ไม่สามารถที่จะช่วยเหลือพวกเขาต่อไปได้

ประการที่ 2 ปัญหาเกี่ยวกับคนเร่ร่อนเอง

นอกจากในกระบวนการแก้ไขปัญหาเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนที่พบอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานแล้ว ยังพบอีกว่าในพื้นที่ที่มีทั้งคนเร่ร่อนที่ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือ และคนเร่ร่อนที่ผ่านกระบวนการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานใด ๆ แล้ว แต่ไม่อาจเลิกภาวะของความเร่ร่อนได้ เพราะปัญหาที่เกี่ยวกับตัวคนเร่ร่อนเองก็มีสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน

เช่นเดียวกัน เช่น ปัญหาการทำงานกับคนที่เป็กลุ่มคนเฉพาะ ทั้งการทำงานกับกลุ่มคนเร่ร่อนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เปราะบาง มีความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจที่เข้าไปช่วยเหลือ และมีจำนวนที่มาก มีปัญหาที่ซับซ้อนและหลากหลายรูปแบบ ซึ่งยากต่อการช่วยเหลือ รวมถึงมายาคติและทัศนคติของคนทั่วไปต่อกลุ่มคนเร่ร่อน และที่สำคัญคือ สภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งที่ก่อนและหลังการมาเป็นคนเร่ร่อน และวิธีการดำเนินชีวิตของคนเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นอุปสรรคและปัญหาต่อการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนทั้งสิ้น โดยจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

1. การทำงานกับกลุ่มคนเฉพาะ

การที่จะเข้าถึงตัวของคนเร่ร่อนเพื่อช่วยเหลือนั้น มีอุปสรรคอีกอย่างหนึ่ง คือ การที่คนเร่ร่อนมีความหวาดระแวงเจ้าหน้าที่ หรือผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงผู้ที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม อันเป็นผลมาจากการที่คนเร่ร่อนบางคนเป็นผู้ที่มีปัญหา หรือมีความรู้สึกฝังใจ เช่น เคยก่อคดีอุกฉกรรจ์ มีความผิดติดตัว หรือเป็นโรคติดต่อ เป็นต้น รวมถึงผู้ป่วยจิตเวชเร่ร่อนที่มีอาการทางจิต จึงทำให้เกิดความหวาดระแวง กลัวจะโดนจับ หรือพาตัวไป ประกอบกับที่ผ่านมามีการใช้มาตรการที่เด็ดขาดในการจัดการคนเร่ร่อน โดยมีนโยบายการจัดระเบียบเมืองให้พัฒนาเป็นเมืองที่น่าอยู่ สะอาดเรียบร้อย เป็นระบบระเบียบ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารจัดการเมืองต้องการให้เมืองขอนแก่นเป็นในการเติบโตของเมืองในกระแสของเมืองอัจฉริยะ ทำให้มีการจัดระเบียบเมืองในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งคนเร่ร่อนที่พักอาศัยอยู่ตามสถานที่

สาธารณะในเมืองขอนแก่นก็เป็นเป้าหมายหนึ่งในการจัดการเพื่อจัดระเบียบเมือง โดยมีการใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเทศกิจ ขอให้ออกไปจากสถานที่สาธารณะโดยวิธีเชิงบังคับ จนทำให้คนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นส่วนใหญ่มีความหวาดกลัวเจ้าหน้าที่ ไม่ไว้วางใจที่จะให้เข้าไปช่วยเหลือ

อีกทั้งสิ่งที่ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบในการแก้ปัญหาคนเร่ร่อน คือ ความยากในการช่วยเหลือ เพราะเป็นการทำงานกับคน ซึ่งเป็นกลุ่มคนเฉพาะที่มีความเปราะบาง พวกเขาเผชิญกับสภาพปัญหาทางร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจและสังคม โดยแต่ละคนแต่ละกรณีก็มีปัญหาที่แตกต่างกันไป การจัดการในการช่วยเหลือจึงไม่สามารถใช้แบบเดียวกันทุกกรณีได้ ต้องมีการแก้ปัญหาไปเป็นรายกรณี การช่วยเหลือจึงต้องใช้เวลาศึกษา วิเคราะห์ และประเมินก่อนการเข้าช่วยเหลือ การทำงานกับกลุ่มคนเฉพาะ ที่มีปัญหาที่แตกต่างและซับซ้อนจึงเป็นสิ่งที่มึผล และเป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือคนเร่ร่อน

2. ทัศนคติของสังคมต่อคนเร่ร่อน

จากการที่คนเร่ร่อนเป็นผู้ที่มีปัญหามากมาย ซับซ้อนและหลากหลาย เช่น อาจเคยก่อคดีจนมีความผิดติดตัว เป็นโรคติดต่อ หรือมีอาการทางจิต เป็นต้น และถูกมองว่าเป็นคนติดเหล้าติดยา เป็นคนขี้เกียจไม่ทำมาหากินรอแต่จะรับความช่วยเหลือ ทำให้ถูกตีตราว่าเป็นต้นตอของปัญหาต่างๆ ทั้งการเกิดอาชญากรรม โรคระบาด และอันตราย จนทำให้เกิดทัศนคติของคนทั่วไปที่ไม่ดีต่อกลุ่มคนเร่ร่อน นั้นล้วนเป็นมายาคติ (Myths) ที่คน

ในสังคมมีทัศนคติต่อคนเร่ร่อน ผลที่ตามมาคือคนเร่ร่อนเลยถูกตีตราและถูกกีดกันออกจากสังคม คนในสังคมไม่ยอมรับ ไม่ให้ความช่วยเหลือและขับไล่คนกลุ่มนี้ ทำให้คนเร่ร่อนมีสถานะความเป็นอยู่ที่ย่ำแย่ลงไปอีก ทั้งร่างกายและจิตใจ วิธีการใช้ชีวิตประจำวันก็ยากลำบากลง ส่งผลให้ไม่สามารถพึ่งคนอื่นได้ หรือถึงขั้นไม่สามารถพึ่งตนเองได้ต่อไป ทำให้คนเร่ร่อนมีปัญหาที่มีความรุนแรงมากขึ้น การแก้ปัญหาที่จะยาก และซับซ้อนมากขึ้น ขั้นตอนการให้ความช่วยเหลือต่อไปจึงเป็นเรื่องยาก ทำให้ลำบากต่อการช่วยเหลือคุ้มครองคนกลุ่มนี้ เพื่อให้เขากลับมาพึ่งพาตนเอง และเป็นที่พึ่งของคนอื่นในอนาคตต่อไปได้

3. สภาพแวดล้อมและวิธีการดำเนินชีวิต

สภาพแวดล้อมเดิมก่อนจะออกมาเป็นคนเร่ร่อนอย่างเช่น ครอบครัว เป็นสิ่งที่สามารถช่วยเหลือให้พ้นจากสถานะการเป็นคนเร่ร่อนได้ การติดต่อหาครอบครัว หรือญาติเพื่อพาคนเร่ร่อนกลับบ้านจึงเป็นเป้าหมายหลัก ๆ ในการช่วยเหลือคนเร่ร่อน เพราะส่วนใหญ่คนที่ออกมาเร่ร่อนก็มีครอบครัว แต่อาจจะเกิดเหตุจำเป็นหลาย ๆ อย่างที่ทำให้ต้องออกมาเป็นคนเร่ร่อน แต่ครอบครัวของคนเร่ร่อนก่อนจะมาเร่ร่อน หรือสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ไม่ดี ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนออกมาเร่ร่อน ทั้งปัญหาครอบครัวสภาพแวดล้อมในชุมชนที่บีบบังคับให้ต้องเลือกออกมาใช้ชีวิตเร่ร่อนตามข้างนอก เมื่อคนเร่ร่อนเจอสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีมา ก็จะทำให้วิถีชีวิตในการเร่ร่อนมีปัญหา มีทั้งความหวาดกลัวมีความหวาดระแวง ไม่กล้าเข้าหาผู้คน

กลัวการช่วยเหลือ เพราะกลัวว่าจะถูกส่งตัวไปหาครอบครัวเดิม หรือสภาพแวดล้อมเดิมที่หนีออกมาทั้งหากภายหลังมีการช่วยเหลือคนเร่ร่อนส่งตัวกลับไปสู่สภาพแวดล้อม หรือครัวครัวที่ไม่ดีเช่นเดิม ก็จะเกิดปัญหาเดิม เขาก็จะตัดสินใจออกมาเร่ร่อนเช่นเดิม จนเป็นปัญหาคนเร่ร่อนที่ไร้บ้านซ้ำซ้อน ฉะนั้นทั้งสภาพแวดล้อมและครอบครัวของคนเร่ร่อนจึงมีผลและเป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นอีกประการหนึ่ง

อีกทั้งจากการลงพื้นที่ยังพบว่าอีกว่า คนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นมักมาพักอาศัยอยู่ตามสถานที่สาธารณะและบางพื้นที่มีคนเร่ร่อนมารวมกลุ่มกันดื่มแอลกอฮอล์กับกลุ่มคนเร่ร่อนในละแวกที่มาพักอาศัยอยู่ด้วยกัน จึงทำให้บางคนเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง หรือบางคนก็ติดแอลกอฮอล์ ใช้ชีวิตเพื่อดื่มเหล้าเพียงอย่างเดียว จนส่งผลให้สภาพหรือการใช้ชีวิตของคนเร่ร่อนมีปัญหาทางร่างกาย มีร่างกายอ่อนแอ เกิดโรคต่างๆ ทั้งยังมีผลต่อสภาพจิตใจ บางคนมีอาการมึนเมาอยู่ตลอดเวลาสื่อสารไม่รู้เรื่อง ซึ่งทำให้การเข้าไปช่วยเหลือคนกลุ่มนี้มีความยากลำบาก ทั้งการสื่อสาร ทั้งอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการติดสุรา ทำให้สภาพปัญหาของคนเร่ร่อนที่จะต้องเข้าไปช่วยเหลือนั้นรุนแรงขึ้น และจากเหตุนี้สภาพแวดล้อมในการใช้ชีวิตของคนเร่ร่อนนั้นจึงมีผลต่อการเข้าช่วยเหลือคนกลุ่มนี้ ซึ่งหากมีสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี มีการรวมกลุ่มกันดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรืออาจจะร้ายแรงจนมีการทะเลาะวิวาท มีการทำร้ายร่างกาย ก็จะทำให้การใช้ชีวิตของคนเร่ร่อนแย่ลงไปอีก การช่วยเหลือก็จะทำได้

ยากลำบากมากยิ่งขึ้น สภาพแวดล้อมดังกล่าวจึงเป็นสิ่งมีผลและเป็นอุปสรรคต่อการแก้ปัญหา หรือช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่ามีข้อค้นพบในประเด็นที่เป็นอุปสรรคต่อการการเข้าช่วยเหลือคนเร่ร่อน แบ่งได้ 2 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากขั้นตอนและกระบวนการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน อาทิ การเข้าถึงสิทธิในการรับบริการ หรือความช่วยเหลือทั้งจากบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม การมีข้อจำกัดต่างๆ ในเรื่องของระเบียบข้อบังคับและจำนวนบุคลากรที่เชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการช่วยเหลือที่ไม่ตอบสนองความต้องการของคนเร่ร่อน และ 2) สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับตัวคนเร่ร่อนเอง ซึ่งได้แก่ การที่ทำงานกับคนเร่ร่อนซึ่งเป็นการทำงานกับกลุ่มคนเฉพาะ ที่มีความหวาดระแวงต่อการช่วยเหลือ และยังมีปัญหาที่ซับซ้อนหลากหลาย ซึ่งทำให้การทำงาน การแก้ปัญหาที่มีความยุ่งยาก และมายาคติ หรือทัศนคติของสังคมต่อคนเร่ร่อน ที่มีผลทำให้คนเร่ร่อนถูกกีดกันทางสังคม อีกทั้งวิถีการดำเนินชีวิตและสภาพแวดล้อมของคนเร่ร่อน ซึ่งปัจจัยทั้งสองนั้นเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการทำงานกับคนเร่ร่อน ที่เป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งส่งผลอย่างมากต่อการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน

อุปสรรคและปัญหาในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนที่ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ ในประเด็นปัญหาการเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการ

และความช่วยเหลือต่างๆ ของภาครัฐนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของคณิน เชื้อดวงผุย และคณะ (2561) เรื่อง “วิถีชีวิตของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น” ที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาการเข้าไม่ถึงสิทธิและสวัสดิการด้านต่างๆ ของคนเร่ร่อน ที่มีอุปสรรคเพราะการไม่มีบัตรประชาชน ไม่มีเอกสารแสดงสิทธิ หรือการไม่มีชื่อในทางทะเบียน ทำให้ไม่สามารถรับการช่วยเหลือหรือสวัสดิการต่างๆ ได้ ซึ่งคนเร่ร่อนในฐานะประชาชนคนหนึ่งมีสิทธิที่จะเข้าถึงการบริการสาธารณะเหล่านี้ และมีข้อค้นพบเพิ่มจากงานวิจัยดังกล่าวอีกว่า เรื่องการเข้าถึงความช่วยเหลือที่เป็นอุปสรรคปัญหานี้ ไม่เป็นไปตามหลักแนวคิดการบริการสาธารณะ ที่เป้าหมายสำคัญของบริการสาธารณะคือ ต้องสร้างความพึงพอใจในการบริการให้แก่ประชาชน โดยมีหลักการว่า การบริการสาธารณะจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มอย่างเพียงพอ ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ ทำให้กลุ่มคนที่ด้อยโอกาสเข้าถึงการบริการได้ด้วยอย่างเสมอภาค (เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์, 2536) โดยเฉพาะในการวิจัยในครั้งนี้ การเข้าถึงการบริการสาธารณะ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญต่อการช่วยเหลือคนเร่ร่อน

อีกทั้งการศึกษาในครั้งนี้ได้มีข้อค้นพบใหม่อีกว่า ไม่เพียงแต่การที่คนเร่ร่อนไม่มีเอกสารแสดงสิทธิทางทะเบียนเท่านั้น ที่ทำให้เข้าไม่ถึงสวัสดิการและความช่วยเหลือที่เป็นปัญหา แต่อุปสรรคในกระบวนการช่วยเหลือคุ้มครองและการบริหารจัดการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ความช่วยเหลือต่างๆ ไปไม่ถึงคนเร่ร่อนด้วย ทั้งนี้เพราะปัญหาด้านข้อจำกัดเรื่อง

ระเบียบกฎหมายและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญที่มีอย่างจำกัด ซึ่งทั้งหมดเป็นอุปสรรคในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน ส่งผลให้ความช่วยเหลือและสิทธิสวัสดิการต่างๆ ไม่สามารถเข้าถึงและช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นได้เท่าที่ควร

ในประเด็นการทำงานที่มีข้อจำกัดในการช่วยเหลือคุ้มครองกลุ่มคนเร่ร่อน พบว่ามีขั้นตอนในการดำเนินงานที่มีข้อจำกัดในเรื่องกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ที่ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือกลุ่มคนเร่ร่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเรื่องของสิทธิความยินยอมตามกฎหมายในการรับความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นปัญหาทางกฎหมาย และข้อค้นพบนี้เป็นข้อค้นพบใหม่ที่ต่างไปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้เคยศึกษาถึงปัญหาทางกฎหมายที่คุ้มครองคนเร่ร่อนเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองคนเร่ร่อน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557” ของสุภารัตน์ แก้วกำเหนิด (2559) โดยงานวิจัยดังกล่าวพบว่า มีปัญหาทางกฎหมายในการที่นำมาตราการทางอาญา มาเป็นเงื่อนไขเชิงบังคับให้คนเร่ร่อนจำยอมให้ต้องปฏิบัติตามกฎหมายโดยไม่ได้เกิดจากความสมัครใจของคนเร่ร่อน ซึ่งต่างจากผลการศึกษาในครั้งนี้ที่ในทางปฏิบัติของการเข้าไปช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นนั้นจะต้องคำนึงถึงความยินยอมและความสมัครใจของคนเร่ร่อนเสมอ ข้อจำกัดในเรื่องสิทธิและความยินยอมรับการช่วยเหลือจึงเป็นปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองคนเร่ร่อนอีกประการหนึ่ง และยังเป็น

อุปสรรคที่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาคนเร่ร่อนที่สำคัญอีกด้วย

และประเด็นเรื่องข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนนั้น พบว่ายังมีข้อจำกัดด้านบุคลากรที่มีความชำนาญ ถึงแม้จะมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ดูแลปัญหาเกี่ยวกับคนเร่ร่อน แต่เมื่อเทียบกับจำนวนของปัญหาคนเร่ร่อนแล้ว บุคลากรผู้เชี่ยวชาญในแต่ละหน่วยงานก็เป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการช่วยเหลือคุ้มครอง ซึ่งจำนวนและรูปแบบของปัญหาที่มากมายหลากหลายนั้น จะต้องใช้เจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญเฉพาะเข้าไปดูแลหรือแก้ปัญหา อาทิ การช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชเร่ร่อนที่มีอาการทางจิต หรือผู้เร่ร่อนที่เป็นเด็กและเยาวชน เป็นต้น โดยการใช้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนจะสามารถทำให้การแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อุทัยวรรณ สดำนานท์ (2539) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัย ที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพของบุคคลไร้ที่พึ่งในหน่วยงานด้านสวัสดิการคนไร้ที่พึ่ง กรมประชาสงเคราะห์” ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนไร้ที่พึ่ง ควรจะประกอบด้วย บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ ทางอาชีพและมีสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานที่ดี

อีกทั้งภายใต้ข้อจำกัดด้านบุคลากรยังมีข้อค้นพบอีกว่า การทำงานระหว่างทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และองค์กรอื่น ๆ ยังไม่มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของการทำงานระหว่างหน่วยงานที่ชัดเจน โดยแต่ละ

หน่วยงานทำงานภายใต้ข้อจำกัดด้านบุคลากรของแต่ละหน่วยงาน ยังไม่มีการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว ซึ่งควรจะต้องมีการร่วมมือร่วมใจกันดำเนินภารกิจของสาธารณะบางประการ โดยมีภาครัฐเป็นแกนหลักของเครือข่าย โดยมีเป้าหมายของความร่วมมือก็เพื่อต้องการแก้ไขปัญหาสาธารณะบางประการร่วมกันตามแนวคิดการจัดการปกครองแบบเครือข่าย (Network Governance) ด้วยการจัดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของการทำงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่สองหน่วยงานขึ้นไป ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนที่แสวงกำไร หน่วยงานพัฒนาเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร กลุ่มอาสาสมัครประชาชนหรือองค์กรระหว่างประเทศ เป็นต้น (Goldsmith & Eggers, 2547/2552)

นอกจากนั้น ยังมีข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ในเรื่องการจัดสวัสดิการ และความช่วยเหลือต่างๆ จากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ยังไม่สามารถแก้ปัญหาคนเร่ร่อนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นได้ ไม่สอดคล้องตามแนวคิดของการจัดสวัสดิการสังคม ที่ต้องให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยการตอบสนองความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ เป็นความช่วยเหลือที่เอื้อให้ผู้อ่อนแอหรือด้อยโอกาสทางสังคมพึ่งตนเองได้อย่างเหมาะสม (สุภารัตน์ สุดสมบูรณ์, 2557) ดังนั้นสวัสดิการและความช่วยเหลือนั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของคนเร่ร่อนได้ เพราะการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนที่ผ่านมาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคนเร่ร่อนได้

เช่น การฝึกอาชีพ การพาคนเร่ร่อนกลับสู่ครอบครัวหรือความช่วยเหลืออื่น ๆ ซึ่งความช่วยเหลือเหล่านี้ไม่สามารถแก้ปัญหาคนเร่ร่อนได้ เพราะไม่ตรงตามความต้องการที่คนเร่ร่อนต้องการอย่างแท้จริง ประกอบกับอุปสรรคเรื่องของการทำงานกับคนเร่ร่อนที่เป็นกลุ่มคนเฉพาะ ที่มีทั้งปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือที่มากน้อยหลากหลายแตกต่างกันไป ทำให้การช่วยเหลือคุ้มครองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของคนเร่ร่อนได้เพียงพอและตรงจุดได้

ในประเด็นสุดท้าย งานวิจัยนี้ยังพบสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อนในเรื่องของทัศนคติของสังคมต่อคนเร่ร่อน และทัศนคติของคนเร่ร่อนต่อการช่วยเหลือ ความหวาดระแวง รวมถึงสภาพแวดล้อม ซึ่งยังไม่มีผู้ใดหรืองานวิจัยใดศึกษาถึงประเด็นนี้ว่า เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการเข้าช่วยเหลือคุ้มครองคนเร่ร่อน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าไม่เพียงแต่ปัจจัยต่างๆ ในกระบวนการช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ที่เป็นอุปสรรคต่อการช่วยเหลือคุ้มครอง แต่ตัวของผู้เร่ร่อนเองที่มีทัศนคติต่อการช่วยเหลือ ทั้งปฏิเสธ ไม่ยอมรับ หรือหวาดระแวงต่อการช่วยเหลือ และมายาคติจากคนในสังคม ที่ทำให้คนเร่ร่อนถูกตีตราและกีดกันจากความช่วยเหลือ รวมถึงสภาพแวดล้อมรอบตัวของคนเร่ร่อนก็เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้ปัญหาคนเร่ร่อนในปัจจุบันนั้นยังไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งผลจากงานวิจัยในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาคนเร่ร่อน และกระบวนการช่วยเหลือคุ้มครอง ว่ายังมีช่องว่าง และมีอุปสรรค

อย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพและดียิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. การเข้าถึงถึงคนเร่ร่อนเป็นสิ่งที่ควรจะเป็นอันดับแรกในการช่วยเหลือคุ้มครอง การเพิ่มการลงพื้นที่ การจัดทำหน่วยความช่วยเหลือเคลื่อนที่ การจัดตั้งที่ติดต่อประสานงานย่อย ให้ง่ายต่อการให้ความช่วยเหลือ เพื่อแก้ปัญหาที่คนเร่ร่อนเข้าไม่ถึงสิทธิ โดยเปลี่ยนเป็นการนำสิทธิและความช่วยเหลือเข้าไปหาคนเร่ร่อนเอง อีกทั้งสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการช่วยเหลือคุ้มครอง พัฒนาเครือข่ายการทำงานภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ของแต่ละหน่วยงาน อาจจะมีการสร้างภาคีหรือองค์กรที่คอยดูแล หรือกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานให้ไปในทิศทางเดียวกัน หรือจัดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของการทำงานระหว่างหน่วยงาน มีการขอความร่วมมือ ประสานงานและการแชร์ข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ซึ่งในยุคปัจจุบันที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลถึงกันได้ตลอดเวลา อาจจะทำให้ความช่วยเหลือคนเร่ร่อนในขั้นต่อไปได้ง่าย เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุดที่จะพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการหรือการช่วยเหลือนั้นสามารถเข้าถึงคนเร่ร่อนได้อย่างเพียงพอ ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ

2. สำรวจความต้องการของคนเร่ร่อนทุกคนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง โดยทำเป็นโครงการหรือเพิ่มภารกิจของหน่วยงานอย่างชัดเจน ให้มีการสำรวจ

ความต้องการ ความเป็นอยู่ หรือความคิดเห็นของคนเร่ร่อนในพื้นที่เป็นระยะ อาจจะเป็นในรูปแบบของการทำวิจัย การทำแบบสำรวจ เพื่อทำสถิติรวบรวมข้อมูล และประเมินผล เพื่อการจัดสวัสดิการสังคมตามความต้องการของคนเร่ร่อน ให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนเร่ร่อน ทำให้คนเร่ร่อนทุกคนสามารถได้รับและเข้าถึงสวัสดิการความช่วยเหลือที่ต้องการอย่างแท้จริง

3. การสร้างภาพลักษณ์ และสื่อสารกับสาธารณะในการเปลี่ยนแปลงความคิด เพื่อสร้างทัศนคติในเชิงบวกให้คนกลุ่มนี้และเปลี่ยนจากการกีดกันเป็นการช่วยเหลือ เพื่อให้สังคมเข้าใจคนเร่ร่อน และในทางกลับกันเพื่อให้คนเร่ร่อนเข้าใจสังคมมากขึ้น ลดความหวาดระแวงและพร้อมรับความช่วยเหลือ ด้วยการสร้างนโยบายให้มีการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนเร่ร่อนเข้ามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ หรือการให้คนเร่ร่อนที่ได้รับการช่วยเหลือที่มีประสบการณ์มาเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมกันช่วยเหลือคนเร่ร่อนคนอื่น ๆ ที่รอการช่วยเหลือ เพื่อให้เข้าใจ เข้าถึงและลดความหวาดระแวงต่อการช่วยเหลือของคนเร่ร่อน รวมถึงให้ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาคนเร่ร่อนด้วย และที่สำคัญ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์หรือนำเสนอผ่านสื่อในรูปแบบที่เข้าใจง่าย โดยอาจจะอาศัยช่องทางของสื่อต่างๆ โดยเฉพาะโซเชียลมีเดีย ให้คนทั่วไปได้เข้าใจและเห็นมุมที่ดีของคนกลุ่มนี้ เพื่อลดทัศนคติเชิงลบให้คนเร่ร่อนไม่ใช่ปัญหาของสังคม แต่เป็นผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อลดความรุนแรงของปัญหา การเข้าช่วยเหลือคนกลุ่มนี้

ก็จะมีประสิทธิภาพและง่ายมากขึ้น อีกทั้งเพื่อลด
ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนเร่ร่อน
ที่เป็นปัญหาที่สำคัญของสังคมไทยในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- คณิน เชื้อดวงผุย, อนุวัฒน์ พลทิพย์, วิบูลย์ วัฒนนามกุล, สุนัย ประเสริฐสุข. (2561, พฤษภาคม – สิงหาคม). วิถีชีวิตของคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 11(2), 1314-1362.
- เทพศักดิ์ บุญรัตพันธ์. (2536). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายการให้บริการแก่ประชาชนไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561). ยอดปี 60 คนเร่ร่อน-ไร้ที่พึ่ง ขยับเพิ่ม เหตุเศรษฐกิจครัวเรือนย่ำแย่. สืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://www.thairath.co.th/content/1218810>
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2552). *โลกของคนไร้บ้าน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2561, จาก http://library2.parliament.go.th/giventake/content_nla2557/law83-231257-1.pdf
- รณภูมิ สามัคคีคารมย์. (2560, กรกฎาคม – ธันวาคม). นิยาม และมายาคติกับความเป็นจริงของคนไร้บ้าน ผ่านการสำรวจในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 40(2), 155-188.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการแห่งชาติ. (2550). พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2550). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพเพ็ญวานิชย์.
- สุดารัตน์ แก้วกำเหนิด. (2557). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองคนเร่ร่อน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ.2557. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์. (2557, มกราคม – มิถุนายน). สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุไทย. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 7(1), 73-82.
- เหมพรพรช บุญย้อยหยัด และเพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. (2555, ฉบับพิเศษ). สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการต่อสู้ของคนไร้บ้านในเขตพระนคร. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 25(3), 1-10.

อัจฉราพร ปะที. (2559). ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนต่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง :

กรณีศึกษาประชาชนในตำบลผาลังห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัยวรรณ สถานานนท์. (2539). ปัจจัยที่เอื้อต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพของบุคคลไร้ที่พึ่ง ในหน่วยงานด้าน

สวัสดิการคนไร้ที่พึ่ง กรมประชาสงเคราะห์. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Stephen Goldsmith & William D. Eggers. (2552). *Governing by Network* (จักร ดิงศรัทธีย์ และกฤษฎา

ปรามิทธิ์ธนา ผู้แปล). กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด.

การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุพลังให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม

อรสา ธาตวากร*

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุพลังให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุพลังให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคม เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ และเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีหลักประกันรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 2,520 ตัวอย่าง ใช้การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ 2 ท่านเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 – 69 ปี สมรสแล้ว มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีโรคประจำตัว คือ ความดันโลหิตสูง ข้อเข่าเสื่อม เบาหวาน โรคไขมัน และ หลงลืม แหล่งที่มาของรายได้ 3 อันดับแรก ได้แก่ จากเบี้ยยังชีพ จากบุตร และจากการทำงาน/ประกอบอาชีพ ตามลำดับ มีรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 3,000 บาท มีเงินออมที่อยู่ในธนาคารหรือกลุ่มออมทรัพย์ไม่เกิน 10,000 บาท มีหนี้สินเฉลี่ยไม่เกิน 50,000 บาท

กลุ่มตัวอย่างมีสุขภาวะด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง ด้านจิตใจและด้านสังคมอยู่ในระดับมาก มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านการเกษตร ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ด้านศาสนา จริยธรรม ด้านอุตสาหกรรม หัตถกรรม และ ด้านการศึกษา โดยส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาสู่ชุมชน

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุพลัง คือการมีแรงบันดาลใจ การมีสภาพแวดล้อมโดยรอบที่เอื้ออำนวย การให้รางวัล การเสริมแรงและการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ครอบครัวต้องเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน

แนวทางการส่งเสริมสุขภาพด้านร่างกาย ต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุออกกำลังกาย ด้านจิตใจ ต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่งเสริมให้ดูแลตัวเองได้ และส่งเสริมให้เรียนรู้เทคโนโลยีข่าวสารเพื่อที่จะสามารถอยู่ในยุคที่มีการใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีความสุข

ในการพัฒนาสวัสดิการสังคมในภาพรวมเพื่อให้ผู้สูงอายุมีภาวะพลพลง ต้องยึดหลักสิทธิมนุษยชน ความเป็นอิสระ การมีส่วนร่วม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เปลี่ยนจากการสงเคราะห์ไปเป็นการพัฒนาภายใต้มุมมองที่ว่าทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ใช้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) เป็นศูนย์รวมของคนสูงวัย ดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อสนับสนุนกลไกการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเพื่อรองรับสังคมสูงวัย อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ควรทำงานประสานเชื่อมโยงกับผู้สูงอายุที่ยังมีพลังในการทำงาน เพื่อสร้างเครือข่ายอาสาสมัครผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคมให้มีเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ, สุขภาพด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม, ภาวะพลพลง

Potential Development of Active Aging for Contributing to Society

Orasa Thatawakorn

Abstract

The purpose of the study on "Potential Development of Active Aging for Contributing to Society" was three-fold: (1) to study development potential guideline of active aging, (2) to support well being of aging in physical and psychological, and (3) to support income sustainability of aging. Mixed methods were employed for the study. Data collection includes 2,520 samples, 12 focus groups discussion in the technical promotion and support office region 1 – 12, and in-depth interviewed 2 experts on aging.

The study reveals most sample groups were female, aged 60 – 69-year-old, married, finished primary school, unemployed, underlying disease on hypertension, osteoarthritis of the knee, diabetes, hyperlipidemia, and amnesia. The top three sources of income were government allowance, son or daughter, and occupation respectively. The average income and payment per month was 3,000 Baht. Saving in the bank or saving group was not over 10,000 Baht, average debt not over 50,000 Baht.

The physical well being of the sample group was moderate while psychological and social wellbeing was high. Most sample groups had a body of knowledge on agriculture, art and culture, religion, ethics, industrial, handicraft, education and ready to transfer their knowledge to the community.

Factors influencing potential development of aging composed of motivation, favorable circumstances, reward, reinforcement, and encouragement including good relationships within a family.

Guideline of support physical of aging was encouraged them to exercise while psychology support was collective action for society, self-care, and learning information technology in order to live happily in modern society

Social welfare development for aging must be based on human rights, liberty, participation, and human dignity, changing from subsidy to empowerment under the view of everyone has the right to equal opportunities.

Based on the findings, the researcher suggests the Ministry of Social Development and Human Security should be used the Center of Quality of Life Development and Occupational Promotion to implement various activities for aging. Social Development Volunteer should coordinate active aging in order to build an aging volunteer network to increase their contribution to society.

Keywords: Aging potential development, Physical and psycho-social wellbeing, Active aging

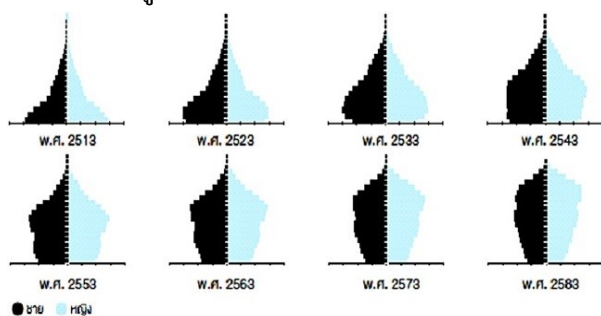

บทนำ

จากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2533 – 2583 พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 โครงสร้างอายุของประชากรไทยมีประชากรวัยเด็กมากกว่าวัยสูงอายุ คือมีฐานพีระมิดกว้างและยอดแหลมจนกระทั่งถึงปี 2543 แต่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในปี 2563 ที่สัดส่วนประชากรวัยสูงอายุมากกว่าวัยเด็ก ฐานพีระมิดแคบกว่ายอดพีระมิด ดังแผนภาพที่ 1.1 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย: 18 – 21)

แผนภาพที่ 1.1

แสดงข้อมูลพีระมิดประชากรไทยแต่ละช่วงเวลา

แหล่งข้อมูล :

- 1) สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2513, 2533, 2553, 2573 และ 2583 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
- 2) การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ด้วยเหตุผลนี้ ทำให้ประเทศไทยมีสถิติประชากรผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2556 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2556) ประเทศ

ไทยเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” (aged society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จากการที่ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด คาดว่า พ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” (complete aged society) เมื่อประชากรสูงอายุสูงถึงร้อยละ 20

จากสถานการณ์ของผู้สูงอายุที่กล่าวข้างต้น เมื่อจำแนกประชากรสูงอายุ ออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ประชากรสูงอายุวัยต้น (ผู้ที่มีอายุ 60 ถึง 69 ปี) กลุ่มที่ 2 ประชากรสูงอายุวัยกลาง (ผู้ที่มีอายุ 70 ถึง 79 ปี) และกลุ่มที่ 3 ประชากรสูงอายุวัยปลาย (ผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป) ในช่วงปีพ.ศ. 2556 มีประชากรผู้สูงอายุวัยต้นร้อยละ 8.2 ผู้สูงอายุวัยกลางร้อยละ 4.5 และผู้สูงอายุวัยปลายร้อยละ 2 ซึ่งประชากรผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ยังคงเป็นผู้สูงอายุวัยต้น

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) ได้ให้ความหมายของภาวะพลพลง คือ กระบวนการแสวงหาโอกาสที่เหมาะสม ที่จะทำให้เกิดสุขภาวะและความสามารถในการมีส่วนร่วม และความมั่นคง เพื่อที่จะทำให้ปัจเจกชนหรือกลุ่มประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีเมื่อมีอายุสูงขึ้น โดยผู้ที่ภาวะพลพลงนั้นเป็นผู้ที่มีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ในเชิงกายภาพ จิตใจ และสังคม รวมทั้งสิ่ง และยังเป็นผู้ที่สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ทั้งด้านมูลค่าและคุณค่า ภาวะพลพลงจึงเป็นการมุ่งสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนทั้งหมดตามความเหมาะสมของอายุ ซึ่ง WHO ได้ขยายความไปถึง

เรื่องของความสามารถที่ยังคงมีอิสรภาพในตนเอง
ของประชากรที่สูงวัย

สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้ส่งเสริม
การพัฒนาคนทุกช่วงวัย ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอด
ชีวิต ปรับกระบวนการเรียนรู้และหลักสูตรให้
เชื่อมโยงกับภูมิสังคม โดยบูรณาการความรู้และ
คุณธรรมเข้าด้วยกันเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน
ทั้งด้านความรู้ทักษะ การใฝ่เรียนรู้ การแก้ปัญหา
การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น การมีคุณธรรม
จริยธรรม และความเป็นพลเมืองดี โดยเน้นความ
ร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน
ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงร่วมมือกันพัฒนาคนใน
ทุกช่วงวัยทั้ง วัยเด็กเยาวชน วัยทำงาน และวัย
ผู้สูงอายุให้มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้

ทั้งนี้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์ เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบ
ด้านผู้สูงอายุในด้านสังคม การมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนา
สุขภาพกายและใจ โดยมีการขึ้นทะเบียนคลังปัญญา
ผู้สูงอายุ การสนับสนุนเงินทุนสำหรับผู้สูงอายุที่
ต้องการประกอบอาชีพ หรือรวมกลุ่ม อีกทั้ง
สนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในทุกจังหวัด
เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ยังคงมีผู้สูงอายุ
บางส่วนที่มีภาวะพหุพลัง ศักยภาพในการพัฒนา
ชุมชนที่ยังไม่มีแนวทางการนำความสามารถเหล่านั้น
มาเป็นพลังขับเคลื่อนงานพัฒนาสังคม ในการทำ
โดยในการศึกษาค้นครั้งนี้มุ่งสนับสนุนให้ผู้สูงอายุ
ดำรงชีวิตอยู่อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี เสริมสร้างสุข
ภาวะของผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมี
หลักประกันรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน โดยใช้
ศักยภาพภายในตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล/
สถานการณ์ของผู้สูงอายุ (ข้อมูลทั่วไป ข้อมูล กาย
จิต สังคม)
- 2) เพื่อศึกษาศักยภาพในภาวะพหุพลัง
- 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่าง
ระหว่างอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาวะด้าน
ร่างกาย จิตใจ และสังคมกับการยังประโยชน์ให้
สังคม
- 4) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพ
ผู้สูงอายุในภาวะพหุพลังให้เกิดการยังประโยชน์
ด้านสังคม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบระเบียบวิธีวิจัย
แบบผสมวิธี (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัย
เชิงปริมาณ (Quantitative Research) ควบคู่ไปกับ
การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดย
การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)
ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)
ประชากรผู้สูงอายุในเขตพื้นที่รับผิดชอบของ
สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการที่ 1 – 12
พื้นที่ละ 210 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถาม
(Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่ง
ประกอบด้วยข้อคำถามปลายปิดและปลายเปิด

สำหรับ **การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)** ทำการศึกษาเอกสาร
และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง(Documentary Research)
และการใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth
Interview) เป็นเครื่องมือ โดยมีการจัดทำชุดคำถาม

เป็นประเด็นไว้วางหน้า เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ 2 ท่าน และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วยพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) นายกเทศมนตรี หรือนายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ กำนันผู้ใหญ่บ้าน อสม. อพม. ประธานชมรมผู้สูงอายุ ราชพฤกษ์บ้าน รวมทั้งหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และองค์กรสาธารณะประโยชน์

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ จากการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุทั่วประเทศจำนวน 2,520 ตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 – 69 ปี สมรสแล้ว มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีโรคประจำตัว 5 อันดับแรก คือ ความดันโลหิตสูง ข้อเข่าเสื่อม เบาหวาน โรคไขมัน และ หลงลืม มีสมาชิกในครอบครัว 4 - 5 คน มีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่ 2 - 3 คน เป็นหัวหน้าครัวเรือน แหล่งที่มาของรายได้ผู้สูงอายุ 3 อันดับแรก ได้แก่ จากเบี้ยยังชีพ จากบุตร และจากการทำงาน/ประกอบอาชีพ ตามลำดับ มีรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 3,000 บาท มีเงินออมที่อยู่ในธนาคารหรือกลุ่มออมทรัพย์ไม่เกิน 10,000 บาท มีหนี้สินเฉลี่ยไม่เกิน 50,000 บาท

สุขภาพของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม พบว่า สุขภาพด้านร่างกายอยู่ในระดับปานกลาง ด้านจิตใจและด้านสังคมอยู่ในระดับมาก

ศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพลพลง พบว่าองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดสู่ชุมชน 5 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการเกษตร ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ด้านศาสนา จริยธรรม ด้านอุตสาหกรรม หัตถกรรม และ ด้านการศึกษา ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่มีความพร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาสู่ชุมชน

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และการทดสอบความมีนัยสำคัญโดยการหาค่า F-test เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เงินออม กับสุขภาพของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม และการเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า

ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 – 69 ปี มีสุขภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 69 – 79 ปี และอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป รวมทั้งผู้สูงอายุที่มีอายุ 69 – 79 ปี มีสุขภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป

ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) อนุปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) และตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีสุขภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษา ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษา

สูงสุดระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) อนุปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) และตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีสุขภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษา

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกรรม อาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว และอาชีพอื่นๆ มีสุขภาพด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคมมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และไม่ได้ประกอบอาชีพ

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 3,001 – 6,000 บาท และตั้งแต่ 6,001 บาทขึ้นไป มีสุขภาพด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม มากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เกิน 3,000 บาท และผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 6,001 บาทขึ้นไป มีสุขภาพด้านร่างกาย มากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 3,001 – 6,000 บาท

ผู้สูงอายุที่มีเงินออมมากกว่า 10,001 – 50,000 บาท และตั้งแต่ 50,001 บาทขึ้นไป มีสุขภาพด้านร่างกายด้านจิตใจ และด้านสังคม มากกว่าผู้สูงอายุที่มีเงินออมไม่เกิน 10,000 บาท

ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 – 69 ปี เห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 70 – 79 ปี และผู้สูงอายุที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป

ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) อนุปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) และประถมศึกษาเห็น

ความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษา ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป มีระดับการเห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) อนุปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.)

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพในปัจจุบันต่างกันมีการเห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพแตกต่างกัน โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกรรม อาชีพอื่นๆ (ลูกจ้างเอกชน/รัฐ, ผู้นำท้องถิ่น, ทอผ้า ฯลฯ) และไม่ได้ประกอบอาชีพเห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

ผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว อาชีพอื่นๆ (ลูกจ้างเอกชน/รัฐ ผู้นำท้องถิ่น ทอผ้า ฯลฯ) และไม่ได้ประกอบอาชีพมีแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพมีแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพอื่นๆ (ลูกจ้างเอกชน/รัฐ ผู้นำท้องถิ่น ทอผ้า ฯลฯ)

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันเห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพแตกต่างกัน โดยผู้สูงอายุที่มี

รายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 6,001 บาทขึ้นไป เห็น
 ความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนไม่
 เกิน 3,000 บาท และรายได้ต่อเดือน 3,001 –
 6,000 บาท

ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 3,001 –
 6,000 บาท มีแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมี
 ศักยภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน
 3,000 บาท ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 6,001
 บาทขึ้นไป มีแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมี
 ศักยภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน
 3,000 บาท และรายได้ต่อเดือน 3,001 – 6,000
 บาท

ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านร่างกายอยู่ใน
 ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง และน้อยมีแนวทาง
 ในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพมากกว่า
 ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านร่างกายอยู่ในระดับน้อย
 ที่สุด ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านร่างกายอยู่ในระดับ
 มากที่สุด มาก และปานกลาง มีแนวทางในการ
 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุ
 ษภาวะด้านร่างกายอยู่ในระดับน้อย ผู้สูงอายุที่มีสุ
 ษภาวะด้านร่างกายอยู่ในระดับมากที่สุด และมาก มี
 แนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพ
 มากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านร่างกายอยู่ในระดับ
 ปานกลาง ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านร่างกายอยู่ใน
 ระดับมากที่สุด มีแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ
 มีศักยภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านร่างกาย
 ในระดับมาก

ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านจิตใจอยู่ในระดับ
 มากที่สุด เห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้

หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะ
 ด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก ปานกลาง น้อย และน้อย
 ที่สุด ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก
 เห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้าน
 จิตใจอยู่ในระดับปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด
 ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง
 เห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้าน
 จิตใจอยู่ในระดับน้อย และน้อยที่สุด

ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านสังคมอยู่ในระดับ
 มากที่สุด เห็นความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้
 หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะ
 ด้านสังคมอยู่ในระดับมาก ปานกลาง และน้อย
 ผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้านสังคมอยู่ในระดับมาก เห็น
 ความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้าน
 สังคมอยู่ในระดับปานกลาง และน้อย ผู้สูงอายุที่มีสุ
 ษภาวะด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เห็น
 ความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะด้าน
 สังคมในระดับน้อย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการ
 สัมภาษณ์เจาะลึกผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน คือ
 นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์ ประธานสภาผู้สูงอายุแห่ง
 ประเทศไทย และศาสตราจารย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร
 นักวิชาการด้านผู้สูงอายุ พบว่า ความคิดของ
 ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสองท่านคล้ายกัน กล่าวคือ

ลักษณะของผู้สูงอายุในภาวะพหุพลัง คือการช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่เป็นภาระของผู้อื่น สามารถเป็นที่พึ่งให้กับผู้อื่นได้ การมีสุขภาวะที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านปัญญา ด้านสังคม ด้านจิตวิญญาณ การมีส่วนร่วมในสังคม การมีการโอกาสเรียนรู้ การมีสัมพันธภาพที่ดี การมีความสามารถในการทำประโยชน์ต่อสังคมได้ และการมีหลักประกันที่มั่นคง

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ ผู้สูงอายุในภาวะพหุพลัง คือการมีแรงบันดาลใจ การมีสภาพแวดล้อมโดยรอบที่เอื้ออำนวย การมีระบบการยอมรับผลงาน การให้รางวัล การเสริมแรง และการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ

แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพหุพลัง ครอบครัวต้องเสริมสร้างบรรยากาศของการอยู่อาศัยในเชิงสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน โดยผู้สูงอายุต้องเข้าใจเด็กรุ่นใหม่ ชุมชนจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ ต้องมองว่าผู้สูงอายุถึงจะแก่แต่ก็ยังมีคุณค่า

แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะด้านร่างกาย ต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุออกกำลังกาย ด้านจิตใจ ต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ส่งเสริมให้ดูแลตัวเองได้ และส่งเสริมให้เรียนรู้เทคโนโลยีข่าวสารบ้างเพื่อที่จะสามารถอยู่ในยุคที่มีการใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีความสุข

แนวทางในการเตรียมความพร้อมเพื่อความมั่นคงในวัยสูงอายุ ต้องเตรียมตัวตั้งแต่วัยหนุ่มสาว ใช้ชีวิตอย่างระมัดระวัง ไม่ทำร้ายสุขภาพของตนเอง ต้องมองโลกในแง่ดี มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ต้องสร้างความมั่นคงในเรื่องทรัพย์สินเงินทอง มีวินัยในการใช้จ่าย และการออม ต้องเสริมทักษะทางสังคม ทางด้านเทคโนโลยี ต้องมีการวางแผนเตรียมตัวที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ยาวที่สุดเท่าที่จะทำได้

แนวทางในการพัฒนาสวัสดิการสังคมในภาพรวมเพื่อให้ผู้สูงอายุมีภาวะพหุพลัง ต้องยึดหลักสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ ความเป็นอิสระ การมีส่วนร่วม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เปลี่ยนจากการสงเคราะห์ไปเป็นการพัฒนาภายใต้มุมมองที่ว่าทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน การจัดสวัสดิการสังคมต้องยึดตัวผู้สูงอายุเป็นหลัก ต้องมีการเรียนรู้ ลองผิดลองถูก และต้องมีการประเมินผล แล้วก็ปรับไปตามที่กลุ่มเป้าหมายต้องการ

สำหรับการจัดสนทนากลุ่มในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1-12 พบว่า

1) องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล
จัดโครงการศึกษาดูงานโดยให้ผู้สูงอายุไปทัศนศึกษาในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในการทำงานด้านผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา เช่น วิธีการทำขนม ข้าวหวาน การจักสาน การนั่งสมาธิในวันพระสวดมนต์ไหว้พระ ฯลฯ **โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล** จัดให้มีการตรวจคัดกรองสุขภาพ กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน โดยให้ผู้สูงอายุมีการฝึกอบรมการดูแลผู้สูงอายุติดบ้านก่อนที่จะทำหน้าที่ Care Giver ในการลงพื้นที่เพื่อดูแลผู้สูงอายุ **พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด** จัดทำโครงการให้บริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุในภาวะยากลำบาก โครงการปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกของสูงอายุให้เหมาะสมและปลอดภัย

โครงการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ ผู้สูงอายุในชุมชน และโครงการเสริมพลังภูมิปัญญา ผู้สูงอายุพัฒนาสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำนักงานเกษตร จังหวัด ให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพร ปลูก ผักแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่

2) วิธีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ ศักยภาพของตนทำงานเพื่อสังคม พบว่า มีการ ดำเนินงานหลายด้านตามบริบทและความต้องการ ของผู้สูงอายุ ได้แก่

ด้านสุขภาพ มีการจัดทีมผู้สูงอายุที่เป็น อสม. ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุป่วยติดเตียงการ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุติดสังคมมีจิตอาสาในการทำ หน้าที่เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุติดเตียง ดูแลสุขภาพ ผู้สูงอายุ รวมทั้งพัฒนาทักษะการพูดเพื่อให้ได้ กำลังใจ นอกจากนี้มีการจัดทำเวทีประชาคมโดยให้ แก่นำทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านสุขภาพการดูแลรักษา ให้บริการถึงบ้านผู้สูงอายุในการตรวจโรค พร้อมให้ คำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพต่างๆ มีการจัดให้ วิทยากรมาให้ความรู้ เช่น รพ.สต. ให้ความรู้ด้าน สุขภาพและเป็นพี่เลี้ยงชมรมผู้สูงอายุในการเขียน โครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ

ด้านอาชีพและรายได้ มีการส่งเสริมการ ทำกิจกรรมหลังจากการพัฒนาทักษะด้านอาชีพ ต่างๆ เช่น ทำไม้กวาด ทำกระเป๋าจากผ้าญี่ปุ่น แกะสลักไม้มงคล เป็นต้น ส่งเสริมให้แก่นำใน หมู่บ้านไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการประกอบ อาชีพ เช่น กระเป๋าจักสาน และนำความรู้มา ถ่ายทอดให้คนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนรวมถึง ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้น ตลอดจนมีการติดตาม ประเมินผลซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้า

ร่วมกลุ่มโดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการใช้ ศักยภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่สำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สนับสนุนวิทยากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับ การประกอบอาชีพและกิจกรรมนันทนาการ สำนักงานเกษตรจังหวัดสนับสนุนความรู้ด้าน การเกษตรและแรงงานจังหวัดให้ความรู้ด้านอาชีพ

ด้านข้อมูลข่าวสาร มีการจัดทำฐานข้อมูล ความสามารถของผู้สูงอายุในพื้นที่โดยจำแนกเป็น สาขาต่างๆและมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมในด้านต่างๆโดยหอกระจายข่าววิทยุชุมชน

ด้านนันทนาการ รพ.สต. มีการสนับสนุน อุปกรณ์ สถานที่ และงบประมาณเพื่อส่งเสริมให้ ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมได้อย่างสะดวกโดย ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆเช่น อบต. ที่ ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับทำกิจกรรมของ ชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนสนับสนุนด้านอาคาร สถานที่และภาคธุรกิจมีการสนับสนุนอาหารน้ำดื่ม ในการทำกิจกรรม

ด้านการแสดงความสามารถ มีการ ส่งเสริมให้กลุ่มกิจกรรมมีโอกาสแสดงความสามารถ ในเวทีต่างๆ เช่น กลุ่มออกกำลังกายด้วยการเดิน บาร์สโลบ ซึ่งเกิดขึ้นในตำบลแม่ขี อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง ทำให้ผู้สูงอายุได้รับเชิญให้ไปร่วม แสดงในงานต่างๆ จนเป็นที่รู้จักมากขึ้น ส่งผลให้ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมี การยกย่องเชิดชูผู้สูงอายุที่มีความสามารถเช่น พมจ. สนับสนุนกิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมงาน ออกบูธสินค้า การจดทะเบียนคลังปัญญาผู้สูงอายุ

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดมีการส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านเชิดชูปราชญ์ชาวบ้าน

ด้านประเพณี มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและร่วมกิจกรรมกับคนในกลุ่มวัยอื่นๆ ทั้งเด็กและวัยทำงาน เช่น โรงเรียนสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้สูงอายุ อบต.สนับสนุนงานประเพณี เช่นงานวันผู้สูงอายุ โดยชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประสานในการนำผู้สูงอายุมาเข้าร่วมกิจกรรม

การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหา มีการช่วยเหลือผู้สูงอายุยากไร้รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุ เช่น พมจ. สนับสนุนเงินสงเคราะห์เงินซ่อมแซมบ้าน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ดูแลด้านที่อยู่อาศัย อบต. สนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุเช่นโครงการสร้างบุญด้วยรอยยิ้ม โครงการ Care Giver การดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care) โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพ (สปสช.)

ด้านการให้ความรู้ หน่วยงานภาครัฐเป็นพี่เลี้ยงในการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการกิจกรรมในชุมชน เช่นกองทุนฌาปนกิจโดยให้ผู้สูงอายุบริหารจัดการเอง

ด้านเสริมพลังผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชนภาคีเครือข่ายด้านสังคม ร่วมกับผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่างๆ

3) ปัญหาอุปสรรค หรือข้อจำกัดในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพทางร่างกายยังแข็งแรง และจิตใจที่ดีออกมาทำงานเพื่อสังคม

พบว่าทุกพื้นที่มีปัญหา อุปสรรคคล้ายกัน 3 ประการคือ

ประการแรก ปัญหาอุปสรรคจากผู้สูงอายุ เกิดจากผู้สูงอายุบางท่านยังไม่เปิดใจ และไม่พร้อมเข้าร่วมกิจกรรมหรือมีภาระต้องดูแลบุตรหลาน ต้องเฝ้าบ้านจึงไม่สะดวกต่อการเข้าร่วมกิจกรรม บางท่านอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากบริเวณที่ทำกิจกรรมและไม่ได้รับค่าตอบแทนในการเดินทาง จึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากมีปัญหาด้านการเดินทางและการขาดผู้ดูแล จำเป็นต้องใช้เวลาไปกับการทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ และชำระหนี้สินทั้งที่เป็นของตนเองและที่บุตรหลานสร้างขึ้น และมีบางชุมชนที่ผู้สูงอายุมีปัญหาในด้านสุขภาพและการเดินทางจึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ซึ่งชุมชนได้ดำเนินการแก้ไขโดยเชิญสมาชิกชุมชนไปเยี่ยมเยียน อีกทั้งผู้สูงอายุยังขาดความรู้ด้านการเขียนโครงการแต่ยังได้รับความช่วยเหลือจาก อบต. ในการเป็นที่เลี้ยง ด้านการบริหารจัดการชุมชนที่อยู่ในเขตเมืองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่เป็นธุรกิจของครอบครัวจึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ต่างจากชุมชนชนบทที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้หลังจากทำงานเสร็จ

ประการที่สอง ปัญหาอุปสรรคจากหน่วยงานที่สนับสนุน หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐยังให้การสนับสนุนขับเคลื่อนกิจกรรมไม่ต่อเนื่องให้กับกลุ่มอาชีพ การฝึกอบรมของหลายหน่วยงานมีความซ้ำซ้อนทำให้สินค้าบางอย่างมีจำนวนมากเกินความต้องการ และขาดตลาดที่เป็นแหล่งรองรับส่งผลให้การประกอบอาชีพและการสร้างรายได้ของ

ผู้สูงอายุไม่ยั่งยืน และมีปัญหาด้านการจำหน่ายสินค้า ในด้านชมรมผู้สูงอายุได้รับงบประมาณที่ไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอ รวมทั้งขาดผู้ดูแลในเรื่องของการบริหารจัดการด้านเอกสาร การประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้กับผู้สูงอายุยังไม่ทั่วถึงรวมถึงการโอนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุผ่านระบบบัญชีแม้จะทำให้เกิดความสะดวกสบาย แต่อีกด้านหนึ่งทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้ออกจากบ้าน ผู้สูงอายุบางรายก็ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุบางรายมีความพร้อมในการถ่ายทอดทักษะภูมิปัญญาให้กับลูกหลาน แต่หน่วยงานรัฐไม่ได้จัดเวทีในการแสดงความสามารถของผู้สูงอายุ

ประการที่สาม ปัญหาอุปสรรคจากกฎระเบียบต่างๆ การดำเนินงานของหน่วยงานรัฐต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ กฎระเบียบต่างๆ ที่ไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการเพื่อทำกิจกรรมและเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าร่วมในการทำงานเพื่อสังคมได้

4) ความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุออกมาทำงานเพื่อสังคมมากขึ้น พบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการสนับสนุน ดังนี้

4.1) การสนับสนุนทางด้านอาชีพและงบประมาณ ผู้สูงอายุมีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เข้ามาสนับสนุนทางด้านอาชีพและการทำงาน ทั้งทางด้านความรู้ เช่น สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดฝึกอบรม

การทำขนมโบราณ การทำเครื่องแกง การทำเครื่องจักสาน การทำพืชมเสน ยาหม่อง เป็นต้น และยังประสานความร่วมมือกับทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน บริษัทและห้างร้านต่างๆ ในการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ในการผลิต และเนื่องจากปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาสินค้าที่ผลิตไม่สามารถขายได้ เพราะไม่มีตลาดหรือช่องทางในการจำหน่าย ดังนั้นจึงต้องมีการร่วมมือกันทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนในการจัดหาตลาดและช่องทางการจำหน่ายสินค้าของผู้สูงอายุด้วยการสนับสนุนด้านอาชีพและการทำงานที่ผู้สูงอายุมีความต้องการอีกประเด็นหนึ่ง ได้แก่ รัฐบาลควรมีกำหนดมาตรการต่างๆ ในการช่วยส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานของผู้สูงอายุ ในหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน เช่น บริษัทที่มีการจ้างงานผู้สูงอายุ จะสามารถนำใบลดหย่อนภาษีของบริษัทได้ การขยายการเกษียณอายุการทำงาน เป็นต้น

4.2) การสนับสนุนทางด้านความรู้ ผู้สูงอายุมีความต้องการหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงอาสาสมัครจากภาคประชาสังคม ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และอาสาสมัครพัฒนาสังคม (อพม.) จัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ในเรื่อง การดูแลตนเอง การเป็นวิทยากร และพิธีกรรมอาชีพ เพื่อพัฒนาให้ผู้สูงอายุได้เผยแพร่ความรู้และสาธิตได้อย่างมีอาชีพเพิ่มขึ้น ด้านศาสนาและประเพณี การอบรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ เรื่องการดูแลผู้สูงอายุที่ติดเตียง เป็นต้น

4.3) การสนับสนุนเงินสงเคราะห์

กายอุปกรณ์ และคนดูแลผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความต้องการให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ สำนักงานเหล่ากาชาด บริษัทและห้างร้านต่างๆ สนับสนุนเงินสงเคราะห์ กายอุปกรณ์ และคนดูแลผู้สูงอายุสำหรับผู้สูงอายุที่ยากลำบาก เช่น โรงงาน ซีพี มอบเงินกองทุนให้กับผู้สูงอายุที่ยากลำบาก ตำบลละ ๒ คนๆ ละ ๒,๐๐๐ บาทอย่างต่อเนื่อง

4.4) การสนับสนุนโอกาส ผู้สูงอายุมีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้มีการจัดพื้นที่หรือเวทีสำหรับแสดงความสามารถของผู้สูงอายุ เช่น การแสดงทางด้านประเพณีในงานต่างๆ ของจังหวัด การจัดตลาดนัดแสดงและจำหน่ายสินค้าของผู้สูงอายุ สำหรับในภาคเอกชน

ควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับโอกาสในการทำงานทำในบริษัท โดยดำเนินการตามมาตรการการขอความร่วมมือส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำในบริษัท โดยดำเนินการตามมาตรการการขอความร่วมมือส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำของกระทรวงแรงงาน ที่ขอความร่วมมือให้ผู้ประกอบการหรือผู้ว่าจ้างสามารถดำเนินการจ้างผู้สูงอายุทำงานเป็นบางช่วงเวลาได้

5) โครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีหลักประกันรายได้ เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ การส่งเสริมการตลาด การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการดังกล่าว พบว่า ภาครัฐ และสังคมทุกภาคส่วนตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมในการรับมือสังคมผู้สูงอายุมากขึ้น โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมก่อนถึงวัยสูงอายุ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ คือ การมี

หลักประกันรายได้ ในช่วงวัยสูงอายุ ต้องมีการออม การวางแผนรายได้เพียงพอเพื่อการใช้จ่ายตลอดชีวิตในช่วงวัยสูงอายุ สามารถรักษาระดับคุณภาพไว้ได้ ไม่เป็นภาระต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ ไม่เป็นภาระต่องบประมาณและการคลังของประเทศ ไม่เป็นปัญหาต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนา ด้านอื่นๆ ประเทศชาติสงบสุข มั่นคง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน สามารถแข่งขันในเวทีโลกได้อย่างสง่างาม ซึ่งภาครัฐได้มีนโยบายเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในปัจจุบัน โดยการจัดให้มีระบบเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การแจกบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสำหรับผู้สูงอายุที่ยากจน การจัดให้มีระบบประกันสังคม ระบบบำนาญแห่งชาติ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) กองทุนผู้สูงอายุ และกองทุนการออมแห่งชาติ

6) ความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีหลักประกันทางรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน พบว่า

6.1) กระทรวงแรงงาน มีนโยบายในการขับเคลื่อนการส่งเสริมและขยายโอกาสด้านอาชีพและการทำงานของผู้สูงอายุตามนโยบายเน้นหนักของกระทรวงแรงงาน พ.ศ. 2561 และพ.ศ. 2562 และส่งเสริมให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2

6.2) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ได้ชี้แจงสิทธิต่างๆ ของผู้สูงอายุ ได้แก่ เรื่องกองทุนผู้สูงอายุ ที่ต้องมีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีผู้ค้าประกัน อายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

และมีรายได้ประจำ 9,000 บาทขึ้นไป ซึ่งผู้สูงอายุต้องการให้หน่วยงานช่วยเหลือลดภาระหนี้ และขั้นตอน ในการกู้เงินกองทุนผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีเงินทุนและมีโอกาสในการประกอบอาชีพ

6.3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

พบว่า (1) กลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดพื้นที่ส่วนกลางให้เป็นศูนย์ OTOP สำหรับจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุ ทั้งที่เป็นผู้สูงอายุที่ยังมีกำลังในการประกอบอาชีพ และผู้สูงอายุที่ติดบ้านแต่มีศักยภาพในการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อหารายได้ (2) เป็นพี่เลี้ยงให้กับกลุ่ม/องค์กร /ชมรม ในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ เช่นการเขียนโครงการ การบริหารกลุ่ม การบริหารงบประมาณ การจัดหาช่องทางการจัดจำหน่าย เป็นต้น

6.4) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

ตำบล พบว่า (1) ผู้สูงอายุต้องการให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุที่ได้รับการฝึกฝน การอบรม การนวดแผนไทย มีพื้นที่ในการประกอบอาชีพการนวด โดยใช้พื้นที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในการให้บริการแก่ผู้ที่ต้องการนวดบำบัดหรือนวดเพื่อการรักษา (2) ส่งเสริมให้มีผู้ดูแลผู้สูงอายุ (โดยให้ผู้สูงอายุที่มีพหุพลังเป็นผู้ดูแล) เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่ติดเตียง โดยมีค่าตอบแทนสำหรับผู้ดูแล

6.5) สำนักงานส่งเสริมการศึกษา

นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ผู้สูงอายุต้องการให้สนับสนุนการฝึกอาชีพอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย เพื่อให้ผู้สูงอายุเพิ่มพูน

ศักยภาพ และสามารถนำไปต่อยอดในการสร้างรายได้ ตามความต้องการของผู้สูงอายุ

6.6) ภาคเอกชน ห้างร้าน บริษัท

ผู้สูงอายุอยากให้ภาคเอกชน ห้างร้าน หรือบริษัท เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ เช่น ตัวอย่างเช่น ห้างเทศโก้โลตัสจังหวัดอุบลราชธานี จัดทำโครงการ 60 ยังแจ๋ว เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำและมีรายได้ โดยจัดให้ผู้สูงอายุทำงานในส่วนของการซัฟฟัก การดูแลเรื่องผักสวนครัว เป็นต้น

7) รูปแบบการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างพมจ. นายกเทศมนตรี นายก อบต. ปลัดฯ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. อพม. กับหน่วยงานต่างๆ และชุมชน เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน พบว่า มีการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในด้านสุขภาพ และด้านอาชีพ ดังนี้

7.1) ด้านสุขภาพ มีการบูรณาการในการจัดวิทยากรให้ความรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นวิทยากรในเรื่องสิทธิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รพ.สต. ความรู้การดูแลสุขภาพกาย จิต ของผู้สูงอายุ ตรวจสุขภาพเบื้องต้น จัดหางานจังหวัด หรือหน่วยงานภาครัฐ เอกชน มาแนะแนวตำแหน่งงาน คุณสมบัติการกำหนดอัตราค่าจ้างรายชั่วโมงของผู้สูงอายุ อบต. เป็นวิทยากรนันทนาการ

7.2) ด้านอาชีพ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แรงงาน

จังหวัด อปท. กศน. หน่วยงานอื่นๆ ที่มีงบประมาณฝึกอาชีพ มีการพูดคุยบูรณาการกันทั้งด้านวิทยากร งบประมาณ ทำให้โครงการฝึกอาชีพเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น มีงบประมาณมากขึ้นเพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่ต้องการฝึกอาชีพ สามารถจัดตั้งกลุ่มที่เข้มแข็ง มีทุนหมุนเวียน เกิดความยั่งยืนของกลุ่มบูรณาการการตลาดกับ พอช. ในการหาตลาดจัดหางานจังหวัดบูรณาการกับบริษัทห้างร้านเพื่อรวบรวมตำแหน่งว่างงานของผู้สูงอายุ ข้อมูลคุณสมบัติเงื่อนไขต่างๆ เพื่อมาประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุทราบ

7.3) บูรณาการกันในการลงพื้นที่ มีการออกเยี่ยมผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง โดย อปท. อสม. อพม. ขึ้นบ้านผู้สูงอายุในกลุ่มที่ป่วย ติดเตียง และติดบ้าน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สนับสนุนเงินซ่อมบ้าน และเงินสงเคราะห์ รพ.สต. อพม. ออกเยี่ยมผู้สูงอายุทุกสัปดาห์

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 – 69 ปี มีสุขภาพะด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ในระดับดีกว่าช่วงอายุอื่นๆ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 6,001 บาทขึ้นไป มีสุขภาพะด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ดีกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 6,000 บาท ผู้สูงอายุที่มีเงินออมมากกว่า 10,001 บาทขึ้นไป มีสุขภาพะด้านร่างกาย มากกว่าผู้สูงอายุที่มีเงินออมไม่เกิน 10,000 บาท และผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 – 69 ปี ให้ความสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น มากกว่าช่วงอายุอื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ

กุศล สุนทรธาดา และกมลชนก ข้าสุวรรณ (2553) ที่ศึกษา “ระดับการมีพหุพลังของผู้สูงอายุไทย รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่กำหนดคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่มีพหุพลัง” พบว่า ดัชนีพหุพลังของผู้สูงอายุลดลงอย่างมากในช่วง 5 ปีเนื่องจากองค์ประกอบของดัชนีความมั่นคงโดยเฉพาะด้านรายได้และความเพียงพอของรายได้ลดลง ซึ่งในการสร้างดัชนีพหุพลังใช้ตัวชี้วัดทั้งหมด 15 ตัวชี้วัดแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือด้านสุขภาพมี 6 ตัวชี้วัด คือการประเมินสุขภาพกายของตนเอง สุขภาพจิต ความพิการ ความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน ข้อจำกัดด้านการทำหน้าที่ของร่างกาย พฤติกรรมและการออกกำลังกาย ด้านการมีส่วนร่วมมี 3 ตัวชี้วัด คือ การมีส่วนร่วมในการทำงาน การมีส่วนร่วมในครอบครัว การทำกิจกรรมกลุ่ม/ชมรม และด้านความมั่นคงมี 6 ตัวชี้วัด คือรายได้ ความเพียงพอของรายได้ แหล่งรายได้ ความเป็นเจ้าของบ้าน การอยู่อาศัย สภาพการอยู่อาศัยที่ปลอดภัย นอกจากนี้ยังเป็นไปในทางเดียวกับผลการศึกษานงนุช สุนทรชวกันต์ (2552) เรื่อง “การสร้างโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุไทย” ผลซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุ 1 คน ใน 3 คนที่ต้องยังชีพด้วยการทำงานประมาณร้อยละ 70 ของกลุ่มผู้สูงอายุชายอายุ 60 – 65 ปี ยังมีผู้สูงอายุบางส่วนที่มีความต้องการทำงานต่อหลังวัยเกษียณ เพราะยังคิดว่ายังมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะทำงานต่อ และไม่ต้องการเป็นภาระแก่บุตรหลาน แต่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ไม่ได้เข้ามาหางานในตลาดแรงงาน เพราะรู้ว่าโอกาสที่จะได้งานที่เหมาะสมนั้นยาก หรือได้ผลตอบแทนต่ำ ไม่ดึงดูดให้ออกมาหางานทำ ดังนั้นหากมีการ

ขยายโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุออกไปได้ ก็จะเป็นหนทางที่สามารถช่วยเหลือทั้งผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพและผู้สูงอายุที่ยังต้องการใช้ความรู้ความสามารถของตนเองต่อไป ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้ศักยภาพของตนทำงานเพื่อสังคมมีการดำเนินงานหลายด้านตามบริบทและความต้องการของผู้สูงอายุ ได้แก่

ด้านสุขภาพ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุติดสังคมมีจิตอาสาในการทำหน้าที่เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ติดเตียงการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุรวมทั้งการพัฒนาทักษะการพูดเพื่อให้ได้กำลังใจ และนำความรู้ที่ได้รับไปช่วยเหลือคนในชุมชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุติดเตียงติดบ้าน

ด้านอาชีพและรายได้ มีการส่งเสริมการทำกิจกรรมหลังจากการพัฒนาทักษะด้านอาชีพต่างๆ ส่งเสริมให้แกนนำในหมู่บ้านไปศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และนำความรู้มาถ่ายทอดให้คนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนรวมถึงผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้นตลอดจนมีการติดตามประเมินผลซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกลุ่มโดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการใช้ศักยภาพของผู้สูงอายุ สนับสนุนวิทยากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและกิจกรรมนันทนาการ

ด้านข้อมูลข่าวสาร มีการจัดทำฐานข้อมูลความสามารถของผู้สูงอายุในพื้นที่โดยจำแนกเป็นสาขาต่างๆ และมีการประชาสัมพันธ์

ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมในด้านต่างๆโดยหอกระจายข่าววิทยุชุมชน

ด้านนันทนาการ มีการสนับสนุนอุปกรณ์สถานที่ และงบประมาณเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมได้อย่างสะดวกโดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ

ด้านการแสดงความสามารถ มีการส่งเสริมให้กลุ่มกิจกรรมมีโอกาสแสดงความสามารถในเวทีต่างๆ ทำให้ผู้สูงอายุได้รับเชิญให้ไปร่วมแสดงในงานต่างๆ จนเป็นที่รู้จักมากขึ้น รวมทั้งมีการยกย่องเชิดชูผู้สูงอายุที่มีความสามารถ

ด้านประเพณี มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนและร่วมกิจกรรมกับคนในกลุ่มวัยอื่นๆ ทั้งเด็กและวัยทำงาน

การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหา มีการช่วยเหลือผู้สูงอายุยากไร้รวมทั้งสนับสนุนกิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุ

ด้านการให้ความรู้ หน่วยงานภาครัฐเป็นพี่เลี้ยงในการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการกิจกรรมในชุมชน

ด้านเสริมพลังผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชนภาคีเครือข่ายด้านสังคม ร่วมกับผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมต่างๆ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ (2549) เรื่อง “พหุพลัง : กรณียศึกษาจากผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับในสังคม” ซึ่งพบว่า ลักษณะภาวะพหุพลังของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ การไม่อยู่นิ่ง ทำกิจกรรมตลอดเวลา เริ่มตั้งแต่การทำกิจกรรมที่ตนชอบในยามว่าง การ

ทำกิจกรรมที่ทำในองค์กรที่ตนเป็นสมาชิก การมีสุขภาพที่ดี สามารถดูแลตนเองให้มีสุขภาพกาย ใจ สังคมและจิตวิญญาณได้เหมาะสมกับวัย การมีความมั่นคงทางด้านรายได้ ด้านที่อยู่อาศัย และด้านผู้ดูแล อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของจุฑาทิพย์ เล็กล้าน (2550) เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในกรุงเทพมหานคร” ซึ่งพบว่า ค่านิยมเกี่ยวกับการทำงานช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุเป็นปัจจัยดึงดูดความต้องการทำประโยชน์แก่สังคม และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเป็นปัจจัยสนับสนุน มีผลต่อการทำงานช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่มีการทำงานช่วยเหลือสังคมจึงทำงานช่วยเหลือสังคมด้วยความรู้สึกว่าเป็นการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ทำให้รู้สึกว่าตนเองได้ช่วยเหลือผู้อื่น สุขใจที่ได้ทำงานช่วยเหลือสังคม การทำงานช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขในชีวิต ทำให้ชีวิตในวัยท่ายมีความสุข กิจกรรมการทำงานช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นงานที่ไม่หวังผลตอบแทน แต่คาดหวังว่าจะมีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ความชำนาญที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมเพื่อยืนยันว่าตนเองยังเป็นผู้ทรงคุณค่าของสังคม ซึ่งผลการศึกษาทั้งหมดที่กล่าวมาสอดคล้องกับแนวคิดพุทธพลังที่เน้นให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมอยู่เสมอ โดยเป็นกิจกรรมที่กระทำร่วมกับบุคคลอื่น ได้แก่ เพื่อน ครอบครัว สังคม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอัตมโนทัศน์ (Self Esteem) หรือการเห็นคุณค่าใน

ตนเองซึ่งหมายถึงความภูมิใจในตนเอง หรือความรู้สึกดีๆ ที่ผู้สูงอายุมีต่อตนเอง ความรู้สึกที่ว่าตนเองมีความสามารถ มีคุณค่า มีความพึงพอใจในชีวิต รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้

อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุควรจะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละคน สำหรับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพัง ควรจัดให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงกิจกรรมได้อย่างสะดวก และเลือกเข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจได้ รวมถึงกิจกรรมนั้นจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพัง ทั้งกิจกรรมระยะสั้น เช่น กิจกรรมการเพิ่มศักยภาพการดูแลตนเองให้สอดคล้องกับโรคประจำตัว การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและกลุ่มต่างๆ ในสังคม ส่วนกิจกรรมระยะยาวควรเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีความสนใจพอที่จะยึดในการสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้นได้ตลอดจนต้องมีพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มาร่วมทำกิจกรรมกันได้โดยง่าย และในการจัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุควรจะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละคน และเลือกเข้าร่วมกิจกรรมที่สนใจได้

3. จากผลการวิจัยปัญหาอุปสรรค หรือข้อจำกัดในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพทางร่างกายยังแข็งแรง และจิตใจที่ดีออกมาทำงานเพื่อสังคม พบว่าทุกพื้นที่มีปัญหา อุปสรรคคล้ายกัน 3 ประการ คือ

ประการแรก ปัญหาอุปสรรคจากตัวผู้สูงอายุ เกิดจากผู้สูงอายุบางท่านยังไม่เปิดใจ และไม่พร้อมเข้าร่วมกิจกรรมหรือมีภาระต้องดูแลบุตรหลาน ต้องเฝ้าบ้านจึงไม่สะดวกต่อการเข้าร่วม

กิจกรรม บางท่านอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากบริเวณที่ทำกิจกรรมและไม่ได้รับค่าตอบแทนในการเดินทาง จึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เนื่องจากมีปัญหาด้านการเดินทางและการขาดผู้ดูแล จำเป็นต้องใช้เวลาไปกับการทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ และชำระหนี้สินทั้งที่เป็นของตนเองและที่บุตรหลานสร้างขึ้น และมีบางชุมชนที่ผู้สูงอายุมีปัญหาในด้านสุขภาพและการเดินทางจึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ซึ่งชุมชนได้ดำเนินการแก้ไขโดยเชิญสมาชิกชุมชนไปเยี่ยมเยียน อีกทั้งผู้สูงอายุยังขาดความรู้ด้านการเขียนโครงการแต่ยังได้รับความช่วยเหลือจาก อบต. ในการเป็นที่เลี้ยง ด้านการบริหารจัดการชุมชนที่อยู่ในเขตเมืองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่เป็นธุรกิจของครอบครัวจึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ต่างจากชุมชนชนบทที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้หลังจากทำงานเสร็จ

ประการที่สอง ปัญหาอุปสรรคจากหน่วยงานที่สนับสนุน หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐยังให้การสนับสนุนขับเคลื่อนกิจกรรมไม่ต่อเนื่องให้กับกลุ่มอาชีพ การฝึกอาชีพของหลายหน่วยงานมีความซ้ำซ้อนทำให้สินค้าบางอย่างมีจำนวนมากเกินความต้องการ และขาดตลาดที่เป็นแหล่งรองรับส่งผลให้การประกอบอาชีพและการสร้างรายได้ของผู้สูงอายุไม่ยั่งยืน และมีปัญหาด้านการจำหน่ายสินค้า ในด้านชมรมผู้สูงอายุได้รับงบประมาณที่ไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอ รวมทั้งขาดผู้ดูแลในเรื่องของการบริหารจัดการด้านเอกสาร การประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้กับผู้สูงอายุยังไม่ทั่วถึงรวมถึงการโอนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุผ่านระบบบัญชีแม้จะทำให้เกิดความ

สะดวกสบาย แต่อีกด้านหนึ่งทำให้ผู้สูงอายุไม่ได้ออกจากบ้าน ผู้สูงอายุบางรายก็ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุบางรายมีความพร้อมในการถ่ายทอดทักษะภูมิปัญญาให้กับลูกหลาน แต่หน่วยงานรัฐไม่ได้จัดเวทีในการแสดงความสามารถของผู้สูงอายุ

ประการที่สาม ปัญหาอุปสรรคจากกฎระเบียบต่างๆ การดำเนินงานของหน่วยงานรัฐต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ กฎระเบียบต่างๆ ที่ไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการเพื่อทำกิจกรรมและเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าร่วมในการทำงานเพื่อสังคมได้

ผลการวิจัยพบว่า การใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ผู้สูงอายุจะช่วยแก้ปัญหาอุปสรรคดังกล่าวได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจที่ว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่นำมาประยุกต์ใช้เป็นกิจกรรมสอดแทรกในการพัฒนาทั้งระดับบุคคล ครอบครัว กลุ่มองค์กรและชุมชน เป็นกลยุทธ์การบริหารที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญเพราะการเสริมสร้างพลังอำนาจมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม และความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร (Wilson & Laschinger, 1994) การเสริมสร้างพลังอำนาจมีความสำคัญต่อบุคคลทั้งระดับผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหาร ทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับโอกาสแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกับผู้บริหารในการดำเนินงานขององค์กร จึงเป็นเหมือนแรงจูงใจที่ทำให้ปฏิบัติงานอย่างเต็มใจ และพึงพอใจในงานโดยการที่ได้รับการสนับสนุน ได้ข้อมูลข่าวสาร ได้รับทรัพยากร และได้รับโอกาส (Kanter, 1997) การเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจ ทำให้ผู้

ปฏิบัติเกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าขององค์กรและมีความรับผิดชอบต่องค์กร มีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กรในที่สุด (Kinlaw, 1995)

การเสริมสร้างพลังอำนาจระดับผู้บริหารมีความแตกต่างจากผู้ปฏิบัติ คือ ต้องเป็นทั้งผู้ที่ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจและเป็นผู้เสริมสร้างพลังอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา การเสริมสร้างพลังอำนาจ ถือเป็นเครื่องมือการบริหารงานอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารหรือผู้นำใช้บริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เนื่องจากการเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นการแบ่งปันพลังอำนาจแก่ผู้อื่นเพื่อให้เขามีความสามารถที่จะไปถึงเป้าหมาย (Puetz, 1988) เป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคลในองค์กรที่ให้ประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน (McKay, Forbes & Bournier, 1990) และ เป็นการ กระตุ้น ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความสามารถของตนในการปฏิบัติงานเมื่อได้รับโอกาสหรือได้รับการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความก้าวหน้าและมีศักยภาพในงานเพิ่มขึ้น (Rappaport, 1987) ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีอิสระในการปฏิบัติงาน (Job autonomy) (Sabiston & Laschinger, 1995; Laschinger & Havens, 1995) เกิดความพึงพอใจในงาน (Laschinger, et al., 2004) และคงอยู่ในงาน (โอโณทัย วีระพงษ์สุชาติ, 2541)

การเสริมสร้างพลังอำนาจยังมีความสำคัญต่อทีมงาน ถ้าทีมงานได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีการ

ประสานงานเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในการทำงาน ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ก็จะทำให้ทุกคนในทีมรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและรับผิดชอบร่วมกันในผลงานที่จะเกิดขึ้น มีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานของทีมงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผลิตผลจากการทำงานเพิ่มสูงขึ้น (ยงยุทธ เกษสาคร, 2541)

ในระดับองค์กร การเสริมสร้างพลังอำนาจมีส่วนช่วยให้องค์กรดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นจากการได้กระทำบางสิ่งที่ผู้ปฏิบัติคิดว่าตนเองไม่สามารถทำได้ ให้สามารถทำงานนั้นได้สำเร็จ เป็นการเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาตนเอง คิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในหน่วยงาน ก็จะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลขององค์กร นอกจากองค์กรจะได้งานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้แล้ว การร่วมมือร่วมใจกันทำงานของผู้ปฏิบัติงาน โดยมีหัวหน้าเป็นผู้เสริมสร้างพลังอำนาจให้ในหลายๆด้าน เช่น ให้โอกาสทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดและร่วมตัดสินใจให้โอกาสทุกคนได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และมีระบบการให้รางวัลที่ยุติธรรม กลยุทธ์เหล่านี้ จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน เกิดความพึงพอใจในงาน ปฏิบัติงานให้หน่วยงานอย่างเต็มความสามารถมีความสุขกับการทำงาน และในที่สุดทุกคนจะมีความยึดมั่นผูกพันต่องค์กร (Wilson & Laschinger, 1994, Kinlaw, 1995, McDermott, Laschinger, & Shamian, 1996)

ผลการวิจัยครั้งนี้ยังเป็นไปในทางเดียวกับการศึกษาของไตรรัตน์ ทองสัมฤทธิ์ (2548) เรื่อง “ปัจจัยเกื้อหนุนและสุขภาวะที่ผู้สูงอายุได้รับจาก

การเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร” ซึ่งพบว่า ปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร มี 5 ประการได้แก่ ปัจจัยลักษณะทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางวัฒนธรรม และปัจจัยด้านสุขภาพ โดยปัจจัยด้านสุขภาพและปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมทำงานของอาสาสมัครผู้สูงอายุ การดำเนินกิจกรรมไม่มีรูปแบบเป็นทางการ แต่อาศัยสัมพันธ์ภายในกลุ่ม การร่วมคิด ร่วมทำ มีความไว้วางใจเป็นหลัก การเข้าร่วมทำงานอาสาสมัครของผู้สูงอายุ มีบทบาทสำคัญ 3 บทบาทหลักคือ บทบาทด้านการเยี่ยมเยียนดูแลและให้ความช่วยเหลือ บทบาทด้านการให้บริการ และบทบาทด้านการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญา ในด้านผลต่อสุขภาวนั้น พบว่าการเข้าร่วมกลุ่มทำงานอาสาสมัครให้ผลดีต่อสุขภาพทางร่างกาย เนื่องจากการใช้พลังกล้ามเนื้อของร่างกายและสมองและการดูแลสุขภาพตนเองสม่ำเสมอ ทางด้านจิตใจนั้นการทำงานร่วมกันทำให้มีความสุข ความสบายใจ ช่วยลดปัญหาความเครียด ความว้าวุ่นของผู้สูงอายุ ในด้านสังคม การพบปะสังสรรค์ การที่สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ การยังคงบทบาทของตนเองต่อสังคม ทำให้ผู้สูงอายุได้รับความรัก ความเคารพ ได้รับเกียรติและความนับถือ ไม่รู้สึกไร้ค่า ช่วยลดปัญหาการแยกตัว การถอยหนี และเข้าสู่ภาวะซึมเศร้า สำหรับด้านจิตวิญญาณ อาสาสมัครผู้สูงอายุรู้สึกถึงคุณค่าในตัวเองและภาคภูมิใจต่อผลกิจกรรมของตน ทำให้อาสาสมัครผู้สูงอายุได้รับความสุขความมีสันติสุข และดำเนินชีวิตบั้นปลายอย่างมีความสุข

4. จากผลการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในภาวะพลพลงให้เกิดการยังประโยชน์ด้านสังคมในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 – 12 พบว่าหลายหน่วยงานมีนโยบายและโครงการส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมได้แก่

กระทรวงแรงงาน มีนโยบายในการขับเคลื่อนการส่งเสริมและขยายโอกาสด้านอาชีพและการทำงานของผู้สูงอายุตามนโยบายเน้นหนักของกระทรวงแรงงาน พ.ศ. 2561 และ พ. ศ. 2562 และส่งเสริมให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 โดยขอความร่วมมือผู้ประกอบการหรือผู้ว่าจ้างที่ประสงค์จะให้ผู้สูงอายุซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปทำงานซึ่งไม่ได้ทำงานประจำในสถานประกอบการและประสงค์ที่จะทำงานบางช่วงเวลา และให้จ่ายค่าตอบแทนให้ผู้สูงอายุอย่างน้อยชั่วโมงละ 45 บาท การจ้างผู้สูงอายุควรเป็นงานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและความปลอดภัยของผู้สูงอายุเพื่อทำงานเสริมเงินพดด้วง การอาชีพเกี่ยวกับการค้างานอาชีพด้านบริการงานที่เกี่ยวกับการผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้านหรืองานที่เกี่ยวกับงานดังกล่าว ระยะเวลาในการทำงานของผู้สูงอายุไม่ควรเกินวันละ 7 ชั่วโมงและไม่เกินสัปดาห์ละ 6 วัน ผู้สูงอายุที่ร่วมสนทนากลุ่มอยากให้สถานประกอบการในพื้นที่ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว และต้องการให้สำนักงานแรงงานจังหวัดประชาสัมพันธ์นโยบาย

ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำอย่างต่อเนื่อง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ได้ชี้แจงสิทธิต่างๆ ของผู้สูงอายุ ได้แก่เรื่องกองทุนผู้สูงอายุ ที่ผู้สูงอายุต้องมีอายุ 60 ปีขึ้นไป สามารถกู้เงินเพื่อนำไปเป็นต้นทุนในการประกอบอาชีพได้ ซึ่งผู้สูงอายุต้องการให้ลดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และขั้นตอน ในการกู้เงิน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีเงินทุนและมีโอกาสในการประกอบอาชีพ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า กลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดพื้นที่ส่วนกลางให้เป็นศูนย์ OTOP สำหรับจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้สูงอายุ ทั้งที่เป็นผู้สูงอายุที่ยังมีกำลังในการประกอบอาชีพ และผู้สูงอายุที่ติดบ้านแต่มีศักยภาพในการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อหารายได้ และเป็นพี่เลี้ยงให้กับกลุ่ม/องค์กร /ชมรม ในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ เช่นการเขียนโครงการ การบริหารกลุ่ม การบริหารงบประมาณ การจัดหาช่องทางการจัดจำหน่าย เป็นต้น

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) พบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้ รพ.สต. เปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุที่ได้รับการฝึกฝน การอบรม การวางแผน ไทย มีพื้นที่ในการประกอบอาชีพการนวด โดยใช้พื้นที่ของ รพ.สต. ในการให้บริการแก่ผู้ที่ต้องการนวด บำบัดหรือนวดเพื่อการรักษา และส่งเสริมให้มีผู้ดูแลผู้สูงอายุ (โดยให้ผู้สูงอายุที่มีพละพลังเป็น

ผู้ดูแล) เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่ติดเตียง โดยมีค่าตอบแทนสำหรับผู้ดูแล

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) พบว่า ต้องการให้สนับสนุนการฝึกอาชีพอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย เพื่อให้ผู้สูงอายุเพิ่มพูนศักยภาพ และสามารถนำไปต่อยอดในการสร้างรายได้ ตามความต้องการของผู้สูงอายุ

ภาคเอกชน ห้างร้าน บริษัท พบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้ภาคเอกชน ห้างร้าน หรือบริษัท เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ เช่น ห้างเทสโก้โลตัส จังหวัดอุบลราชธานี จัดทำโครงการ 60 ยังแจ๋ว เพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีงานทำและมีรายได้ โดยจัดให้ผู้สูงอายุทำงานในส่วนของการซัฟฟัก การดูแลเรื่องผักสวนครัว เป็นต้น

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของนางนุช สุนทรชวากนต์ (2552) เรื่อง “การสร้างโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุไทย” ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุ 1 คน ใน 3 คนต้องยังชีพด้วยการทำงาน ประมาณร้อยละ 70 ของกลุ่มผู้สูงอายุชายอายุ 60 – 65 ปี ต้องทำงานต่อเนื่องเพราะเป็นรายได้หลักของครอบครัว ส่วนใหญ่ของผู้สูงอายุที่ยังทำงานเป็นผู้ที่ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษาต่ำกว่าประถม จึงได้ค่าจ้างต่ำมาก แทบไม่สามารถเก็บสะสมเงินออมไว้สำหรับเลี้ยงชีพในวัยชรา เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ต้องทำงานต่อไป นอกจากนี้ ยังมีผู้สูงอายุบางส่วนที่มีความต้องการทำงานต่อหลังวัยเกษียณ เพราะยังคิดว่ายังมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะทำงานต่อ และไม่ต้องการเป็นภาระแก่บุตรหลาน แต่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ก็ไม่ได้เข้ามาหางานใน

ตลาดแรงงาน เพราะรู้ว่าโอกาสที่จะได้งานที่เหมาะสมนั้นยาก หรือได้ผลตอบแทนต่ำ ไม่ดึงดูดให้ออกมาหางานทำ ดังนั้นหากมีการขยายโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุออกไปได้ ก็จะเป็นหนทางที่สามารถช่วยเหลือทั้งผู้สูงอายุที่ต้องการงานเพื่อเลี้ยงชีพและผู้สูงอายุที่ยังต้องการจะใช้ความรู้ความสามารถของตนเองต่อไป ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ระดับปฏิบัติการ และการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีแนวทางส่งเสริมให้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) เป็นศูนย์รวมของคนสูงวัยที่ยังคงมีพลังมาร่วมกัน โดยผ่านการบริหารจัดการร่วมของชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่

(2) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวง ร่วมกับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ทำงานประสานเชื่อมโยงกับผู้สูงอายุที่ยังมีพลังในการทำงาน เพื่อสร้างเครือข่ายอาสาสมัครผู้สูงอายุในการทำงานเพื่อสังคมให้มีเพิ่มขึ้น

(3) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีนโยบายการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

(ศพอส.) ให้เป็นรูปธรรม เพื่อสนับสนุนกลไกการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนเพื่อรองรับสังคมสูงวัยในแต่ละชุมชน

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

(1) หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ควรดำเนินงานเชิงบูรณาการร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรม/โครงการ เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ ความชำนาญ มีโอกาสได้ใช้ความรู้ความสามารถและพลังเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนและสังคม

(2) เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของ พม. ที่ดำเนินงานด้านผู้สูงอายุระดับปฏิบัติในพื้นที่มีภาระงานมาก อัตราด้านกำลังพลอาจจะน้อยเกินไป จึงต้องทำงานผ่านการพึ่งพา อบต. พึ่งพาท้องถิ่น พึ่งอาสาสมัครต่างๆ ในชุมชนหรือเป็นองค์กรอื่นๆ จึงควรมีการจัดสรรอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับภารกิจงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

เพื่อให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุมากขึ้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมใน 3 ประเด็น คือ

(1) ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมสำหรับผู้สูงอายุไทย”

(2) ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการร่วมของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นผู้สูงอายุที่ป่วยติดเตียง”

(3) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การถ่ายทอดองค์ความรู้ของสังคมสูงวัยเพื่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน”

บรรณานุกรม

- กุศล สุนทรธาดา และ กมลชก ขำสุวรรณ. (2553). *ระดับและแนวโน้มความมีคุณภาพของผู้สูงอายุไทย*. การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2553 : 26-38.
- จิราพร เกศพิชญพัฒนา และคณะ. (2549). *รายงานการวิจัย โครงการพัฒนาพลัง: กรณีศึกษาจากผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับในสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.
- จุฑาทิพย์ เล็กล้วน. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานช่วยเหลือสังคมของผู้สูงอายุอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในกรุงเทพมหานคร*. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2541). *ภาวะผู้นำและการจูงใจ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์เอกสารและตำราสถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ไทรรัตน์ ทองสัมฤทธิ์. (2548). *ปัจจัยเกื้อหนุนและสุขภาวะที่ผู้สูงอายุได้รับจากการเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร*. (การศึกษานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นงนุช สุนทรชวกันต์. (2552). *การสร้างโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์บริการวิชาการ เศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์.
- อโณทัย วีระพงษ์สุชาติ . (2541). *การเสริมสร้างพลังอำนาจในงานและการคงอยู่ในงานของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- Gibson, C. H. (1991). A concept analysis of empowerment. *Journal of Advanced Nursing*, 16 : 354–361.
- Kanter, R. M. (1977). *Men and Women of the Corporation*. New York: Basic Books.
- Kinlaw, D. C. (1995). *The Practice of Empowerment*. Hampshire, England: Gower.
- Laschinger, H. K. S., and Havens, D. S. The effect of workplace empowerment on staff nurses' occupational mental health and work effectiveness. *Journal of Nursing Administration* 27 (1997): 42-50.
- Laschinger, H., Finegan, J., Shamian, J., and Wilk, P. (2004). A longitudinal analysis of the impact of workplace empowerment on work satisfaction. *J. Organ. Behav.* 25, 527–545.
- McDermont, K., Laschinger, H. K. S., & Shamian, J. (1996). Work empowerment and organizational commitment. *Nursing Management*, 27(5), 44-48.
- McKay B, Forbes JA, Bournier K.. (1990). Empowerment in general practice: the trilogies of caring. *Australian Family Physician* 19:513-520.

Puetz. (1988). Empowerment in occupational health nursing: wielding power through expertise.

AAOHN Journal, 36(12):503-7.

Rappaport, J. . (1987). Studies in Empowerment : Introduction to the Issue. *Prevention in Human*

Services.3, : 1 – 7.

Sabiston, J. A., & Laschinger, J. K. (1995). *Perceptions of Empowerment and Intent to Stay: Review of Related Studies Using Kanter's Theory*. New York: Elsevier Health Sciences.

Wilson, B., & Laschinger, H. K. S. (1994). Staff nurses' perception of job empowerment and organizational commitment: A test theory of Structural Power in Organizations. *Journal of Nursing Administration*, 24(4s), 39-45.

การติดตามและประเมินผลโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล

เบญจพร บัวสำลี*

จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร**

บทคัดย่อ

การติดตามและประเมินผลโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อติดตามประเมินผลโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล ของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ประจำปีงบประมาณ 2562 เพื่อนำข้อมูลมาประมวลวิเคราะห์และสะท้อนกลับอย่างเป็นปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถรับรู้สถานการณ์ที่เป็นจริงด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ และ/หรือความไม่สำเร็จของโครงการ และเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะการขับเคลื่อนโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การติดตามและประเมินผลใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการศูนย์บริการคนพิการจังหวัด เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการในตำบลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตำบลนำร่องของโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล และการลงพื้นที่เยี่ยมบ้านคนพิการในตำบลนำร่อง

ผลการติดตาม พบว่า ศูนย์บริการคนพิการจังหวัดน่านำร่อง 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ พิษณุโลก นนทบุรี ชลบุรี ขอนแก่น อุตรดิตถ์ สงขลา และกระบี่ มีบทบาทในการเป็นผู้ประสานงานให้คนพิการในจังหวัดเข้าถึงสิทธิทั้งด้านการแพทย์ การศึกษา อาชีพ การจ้างงาน และบริการสวัสดิการทางสังคมตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบด้านคนพิการมีความใส่ใจคนพิการในพื้นที่มาก มีการประสานงาน และมอบหมายให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดูแลคนพิการอย่างสม่ำเสมอ แต่ในด้านการจ้างงาน และการอนุมัติเงินกู้ให้คนพิการ บางจังหวัดมีสถิติลดลง

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการควรมีนโยบายสนับสนุนจังหวัดนำร่องทั้ง 8 จังหวัดให้เกิดรูปธรรมของการเป็นเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลให้ชัดเจน โดยเฉพาะการจัดอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ 5 ด้าน ได้แก่ ทางลาด ที่จอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ และการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่คนพิการ ควรมีการพัฒนากระบวนการข้อมูลของทุกจังหวัดให้สามารถนำข้อมูลคน

พิการรายบุคคลไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนพิการในระดับจังหวัดและระดับตำบล โดยการการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอกจังหวัดในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรคนพิการมีความเข้มแข็ง และผ่านมาตรฐานได้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้องค์กรคนพิการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลทั้งในระดับตำบลและระดับจังหวัดได้มากขึ้น

คำสำคัญ: โครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล, การติดตามและประเมินผล

* นักศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

** รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติเฉลิมพระเกียรติ

Monitoring and Evaluation Smile City for All Project

Benjaporn Buasumlee

Jaturong Boonyarattanasoontorn

Abstract

The purpose of monitoring and evaluation smile city for all project was three-fold: (1) to monitor and evaluate efficiency, effectiveness, output, outcome of Smile City for All Project under Empowerment of Persons with Disabilities Department in 2019 fiscal year, (2) to analyze data and feedback updated data to the people concerned, and (3) to suggest organization concerned to adjust and develop flagship project becoming more efficient.

Qualitative research methodology was employed by using in-depth interview the Director of Provincial Disability Services Center and officer who responsible smile city for all project, Chief Executive of Sub-district Administrative Organization (SAO) and staff in the areas where was selected as the pilot of smile city for all project including field visit the persons with disabilities' house.

The result of the study was Provincial Disability Services Center in 8 pilot provinces namely Chiang Mai, Phitsanulok, Nonthaburi, Chonburi, Khon Kaen, Udon Thani, Songkhla, and Krabi had been helped persons with disabilities to access medical service, education, occupation, employment, and social welfare services. Chief Executive of SAOs and staff provided good take care to PWDs by coordinating with Village Health Volunteer (VHV) to take care of persons with disabilities (PWDs) in the local area. However, the statistic of employment and loan approval for PWDs in some pilot provinces was decreased.

Researcher suggests the Department of Empowerment of Persons with Disabilities should fully support 8 pilot provinces to obviously smile city for all especially 5 facilities namely ramp for mobility disabled, car parking, lavatory, disabled person sign, and information center for PWDs. Database of all provinces should be developed to facilitate the storage, retrieval, modification,

and deletion for developing the quality of life of PWDs. Innovation for independent living of PWDs at a sub-district level should be developed by coordinating with organizations both internal and external province. Persons with disabilities' organizations (PDOs) should be strengthened to help PWDOs pass standard criteria which would help PDOs to participate in creating quality of smile city for all in sub-districts and province levels.

Keywords: Smile City for All Project, Monitoring and Evaluation

บทนำ

ภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 มาตรา 13 (2) กำหนดให้กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) มีอำนาจหน้าที่ ในการสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ รวบรวมและเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการ สถานการณ์ของคุณภาพชีวิตคนพิการ เพื่อประโยชน์ต่อการป้องกัน การรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและจัดทำแผนงานวิเคราะห์ วิจัย ติดตามประเมินผลเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ รวมถึงการสร้างเจตคติของสังคมต่อความเข้าใจในเรื่องของคนพิการ ตลอดจนการเผยแพร่ผลการดำเนินงานของ พก. ให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

ปีงบประมาณ 2562 กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการโดยมีคำขวัญ “โปร่งใส เป็นธรรม นำคุณภาพชีวิต สู่อิทธิระดับสากล” โดยมียุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ ด้านการพัฒนา (Development) ประกอบด้วย การพัฒนานโยบาย และยุทธศาสตร์ด้านคนพิการ การบริหารจัดการองค์กร การติดตามประเมินผลและการจัดทำตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตคนพิการ ด้านการเสริมพลัง (Empowerment) ประกอบด้วย เมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล (Smile City for All) โดยมุ่งเน้นให้เกิด Smart living & Smart people และศูนย์เรียนรู้นวัตกรรม เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการมีส่วนร่วม

(Participation) ประกอบด้วย การส่งเสริมอาชีพ และการมีงานทำ การเสริมพลังและสร้างความเข้มแข็งขององค์กร การรณรงค์สร้างเจตคติเชิงสร้างสรรค์

ภายใต้วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และนโยบายดังกล่าว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการอันจะยังให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

ประการแรก ช่วยในการตัดสินใจในเชิงนโยบาย (Policy decision) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินโครงการที่สำคัญ หากพบว่ามีประโยชน์ ก็จะนำไปสู่การกำหนดนโยบายในการขยายโครงการในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

ประการที่สอง ช่วยในการตัดสินใจทางการบริหารงาน (Administration decision) ใน การบริหาร งานต้องใช้การตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีที่สุดจากทางเลือกหลายทาง การติดตามและประเมินผลจะช่วยให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ของการดำเนินการซึ่งจะเป็นข้อมูลที่ผู้บริหารจะได้นำไปใช้ในการปรับปรุงการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

ประการที่สาม ช่วยในการตัดสินใจทางการปฏิบัติงาน (Operation decision) ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดการเรียนรู้ ในกระบวนการทำงาน ตลอดจนกิจกรรมที่ดำเนินการว่า ได้ผลดี ผลเสียอย่างไร ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาการทำงาน

วัตถุประสงค์

1) เพื่อติดตามประเมินผลโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล (Smile

City) ของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ประจำปีงบประมาณ 2562 ทั้งในด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ที่ได้เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มอื่น ๆ

2) เพื่อนำข้อมูลมาประมวลวิเคราะห์และสะท้อนกลับอย่างเป็นปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถรับรู้สถานการณ์ที่เป็นจริงด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ และ/หรือความไม่สำเร็จของโครงการ

3) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะการขับเคลื่อนโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล (Smile City) แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุง พัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การติดตามและประเมินผลครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการดังนี้

1) สัมภาษณ์เจาะลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย ผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลของศูนย์บริการคนพิการจังหวัดนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการในตำบลได้รับการคัดเลือกให้เป็นตำบลนำร่องในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล

2) ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านคนพิการในตำบลที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตำบลนำร่องของการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล

จังหวัดนำร่อง

ในปีงบประมาณ 2562 กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้กำหนดจังหวัดนำร่องของโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล 8 จังหวัด คือ

- 1) ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ และพิษณุโลก
- 2) ภาคกลาง จังหวัดนนทบุรี และชลบุรี
- 3) ภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น และอุดรธานี
- 4) ภาคใต้ จังหวัดสงขลา และกระบี่

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของการติดตามและประเมินผล

อาร์. ดับบลิว. ไทเลอร์ (R.W. Tylor 1950) เอ็ม. โพรวัส (M. Provus 1971) ดับบลิว.เจ. โฟฟแฮม (W.J. Popham 1975) ดี. แอล. สตฟิเลบีม (D.L. Stufflebeam 1971) เอ็ม. สไครเวน (M. Scriven, 1973) อี. ไอส์เนอร์ (E. Eisner, 1979) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลไว้ว่าเป็นกระบวนการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างผล การปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ จะเป็นการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ แล้วเปรียบเทียบผลที่แท้จริงกับรอบความต้องการที่แสดงไว้เป็นการพรรณนาและประเมินค่าสิ่งที่ประเมิน โดยอาศัยความรู้ความชำนาญและการวิพากษ์วิจารณ์

ดันน์ (Dunn, 1981) ได้กล่าวไว้ว่าลักษณะของการประเมินมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การผลิตข่าวสารที่เกี่ยวกับคุณค่าของผลการดำเนินงานนโยบายไปปฏิบัติ และชี้ว่าการประเมินผลมุ่งแสวงหาข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงหรือข่าวสารที่อธิบายว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้างที่บ่งบอกว่าผลของการดำเนินการตามนโยบายมีคุณค่าหรือไม่เพียงไร ลักษณะหรือธรรมชาติของการประเมินผลในความเห็นของดันน์ จึงมี 4 ประการคือ

การเน้นคุณค่า (Value – focus) การประเมินผลเน้นการตัดสินใจว่านโยบายที่ดำเนินการไปนั้นมีคุณค่าสนับสนุนต่อไปหรือไม่เพียงไร การประเมินผลไม่ใช่เป็นเพียงการพยายามเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้น และผลที่ไม่เกิดขึ้นตามที่คาดการณ์ไว้เท่านั้น แต่รวมไปถึงการให้คุณค่าแก่ผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่ามีค่าต่อสังคมหรือไม่ เพียงไร

ความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงและคุณค่า (fact – value interdependence) การสรุปผลต้องอาศัยทั้งข้อเท็จจริงและคุณค่า การที่สรุปว่านโยบายหนึ่งๆ ประสบความสำเร็จมากหรือน้อยนั้นต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่ว่านโยบายนั้นก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งจริงหรือไม่ จากนั้นต้องกำหนดคุณค่าลงไปว่าผลที่เกิดขึ้นนั้นมีประโยชน์ต่อประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือไม่ มากน้อยเพียงไร

ความเกี่ยวเนื่องทั้งปัจจุบันและอดีต (present and past orientation) การประเมินผลนโยบายไม่ได้มุ่งเน้นการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจุบันกับอนาคตดังเช่นการเสนอแนะนโยบายหรือการกำหนดนโยบาย แต่มุ่งเน้นการหาความเกี่ยวพันระหว่างปัจจุบันกับอดีต นั่นคือการประเมินผลลักษณะที่เน้นการมองย้อนหลังไปในอดีต (retrospective) และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังที่การนำนโยบายไปปฏิบัติเสร็จสิ้นแล้ว จากผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลจะมองย้อนกลับไปหาอดีตเพื่อเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่คาดหวัง ซึ่งกำหนดไว้ในรูปวัตถุประสงค์ของนโยบายและสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

ความมีคุณค่าทั้งสองด้าน (value – duality) คุณค่าที่เป็นพื้นฐานของการสรุปผลการประเมินต่าง ๆ มักเป็นวิธีการและเป้าหมายในตัวของตัวเอง ตัวอย่างเช่น ความมั่นคงของชาติเป็นคุณค่าที่สำคัญของนโยบายสาธารณะมากมายหลายนโยบาย นั่นคือเป็นเป้าหมายที่สำคัญโดยตัวเองอยู่แล้ว ขณะเดียวกันก็อาจนำไปสู่คุณค่าอื่นที่สำคัญ เช่น การสร้างบรรยากาศการลงทุน การเสริมสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว เป็นต้น ความมั่นคงของชาติจึงเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายในตัวเอง นั่นคือมีลักษณะเป็นคุณค่าทั้งสองด้าน

แบบจำลองที่นิยมใช้ในการประเมินผล

แบบจำลองการประเมินผลที่นิยมใช้กันมี 5 แบบ คือ

1) แบบจำลองการประเมินตามวัตถุประสงค์ (Goal-based Model) เป็นแบบจำลองที่นักประเมินรุ่นแรก ๆ คือ R.W. Tyler (1930) เป็นผู้เริ่มต้นบุกเบิก เขามีแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการว่า “การประเมินคือการเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินงานเฉพาะอย่าง (performance) กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่วางไว้” โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุมและจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง ซึ่งต่อมา R.W. Tyler ได้พัฒนาแบบจำลองในการประเมินผลซึ่งเรียกว่า แบบจำลองของไทเลอร์ (Tyler Model) หรือ Triple Ps Model ที่มุ่งเน้นจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์เป็นหลัก ซึ่งต้องทำการวิเคราะห์ 3 P คือ (1) Philosophy & Purpose (2) Process และ (3) Product (R.W. Tyler. 1950) รูปแบบการประเมินตามวัตถุประสงค์เป็นรูปแบบการประเมินที่เก่าแก่ที่ใช้กันอย่างกว้างขวางที่สุด ในการประเมินโครงการต่าง ๆ

แผนภูมิที่ 1

แบบจำลองการประเมินผลทางการศึกษาของไทย เลอร์

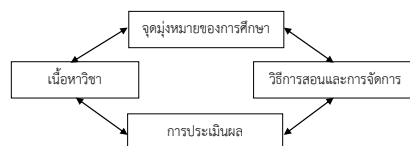

2) แบบจำลองของทาบ (Taba. 1962)

ทาบได้เสนอ รูปแบบพัฒนาหลักสูตรโดยให้ชื่อว่า “A Conceptual Framework for Curriculum Design” ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับของไทเลอร์มาก แต่เพิ่มการประเมินทางด้านเนื้อหาวิชาเข้าไปด้วย ดังนี้

แผนภูมิที่ 2

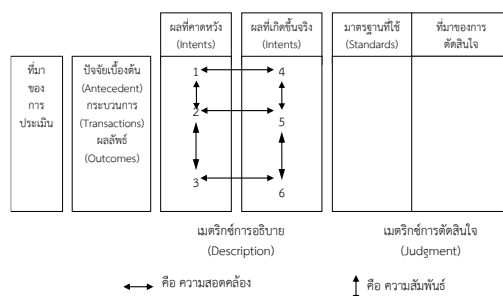
แบบจำลองการประเมินของทาบ

3) แบบจำลองการประเมินการตอบสนอง (Responsive Model) แบบจำลองนี้พัฒนาขึ้นโดย Robert E. Stake เป็นแบบจำลองที่เน้นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับสิ่งที่คาดหวัง โดยนำไปเทียบกับมาตรฐานเพื่อใช้ในการตัดสินใจ (Stake, Robert E, 2004)

แผนภูมิที่ 3

แบบจำลองการประเมินของสเตค

สเตคได้เสนอวิธีการประเมินในรูปของเมตริกซ์ (Matrix) สองประเภท คือ เมตริกซ์การอธิบาย และเมตริกซ์การตัดสินใจ ดังรายละเอียดดังนี้

หมายเลข 1 หมายถึง ภาวะการณ์ที่คาดหวังว่าจะต้องมียู่ก่อนที่มีการเรียนการสอนเกิดขึ้น โดยถือว่าเป็นภาวะการณ์ที่เื้ออ้านวยให้เกิดผลดังที่คาดหวังไว้

หมายเลข 2 หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานตามที่คาดหวังว่าจะเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ

หมายเลข 3 หมายถึง ผลผลิตที่คาดหวังว่าจะได้รับหลังจากการดำเนินงาน

หมายเลข 4 หมายถึง ปัจจัยที่มีอยู่จริงก่อนที่จะเริ่มโครงการ

หมายเลข 5 หมายถึง กระบวนการดำเนินงานตามที่สังเกตได้จริงจากโครงการ

หมายเลข 6 หมายถึง ผลลัพธ์ที่ได้จริง ๆ หลังจากโครงการได้จบลง

4) แบบจำลองการประเมินตามกรอบตรรกะของโครงการ (Log – frame) เป็นการประเมินโดยพิจารณาถึงองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

1) จุดมุ่งหมายของโครงการ (Objectives) ซึ่งประกอบด้วย

(1) เป้าหมายสูงสุด (Goal) หรือเป้าประสงค์ หมายถึง จุดมุ่งหมายของแผนงานหรือผลกระทบของโครงการที่เราคาดหวังว่าจะเกิดขึ้น (Planned impact) ซึ่งจะส่งผลเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือประเทศในระดับที่สูงกว่าระดับวัตถุประสงค์ของโครงการ

(2) วัตถุประสงค์ (Purpose) หรือ Immediate objective คือผลงานหรือผลลัพธ์ของแผนงาน หรือ โครงการที่เราหวังว่าจะเกิดขึ้น วัตถุประสงค์ จะแตกต่างจากเป้าประสงค์ตรงที่มีขอบเขตของระยะเวลาสั้นกว่า และมีขอบเขตความหมายแคบกว่า

(3) ผลผลิต (Outputs) คือผลที่ได้รับ (Results) จากการที่ใช้ปัจจัย (Inputs) ในโครงการนั้นและเป็นผลที่ผู้ดำเนินงานโครงการประสงค์ ที่จะให้เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรและการบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) กิจกรรม (Activities) คือกระบวนการ (Process) หรือการกระทำ (Actions) ที่จำเป็นในการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรและปัจจัยการผลิตให้บังเกิดผลผลิต (output) ในขั้นต้น

(5) ปัจจัย (Inputs) คือทรัพยากรในโครงการเพื่อให้เกิดผลผลิต

2) สิ่งที่บอกความก้าวหน้าตามเป้าหมาย (Objectively verifiable indicators) หมายถึง สภาพการณ์ที่ชี้ให้เห็นว่าโครงการบรรลุเป้าหมายทั้งในระดับผลผลิต (output) วัตถุประสงค์ (purpose) และเป้าหมายระดับสูง (goal) ซึ่งอาจจะมีทั้งลักษณะที่แสดงในเชิงปริมาณ (quantitative) และคุณภาพ (qualitative)

3) ข้อเสนอพื้นฐานเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการ เพื่อให้สามารถกำหนดความรับผิดชอบของผู้บริหารโครงการได้อย่างชัดเจน หากโครงการมีความล้มเหลวเนื่องจากปัจจัยภายนอก หรือ สถานการณ์ที่นอกเหนือ การควบคุมของโครงการแล้ว ผู้บริหารไม่ต้องรับผิดชอบ

แผนภูมิที่ 4

แบบจำลองการประเมินแบบ Log frame Model

Objectives	Indicators	Sources of Verification	Important Assumption
Overall Objectives วัตถุประสงค์โดยรวมของโครงการ	ตัวชี้วัดที่ใช้วัดความสำเร็จของวัตถุประสงค์โดยรวม	แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดที่ใช้วัดความสำเร็จของวัตถุประสงค์โดยรวม	
Project Purpose ประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยตรงในทางสังคม เศรษฐกิจ หรือสิ่งแวดล้อม	ตัวชี้วัดทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่ใช้วัดความสำเร็จของเป้าหมายโครงการ	แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดที่ใช้วัดความสำเร็จของเป้าหมายโครงการ	เงื่อนไขภายนอกที่ต้องให้ความสนใจเพราะอาจทำให้เกิดข้อจำกัดในการบรรลุวัตถุประสงค์โดยรวมของโครงการ
Outputs ผลผลิตที่จะเกิดขึ้นจากการทำโครงการ	ตัวชี้วัดทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่ใช้วัดผลผลิตของโครงการ	แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดที่ใช้วัดผลผลิตโครงการ	เงื่อนไขภายนอกที่ต้องให้ความสนใจเพราะอาจเกิดผลกระทบต่อการบรรลุผลผลิต
Activities กิจกรรมที่โครงการต้องทำเพื่อที่จะทำให้เกิดผลผลิตของโครงการ	Input ทรัพยากร บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ	Cost เงินเดือน ค่าเดินทาง ค่าประสานงาน ค่าจัดอบรม ค่าติดตามและประเมินผล ฯลฯ	เงื่อนไขภายนอกที่ต้องให้ความสนใจเพราะอาจเกิดผลกระทบต่อการบรรลุกิจกรรม
			เงื่อนไขภายนอกที่ต้องมีก่อนที่จะเริ่มโครงการ

5) แบบจำลองการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) เป็นแบบจำลองการประเมินเพื่อการตัดสินใจ

(Decision- Making Model) ที่มีการประเมินโดยพิจารณาอย่างรอบด้าน แบบจำลองการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model)

เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 1966 และมีการพัฒนาให้มีความชัดเจนมากขึ้นตามลำดับ ในปี 1971 สตีฟเฟิลบีม และคณะ ได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมาหนึ่งเล่ม ชื่อ “Educational Evaluation and decision Making” หนังสือเล่มนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เพราะให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผล ได้อย่างน่าสนใจและทันสมัยด้วย นอกจากนี้ สตีฟเฟิลบีมก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมิน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน เรียกว่า CIPP Model เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่าง ฝ่ายประเมินกับ ฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมิน โดย CIPP Model ได้แบ่งประเด็นการประเมินผลออกเป็น 4 ประเภท คือ

(1) การประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของ

โครงการ เป็นการตรวจสอบว่าโครงการที่จะทำสนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร หรือ นโยบายหน่วยเหนือหรือไม่ เป็นโครงการที่มีความเป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ หรือไม่ เป็นต้น

การประเมินสภาวะแวดล้อมจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องโครงการควรจะทำในสภาพแวดล้อมใด ต้องการจะบรรลุเป้าหมายอะไร หรือต้องการบรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะอะไร เป็นต้น

(2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึง ความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน เป็นต้น

การประเมินผลแบบนี้จะทำโดยใช้ เอกสารหรืองานวิจัยที่มีผู้ทำไว้แล้ว หรือใช้วิธีการวิจัยนำร่องเชิงทดลอง (Pilot Project) ตลอดจนอาจให้ผู้เชี่ยวชาญ มาทำงานให้ อย่างไรก็ตาม การประเมินผลนี้จะต้องสำรวจสิ่งที่มีอยู่เดิมก่อนว่ามีอะไรบ้าง และตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใด ใช้แผนการดำเนินงานแบบไหน และต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอกหรือไม่

(3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินระหว่างการทำงานโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา

แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมี ประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบ กิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ โดยมีการ บันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมิน กระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการ ค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการ มักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุด โครงการแล้ว

การประเมินกระบวนการจะมีบทบาท สำคัญในเรื่องการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ เพื่อ การตรวจสอบการดำเนินของโครงการโดยทั่วไป การ ประเมินกระบวนการมีจุดมุ่งหมาย คือ

1. เพื่อการหาข้อบกพร่องของโครงการ ใน ระหว่างที่มีการปฏิบัติการ หรือการดำเนินงานตาม แผนนั้น
2. เพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการ ตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน ของโครงการ
3. เพื่อการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการ ดำเนินงานของโครงการ

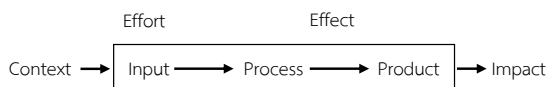
(4) **การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P)** เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบ ผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือ ความต้องการ/ เป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการ พิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือ ปรับเปลี่ยนโครงการและการประเมินผล เรื่อง ผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์(Outcomes) ของนโยบาย/ แผนงาน/ โครงการ โดยอาศัยข้อมูล

จากการประเมินสถานะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นและ กระบวนการร่วมด้วย

การประเมินโครงการตามกระบวนการ ของสต๊อฟเฟิลบีมหรือที่เรียกว่า CIPP Model ดังกล่าวเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นการ วิเคราะห์ระบบ (System Analysis) เป็นการ ประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ซึ่งผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการ ประเมินที่ครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน กำหนดเกณฑ์และ ตัวชี้วัด กำหนดแหล่งข้อมูล กำหนดเครื่องมือการ ประเมิน วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลที่ชัดเจน

แผนภูมิที่ 5

การวิเคราะห์ระบบโดย CIPPI Model

Context เป็นการดูที่บริบททางสังคมว่า มีปัญหา มีความจำเป็นในการดำเนินโครงการนั้น หรือไม่ โครงการที่เกิดขึ้นตอบสนองกับปัญหาที่มี หรือไม่ สอดคล้องกับปัญหาและบริบทของสังคม หรือไม่ ชัดกับค่านิยม วิถีชีวิตหรือไม่

Input มีการจัดสรรงบประมาณ คน เวลา เพียงพอ ทั้งจำนวน และคุณภาพ หรือไม่

Process เป็นการประเมินด้านการบริหาร ตั้งแต่การวางแผน จนถึงการบริหารจัดการโครงการ

Product พิจารณาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Effectiveness) ความเพียงพอ (Adequacy) ความ ยุติธรรม (Justice) ความเท่าเทียม (Equality) ความพึง

พอใจ (Satisfaction) การบรรลุความคาดหวัง (Expectation)

Impact ผลกระทบต้องดูทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยพิจารณาจากคุณภาพชีวิต (Quality of life) การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable development)

กระบวนการประเมินโดยใช้แบบจำลอง CIPP Model สามารถสรุปได้ตามแผนภูมิที่ ๖ โดยเริ่มต้นจากมุมมองของแผนภูมิแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานโครงการใด ๆ จะต้องมีการประเมินสถานะแวดล้อมของโครงการ (Context evaluation) ซึ่งจะต้องมีการประเมินทั้งสถานะแวดล้อมภายนอกและสถานะแวดล้อมภายในโครงการ ผลจากการประเมินสภาพแวดล้อมโครงการจะทำให้มีการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงโครงการ หากตัดสินใจไม่เปลี่ยนแปลงโครงการโครงการนั้นก็จะดำเนินงานต่อไปเป็นปกติ แต่ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงโครงการ ผู้ดำเนินโครงการจะต้องชี้แจงให้เห็นถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาของโครงการ การประเมินข้อมูลนำเข้าจะต้องมียุทธศาสตร์หรือวิธีการประเมินที่เหมาะสม การทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ จะต้องได้รับการพัฒนาขึ้นทั้งนี้เพื่อให้โครงการที่ได้รับการตรวจสอบข้อมูลนำเข้านี้เป็นโครงการที่สามารถดำเนินการได้ หลังจากนั้นก็ต้องมีการประเมินกระบวนการและผลผลิตหรือผลลัพธ์ ว่ากระบวนการทั้งสองชนิดนี้มีความคุ้มค่าหรือไม่และมากน้อยเพียงใด ถ้าประเมินว่าผลผลิตและผลลัพธ์ไม่คุ้มกับทุนและแรงงานที่ลงไปโครงการนั้นก็อาจเลิกล้มไป อย่างไรก็ตามถ้าโครงการ

นั้นมีผลลัพธ์และผลผลิตที่มีคุณค่า โครงการนั้นจะได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการต่อไปได้

แบบจำลองการประเมินผลของสตัฟเฟิลบีมช่วยให้การตัดสินใจในการดำเนินงานเกี่ยวกับการตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementation Decisions) การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions)

อนึ่ง ในการออกแบบการประเมินผลโครงการอาจใช้การตัดสินใจเป็นวัตถุประสงค์ในการประเมินผล และประเมินเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ เช่น ถ้าต้องการตัดสินใจเพื่อการวางแผน ก็มุ่งประเมินสถานะแวดล้อมของโครงการว่า มีปัจจัยอะไรที่เป็นโอกาสที่จะหนุนเสริม ให้การดำเนินโครงการดำเนินไปได้ด้วยดี มีปัจจัยอะไรที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ แล้วทำการ ชั่งน้ำหนักว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อโครงการมากกว่ากัน หากปัจจัยด้านบวกมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยด้านลบ ก็สามารถตัดสินใจดำเนินโครงการได้ เป็นต้น

กรอบแนวคิด

ผู้ประเมินได้สร้างกรอบแนวคิดในการประเมินโดยใช้แบบจำลอง CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model: 2003) ซึ่งเป็นแบบจำลองการประเมินเพื่อการตัดสินใจ (Decision- Making Model) โดยแบ่ง

ประเด็นการติดตามและประเมินผลออกเป็น 4 ด้าน คือ

(1) การประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ในแต่ละจังหวัดที่มีการดำเนินโครงการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลว่าเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการหรือไม่

(2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินนโยบาย การจัดสรรงบประมาณ การจัดสรรบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงานว่ามีความเหมาะสม และเพียงพอต่อการดำเนินโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลหรือไม่

(3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินวิธีการบริหารโครงการ การบริหารทรัพยากร งบประมาณ การบริหารเวลา ภาวะมีภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) หรือไม่

(4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินผลผลิต (Output) โครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการว่ามีประสิทธิผล (Effectiveness) หรือไม่ เพียงใด

นอกจากการประเมินใน 4 ประเด็นดังกล่าว จะทำการประเมินผลกระทบของโครงการ (Impact Evaluation) ว่า เมื่อได้ดำเนินโครงการมา

ระยะหนึ่งแล้ว เกิดผลกระทบในด้านบวกหรือด้านลบหรือไม่ อย่างไร

โดย CIPP Model นี้ เป็นการใช้กระบวนการและเทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาข้อมูล ที่เป็นจริงและเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการ เพื่อการตัดสินใจว่าโครงการที่ได้รับการประเมินผลนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ทั้งนี้จะเชื่อมโยงกับนโยบาย การขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตของคนพิการของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ใน 4 ประการคือ

1) คุณลักษณะของนโยบาย แผนงานหรือโครงการขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตคนพิการในปีงบประมาณ 2562 ก่อให้เกิดความสำเร็จในระดับสูงหรือต่ำ มากหรือน้อยเพียงใด

2) กลุ่มเป้าหมายของนโยบาย แผนงานหรือโครงการได้รับผลประโยชน์หรือไม่ มากหรือน้อยเพียงใด

3) เงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้นโยบาย แผนงาน หรือโครงการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

4) ผลกระทบที่เกิดจากนโยบาย แผนงานหรือโครงการ ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นผลกระทบเชิงซ้อน ผลกระทบที่ไม่ตั้งใจ ผลกระทบทางตรงและผลกระทบทางอ้อม เป็นต้น

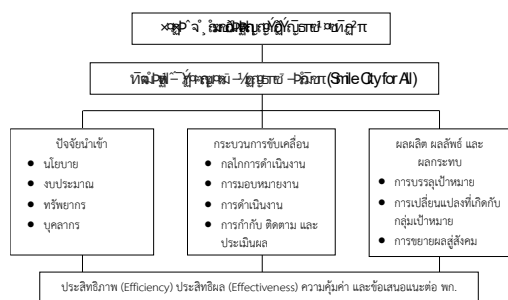
เนื่องจากการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ประจำปีงบประมาณ 2562 เป็นการติดตามและประเมินผลขณะดำเนินงาน (On-going Evaluation) จึงเป็นการติดตามและประเมิน

ความก้าวหน้าของการดำเนินงาน การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทราบปัญหาอุปสรรค และนำข้อมูลมาปรับปรุง เป็นการประเมินว่า ผลของการดำเนินงานนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้หรือไม่ มากหรือน้อยเพียงใด มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง นอกจากนี้ยังจะทำการประเมินผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (Impact Evaluation) ทั้งโดยที่ตั้งใจให้เกิดหรือไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งการประเมินโครงการในลักษณะนี้จะมีส่วนช่วยในการควบคุมคุณภาพของการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมาก เป็นการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างละเอียดทั้งปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Outputs) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่เป็นปัญหาหรือไม่มีคุณภาพจะได้รับการพิจารณาย้อนกลับ (feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้นจึงถือได้ว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพของโครงการ

แผนภูมิที่ 1

กรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผลโครงการ

ผลการวิจัย

จากการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในจังหวัดน่าน ร้อย 8 จังหวัด สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1) การบริหารจัดการสนับสนุนชุมชน

ต้นแบบ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด (พมจ.) และศูนย์บริการคนพิการทั้ง 8 จังหวัด ได้รับทราบนโยบายของกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) เรื่องการเป็นเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล ในช่วง 2 เดือนที่ผ่านมา มี 2 จังหวัดคือ นนทบุรี และชลบุรี เพิ่งรับทราบเมื่อ 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ทำให้การบริหารจัดการสนับสนุนชุมชนต้นแบบในกลุ่มจังหวัดที่รับทราบก่อนได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการรับนโยบายของ พก. ไปสู่การปฏิบัติ มีการโอนงบประมาณที่ พก. จัดสรรให้ตำบลน่าน ร้อย 8 จังหวัดที่เพิ่งรับทราบไม่สามารถบริหารจัดการงบประมาณของ พก. ที่จะสนับสนุนตำบลต้นแบบได้ทันเวลา จึงไม่ประสงค์ที่จะได้รับเงินสนับสนุนในปีงบประมาณ 2562 ส่วนการสนับสนุนในด้านอื่น ๆ เป็นไปตามระบบเดิมที่มีอยู่ ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมบ้านคนพิการ การสนับสนุนเงินสงเคราะห์คนพิการที่ยากลำบาก การสนับสนุนให้คนพิการกู้เงินเพื่อการประกอบอาชีพ ฯลฯ

2) การบริการที่คนพิการพึงได้รับตาม

กฎหมาย ที่รวดเร็ว และทันสมัย ศูนย์บริการคนพิการจังหวัดมีบทบาทในการเป็นผู้ประสานงานให้คนพิการในจังหวัดเข้าถึงสิทธิของตนทั้งด้าน

การแพทย์ การศึกษา อาชีพและการจ้างงาน รวมทั้งบริการสวัสดิการทางสังคม หากคนพิการมีการร้องเรียน พมจ. และศูนย์บริการคนพิการจังหวัดจะทำหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิ์

ในระดับตำบล จากการสัมภาษณ์นายกเทศบาลเมืองเทศบาลตำบล นายก อบต. ประกอบกับการไปเยี่ยมคนพิการในพื้นที่พบว่า มีการจัดบริการให้คนพิการเข้าถึงสิทธิ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายอย่างครบถ้วน ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบด้านคนพิการมีความใส่ใจคนพิการในพื้นที่มาก มีการประสานงานและมอบหมายให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดูแลคนพิการอย่างสม่ำเสมอ

3) ระบบฐานข้อมูลคนพิการ จังหวัดนำร่องมีระบบฐานข้อมูลเดียวกับ พก. เพราะจะต้องทำการนำข้อมูลคนพิการที่มากขึ้นทะเบียนเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของ พก. ทุกวัน ในขณะที่ฐานข้อมูลของตำบลนำร่องทั้ง 16 ตำบลมีความหลากหลาย บางตำบลยังคงใช้ระบบเดิมคือการมีฐานข้อมูลเป็นรายบุคคลที่อยู่ในแฟ้ม บางตำบลอยู่ในโปรแกรมเอ็กเซล บางตำบลใช้ฐานข้อมูลเดียวกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) ในเรื่องการนำข้อมูลที่มีอยู่ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ทั้งการพัฒนาและเชื่อมโยงระบบข้อมูล สารสนเทศเพื่ออำนวยความสะดวกให้คนพิการเข้าถึงบริการนั้น ทุกตำบลมีการดำเนินการดังกล่าวและมีแผนที่จะปรับปรุงระบบฐานข้อมูลให้ดียิ่งขึ้นในปีต่อไป

4) การจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ จังหวัดเชียงใหม่ ขอนแก่น นนทบุรี ภูเก็ต และกระบี่ มีการจัดระบบขนส่งสำหรับคนพิการ มีรถเมล์คนพิการ ทำให้บริการคนพิการจากในเมืองไปยังสนามบิน แต่บางจังหวัดมีข้อจำกัดในการจัดระบบขนส่งมวลชน ได้แก่ พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และชลบุรี ส่วนในระดับตำบล มีการจัดบริการคนพิการ รถรับ-ส่งคนพิการ ไปเข้ารับการรักษายาบาลกรณีฉุกเฉิน สำหรับการบริการล่ามภาษามือเพื่อ使人พิการไปทำกิจกรรมทางสังคม ยังคงเป็นปัญหาที่ล่ามยังมีไม่เพียงพอ

5) แผนงาน กิจกรรม งบประมาณ ผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม จังหวัดน่านรณรงค์ใช้แผนงานที่ทำอยู่แล้วทุกปีดำเนินการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการในจังหวัดของตน และมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจและมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนที่เป็นมิตรกับทุกคน มี 2 จังหวัด คือนนทบุรีและชลบุรี ยังไม่ได้ทำการประชาสัมพันธ์ แต่ได้ดำเนินการไปตามแผนงานเดิม ในระดับตำบลมีการประสานงานกับ พมจ. และศูนย์บริการคนพิการอย่างใกล้ชิด เพื่อขอรับคำชี้แนะและงบประมาณไปดำเนินการในพื้นที่ของตน

6) การส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนพิการ จังหวัดและตำบลนำร่องยังไม่ได้ดำเนินการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอกจังหวัดในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อคนพิการ

7) การออกแบบอาคารสถานที่ให้เอื้อต่อคนพิการ จังหวัดและตำบลนำร่องมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ที่ศาลากลางมีทางลาดให้คน

พิการสามารถเดินทางขึ้นไปติดต่อกับ พมจ. และ ศูนย์บริการคนพิการจังหวัดได้ แต่ยังคงมีบางแห่งที่ ทางลาดไม่ได้มาตรฐาน ชันเกินไปซึ่งต้องมีการ ปรับแก้ไข ห้องน้ำสำหรับคนพิการบางจังหวัดยังไม่ได้มาตรฐาน คับแคบ ผู้พิการที่นั่งวีลแชร์ ไม่สามารถ กลับตัวในห้องน้ำได้ ประตูห้องน้ำยังคงเป็นแบบเปิด เข้าซึ่งไม่ถูกต้อง ด้านการปรับปรุงที่อยู่อาศัย อาคาร สถานที่ ศาสนสถาน พื้นที่สาธารณะ แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน ตามหลัก Universal Design มีการ ดำเนินการในระดับจังหวัดและระดับตำบล แต่ยังไม่ ครอบคลุมทั้งหมด

8) การดำเนินการสิ่งอำนวยความสะดวก
ขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ 5 ด้าน ทั้งในระดับ จังหวัดและระดับตำบลมีการดำเนินการให้มีทางลาด ที่จอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ และการให้บริการ ข้อมูลข่าวสารแก่คนพิการ ครบถ้วน

9) การดำเนินงานด้านการเสริมพลังคน
พิการ (Empowerment) ในระดับจังหวัดมีการ เสริมพลังคนพิการให้มีส่วนร่วมทางสังคม มีการ พหิทัศสิทธิ์ของคนพิการ ส่งเสริมจิตอาสาเพื่อนช่วย เพื่อน ชุมชนช่วยชุมชน ในการจัดงานที่เป็นการ ระดมจิตอาสาของจังหวัด คนพิการจะได้รับเชิญให้ เข้าร่วมทุกครั้ง ในระดับตำบล องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นส่งเสริมให้คนพิการเข้าร่วมกิจกรรมทาง สังคม รับ-ส่งคนพิการให้ไปร่วมงานวันคนพิการ สากลที่จังหวัด บางตำบลมีการจัดกีฬาคนพิการให้ คนพิการได้มาออกกำลังกายและสนุกสนานร่วมกัน

10) องค์กรคนพิการที่เข้มแข็ง และ
แผนการเสริมพลังองค์กรที่ยังไม่เข้มแข็ง ทั้ง 8 จังหวัดมีทั้งองค์กรคนพิการที่เข้มแข็งและไม่เข้มแข็ง

พมจ. และศูนย์บริการคนพิการจังหวัดพยายาม ส่งเสริมให้องค์กรคนพิการที่เข้มแข็งอยู่แล้วเข้มแข็ง มากขึ้น สำหรับองค์กรที่ยังไม่เข้มแข็งก็มีการจัดทำ โครงการอบรมให้ความรู้เรื่องการบริหารกลุ่มและ ชมรม การให้คำแนะนำในการนำองค์กรเข้าสู่ มาตรฐานเพื่อที่จะได้เป็นศูนย์บริการคนพิการใน ที่สุด

11) จำนวนคนพิการที่ได้รับการจ้างงาน
ปี 2561 – 2562 จากการรวบรวมข้อมูลด้านการ จ้างงานคนพิการทั้ง 8 จังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกให้ เป็นจังหวัดนำร่อง สามารถสรุปการจ้างงานได้ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 มีการจ้างงานเท่าเดิม เพิ่มขึ้น หรือลดลงเพียงเล็กน้อย ได้แก่ เชียงใหม่ พิษณุโลก และกระบี่

กลุ่มที่ 2 มีการจ้างงานคนพิการเพิ่มขึ้น จำนวนมาก คือ อุดรธานี และชลบุรี กล่าวคือ อุดรธานี ในปี 2561 มีการจ้างงาน 86 คน ในช่วง ครึ่งปีแรกของปี 2562 มีการจ้างงาน 109 คน และ ชลบุรี ในปี 2561 มีการจ้างงาน 198 คน ในช่วง ครึ่งปีแรกของปี 2562 มีการจ้างงาน 1,187 คน

กลุ่มที่ 3 มีการจ้างงานลดลง คือ จังหวัด ขอนแก่น นนทบุรี และสงขลา ในปี 2561 มีการจ้าง งานจำนวน 380 คน ในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2562 ลดลงเหลือ 276 คน นนทบุรี ในปี 2561 มีการจ้าง งาน 1,167 คน ในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2562 มี การจ้างงาน 970 คน และสงขลา ในปี 2561 มีการ จ้างงาน 735 คน ในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2562 มี การจ้างงาน 527 คน

ตารางที่ 1

จำนวนคนพิการที่ได้รับการจ้างงานตามมาตรา 33 และ 35 ปี 2561 – 2562

จังหวัด	ปี 2561 (ธ.ค.)			ปี 2562 (มิ.ย.)	
	มาตรา 33	มาตรา 35	รวม	มาตรา 33	มาตรา 35
เชียงใหม่	419	14	433	414	22
พิษณุโลก	114	3	117	114	3
ขอนแก่น	351	29	380	256	20
อุดรธานี	81	5	86	104	5
ชลบุรี	175	23	198	1,085	102
นนทบุรี	1,100	67	1,167	918	52
กระบี่	87	0	87	84	0
สงขลา	724	11	735	518	9

12) จำนวนคนพิการที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพปี 2561 – 2562 ในภาพรวมการอนุมัติเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพปี 2561 – 2562 จังหวัดที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็น จังหวัดนำร่อง ต่ำสุด 40 ราย สูงสุด 575 ราย จากการรวบรวมข้อมูลด้านการอนุมัติเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพของคนพิการทั้ง 8 จังหวัด ขอนแก่นมีแนวโน้มที่ดีที่สุดในด้านจำนวนคนพิการที่ได้รับอนุมัติให้กู้ได้ และมูลค่ารวมของเงินที่ให้กู้ ส่วนจังหวัดที่มีการอนุมัติเงินกุน้อยคือ ชลบุรี และสงขลา

ตารางที่ 2

จำนวนคนพิการที่ได้รับการอนุมัติเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพ และมูลค่าของเงินกู้ ปี 2561 - 2562

จังหวัด	ม.ค.- มิ.ย. 2561		ก.ค.- ธ.ค. 2561		ม.ค.- มิ.ย. 2	
	จำนวน (ราย)	มูลค่า (บาท)	จำนวน (ราย)	มูลค่า (บาท)	จำนวน (ราย)	มูลค่า
เชียงใหม่	322	15,090,000	292	13,340,000	307	13,9
พิษณุโลก	68	3,314,000	133	6,755,350	104	5.14
ขอนแก่น	295	11,780,000	905	36,210,000	575	22.9
อุดรธานี	82	5,173,600	57	4,050,000	185	11.2
ชลบุรี	42	1,813,000	46	2,157,850	50	2.22
นนทบุรี	84	3,780,000	56	2,710,000	116	5.62
กระบี่	54	2,740,000	124	5,070,000	101	4.18
สงขลา	50	2,388,000	84	3,857,000	40	1.78

ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

โครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล เป็นใจกลางของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (พก.) ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ด้านคนพิการ ทำให้นโยบายของ พก. เน้นไปที่พื้นที่ที่มีศักยภาพในการจัดบริการให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรศูนย์บริการคนพิการจังหวัด ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแกนนำคนพิการในพื้นที่ ในการช่วยกันขับเคลื่อน โครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ ทำให้เกิดความร่วมมือกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการข้อมูลคนพิการของทุกหน่วยงานในพื้นที่ให้เป็นฐานข้อมูลเดียวกัน และสามารถใช้ร่วมกันในการสืบค้นข้อมูลคนพิการเป็นรายบุคคล การประเมินความพิการและการให้ความช่วยเหลือคนพิการเป็นรายบุคคลได้ ทำให้ ศูนย์บริการคนพิการจังหวัดและพื้นที่นำร่องมีความพยายามมากขึ้นในการส่งเสริมให้คนพิการมีอาชีพและมีงานทำ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนพิการ ทำให้มีการเร่งรัดพัฒนาแกนนำคนพิการขององค์กรด้านคนพิการและเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ทำให้ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่นำร่อง ในหลายพื้นที่ที่มีการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนรับทราบพร้อมับรณรงค์ให้ชุมชนตระหนักถึงการสร้างชุมชนที่เป็นมิตรกับคนพิการและทุกคนในชุมชน

กล่าวโดยสรุป โครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล เป็นโครงการที่ดีที่สามารถเชื่อมโยงและทำไปพร้อม ๆ กับโครงการอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ ต้องอาศัยบทบาทของพมจ. ศูนย์บริการคนพิการจังหวัด และอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจังหวัดเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนในภาพรวม และประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้เกิดการยอมรับร่วมกันว่า โครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล เป็นวาระของจังหวัด (Provincial Agenda) ที่สำคัญที่จะสร้างความโดดเด่นในการจัดบริการให้กับคนพิการอย่างเป็นระบบ ครบวงจรโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรของคนพิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการติดตามโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการดังนี้

1) ควรมีนโยบายสนับสนุนจังหวัดนำร่อง 8 จังหวัดให้เกิดรูปธรรมของการเป็นเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลให้ชัดเจน โดยเฉพาะการจัดอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับคนพิการ 5 ด้าน ได้แก่ ทางลาด ที่จอดรถ ห้องน้ำ ป้ายสัญลักษณ์ และการให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่คนพิการ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับตำบล เพราะข้อมูลจากการติดตามและประเมินผลพบว่า ในระดับตำบลยังดำเนินการทั้ง 5 ด้านไม่ชัดเจนเนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุน

2) ควรมีนโยบายด้านการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของทุกจังหวัดที่เป็นเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล ให้ฐานข้อมูลมีความสมบูรณ์ สามารถนำข้อมูลคนพิการรายบุคคลไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ควรมีนโยบายให้จังหวัดที่เป็นเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของคนพิการในระดับจังหวัดและระดับตำบล โดยการการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายในและภายนอกจังหวัดในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม

4) ควรมีนโยบายให้ทุกจังหวัดที่เป็นเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลมีการปรับปรุงที่อยู่อาศัย อาคารสถานที่ ศาสนสถาน พื้นที่สาธารณะ แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน ตามหลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design) ให้ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น เนื่องจากการดำเนินการในเรื่องนี้ทั้งในระดับจังหวัดและระดับตำบลยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่

5) ควรมีนโยบายให้ทุกจังหวัดที่เป็นเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลมุ่งเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรคนพิการมีความเข้มแข็ง และผ่านมาตรฐานได้มากขึ้น ซึ่งจะทำให้องค์กรคนพิการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งในระดับจังหวัดและระดับตำบลให้เป็นเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ เพื่อให้มีเวลาในการตั้งคณะกรรมการออกแบบ จัดซื้อจัดจ้าง และดำเนินการได้ทันปีงบประมาณ

2) ควรปรับปรุงการเข้าถึงฐานข้อมูลกลางของ พก. ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะในปัจจุบันนี้ ศูนย์บริการคนพิการจังหวัดมีปัญหาในการดึงข้อมูลจากส่วนกลางมาก ไม่ทันความต้องการในการใช้งาน

3) ควรขยายวงเงินในการสนับสนุนการซ่อมบ้านคนพิการจากที่สนับสนุนรายละ 20,000 บาทให้นำไปซื้อวัสดุอุปกรณ์ เป็น 50,000 – 60,000 บาท เนื่องจากค่าวัสดุ อุปกรณ์ มีราคาที่สูงขึ้นกว่าเดิมมาก

4) คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการควรเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลในจังหวัดของตนเนื่องจากองค์ประกอบของคณะอนุกรรมการฯ มีครบทุกด้านตั้งแต่ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดทางการบริหารระดับจังหวัดคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับมอบหมายเป็นประธาน และคณะอนุกรรมการซึ่งประกอบด้วย นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดหรือผู้แทน แรงงานจังหวัดหรือผู้แทน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดหรือผู้แทน และผู้แทนส่วนราชการอื่นซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรคนพิการ

แต่ละประเภทในจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มาจากรองการหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเพื่อคนพิการ คณะอนุกรรมการฯ ที่มาจากหน่วยงานต่าง ๆ ควรเห็นความสำคัญของการเป็นเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล และควรบรรจุเรื่องการติดตามโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลให้อยู่ในวาระการประชุมคณะอนุกรรมการฯ ทุกครั้ง

ในปีงบประมาณ 2563 ควรมีการติดตามและประเมินผลโครงการเมืองที่เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวล โดยมุ่งเน้น 3 ประเด็นหลักว่าในพื้นที่ต้นแบบว่า ศูนย์บริการคนพิการจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการทำงานเชิงรุกเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการในชุมชนหรือไม่ เพียงใดใน 3 ด้าน คือ (1) การขจัดอุปสรรค (Barrier Free) ในการเข้าถึงสิทธิของคนพิการด้านการรักษาพยาบาล การเข้าถึงการศึกษา การเข้าถึงบริการสาธารณะของรัฐ การจ้างงาน การได้รับเบี้ยยังชีพ การได้รับเงินสงเคราะห์สำหรับคนพิการที่ยากไร้ (2) การเสริมพลังคนพิการ (Empowerment) ทั้งระดับบุคคล คือการเสริมพลังให้คนพิการเห็นคุณค่าของตนเอง กล้าออกสู่สังคม และระดับองค์กร คือการเสริมความเข้มแข็งให้องค์กรคนพิการด้านการบริหารองค์กร การดูแลสมาชิก การเข้าสู่มาตรฐานองค์กร การเป็นศูนย์บริการคนพิการ (3) การประเมินคุณภาพชีวิตคนพิการเป็นรายบุคคลโดยมุ่งเน้นการประเมินคนพิการที่ครอบคลุมอย่างน้อยที่สุด 7 ด้านว่าคนพิการได้รับการดูแลหรือไม่ อย่างไร คือ (1) ด้านสิทธิ ความเสมอภาค การไม่ถูกเลือกปฏิบัติ (2)

ด้านสุขภาวะคนพิการ (3) ด้านการศึกษา (4)
ด้านอาชีพ การจ้างงานและรายได้ (5) ด้านการ
ออกสู่สังคม (6) ด้านกีฬาและนันทนาการ และ (7)
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การประเมินทั้ง 3
ด้านดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นผลลัพธ์ กับ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นว่าคนพิการในโครงการเมืองที่
เป็นมิตรสำหรับคนพิการและคนทั้งมวลมีคุณภาพ
ชีวิตที่ดีขึ้นหรือไม่ ทั้งระดับบุคคล ระดับครอบครัว
และระดับชุมชน

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2550, 18 กันยายน). พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556. สืบค้น 20 สิงหาคม 2562, จาก
<http://dep.go.th/Content/View/4406/1>
- Alkin, Marvin C.. (1969). *Evaluation Theory Development*. Los Angeles. U.S.A.:
- Cronbach, Lee J. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill Book Co.,
- Donald E. Chambers, Kenneth R. Wedel, and Mary K. Rodwell.. (1992). *Evaluating Social Programs*.
Boston: Allyn and Bacon.
- Dunn, W.N. (1981). *Public Policy Analysis: An Introduction*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall, Inc.
- Provus.M. (1971). *Discrepancy Evaluation for Education Program Improvement and Assessment*.
Berkeley. CA. McCutchan.
- Scriven, M. (1973). *The Methodology of Evaluation AERA Monograph Series in Curriculum
Evaluation*. No.1 Chicago: Rand Menially.
- Stake, Robert E. (2004). *Standards-Based & Responsive Evaluation*. Thousand Oaks: Sage
Publications.
- Stufflebeam, D.L. (2003). The CIPP model for evaluation. In D. L. Stufflebeam & T. Kellaghan (Eds.),
The international handbook of educational evaluation (Chapter 2). Boston, MA: Kluwer
Academic Publishers.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace
- Tyler, Ralph W. (1950). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. The University of Chicago.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

กฤตวรรณ สาหร่าย*

บทคัดย่อ

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมความซื่อสัตย์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมโดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 158 คน ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ Crosstabs ในการคำนวณหาความถี่แบบแจกแจง 2 ทาง และใช้ Chi-Squareหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษา ผลการศึกษา มีดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 84.8) อายุเฉลี่ย 20.29 ปี บุคคลที่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษา คือ บิดามารดา (ร้อยละ 93.0) ปัญหาการเรียนพบมากที่สุด คือ ไม่รู้จะเริ่มจากอะไร (ร้อยละ 41.8) และไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอ (ร้อยละ 36.1) ความต้องการด้านการเรียนการสอนมากที่สุด คือ เทคนิคการปฏิบัติงานต่าง ๆ ผลการเรียนส่วนใหญ่ได้เกรดเฉลี่ย 2.01-3.00 มีพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในชั้นเรียน (ร้อยละ 64.6) และเคยมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ (ร้อยละ 35.4) การประเมินคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.94 (คะแนนเต็ม 4) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ พบว่าพฤติกรรมความไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: พฤติกรรมความซื่อสัตย์, ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์

* อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติเฉลิมพระเกียรติ
การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Factors Related to Honesty Behavior of Student in the second year of Social Work and Social Welfare Faculty, Huachiew Chalermprakiet University

Kittawan Sarai

Abstract

The research on Factors Related to Honesty Behavior of Student in the second year of Social Work and Social Welfare Faculty, Huachiew Chalermprakiet University is the Survey Research. The objectives are to study the honesty behavior and factors related to honesty behavior of students to guide the development of learning and teaching that focuses on ethics. Questionnaire is employed to survey 158 sample. Descriptive statistic includes percentage, mean, standard deviation are used to describe the basic data of samples. Crosstab and Chi-Square are used to analyze the relationship of honesty and behavior. The results are as follows:

Most sample group is female (84.8%), average age is 20.29 years. The person who support education are parents (93.0%). Most common problem was learning, not knowing where to start from (41.8%) and not having enough knowledge and understanding (36.1%). Most students got GPA 2.01-3.00, 64.6% were honest in class and 35.4% were unfaithful. The overall assessment of morality and ethics in honesty was at high level, averaging 2.94 (full score 4). The factors related to honesty behavior is the dishonesty behavior in the class related to the honest behavior of the students with statistical significance at the level of .05

Keywords: Honesty Behavior, Related Factors

บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงมีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงมีสติปัญญาที่รอบรู้และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรมจริยธรรมมีความเพียรมีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันวิกฤตปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นความเสี่ยงมีความถื่นในการใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหามากขึ้นทั้งปัญหาในระดับครอบครัวและปัญหาความคิดเห็นแตกต่างทางการเมือง นอกจากนี้กระแสวัฒนธรรมเสมือนจริงที่แพร่เข้ามาผ่านโลกโซเชียลมีเดียมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและวิจารณ์ญาณในการเลือกรับ-ปรับ-ใช้วัฒนธรรมส่งผลให้ค่านิยมไทยมีการปรับเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมที่รับมา เด็กและเยาวชนที่ยังไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีพอหรือขาดการใช้วิจารณ์ญาณกลั่นกรองจะเสี่ยงต่อการรับวัฒนธรรมที่ไม่ดีงามมาใช้โดยง่าย มีการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมเสมือนจริงในเชิงของการสร้างปัญหามากกว่าเชิงสร้างสรรค์ ทำให้ความสัมพันธ์กับคนรอบข้างลดลงสร้างพื้นที่ส่วนตัวมากขึ้นนำไปสู่ความแตกแยกในครอบครัว การมีส่วนร่วมในสังคมลดลงและเกิดความเสื่อมถอยทางคุณธรรมและจริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า จริยธรรม คือ การสะท้อนคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับ

ความถูกต้อง ดีงาม การรับผิดชอบชั่วดี ออกมาเป็นระบบกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานความประพฤติที่สังคมกำหนดเพื่อแยกความประพฤติหรือพฤติกรรมที่สมาชิกปฏิบัติว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงามสมควรปฏิบัติ และสิ่งใดไม่สมควร (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2554) ความซื่อสัตย์เป็นหนึ่งในคุณธรรมพื้นฐานซึ่งแสดงออกมาเป็นจริยธรรมและถ่ายทอดสู่พฤติกรรมทั้งกาย วาจา ใจ อย่างเหมาะสมถูกต้องตรงต่อความจริงทั้งต่อตนเองและองค์กรที่สังกัด (ชุตติยา กรรณสูตรและคณะ, 2548) การพัฒนาความซื่อสัตย์จึงเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การมีคุณธรรมจริยธรรมอันดีของคนในสังคม นางลักขณ์ วิรัชชัย, ศจีมาจ ฦ วิเชียร และพิศสมัย อรทัย (2551) ได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ของเพียเจต์ว่าการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลมีความสัมพันธ์กับความคิดความเข้าใจของคนนั้นซึ่งมีการพัฒนาตามลำดับขั้นความคิด ความเข้าใจ เป็นผลจากการปรับระบบความคิดหรือปรับด้วยการรับประสบการณ์อื่นมาปรับใช้ เพียเจต์ ได้พบว่าความสามารถในการทำความเข้าใจกฎเกณฑ์และความถูกต้องของการกระทำจะขึ้นอยู่กับพัฒนาทางสมอง และสติปัญญาของผู้เรียนจึงแบ่งการพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 2 ขั้นตอน คือ การมีจริยธรรมโดยการบังคับ เช่น การเชื่อฟังคำสั่งสอน การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และการมีจริยธรรมด้วยตนเองเป็นการเข้าใจเหตุผลและเข้าใจในเรื่อนามธรรมมากขึ้น ส่วนทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก เสนอว่า ประการที่หนึ่งจริยธรรมมีพัฒนาการตามระดับความสามารถของการรู้คิดหรืออีกนัยหนึ่งคือ เหตุผลเชิงจริยธรรม คิด

ก่อนกระทำการว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร และประการที่สอง ความสามารถทางสติปัญญาพัฒนาไปตามวัยหรืออายุ โดยส่วนใหญ่บุคคลที่มีอายุน้อยความสามารถทางการรู้คิดน้อยกว่าบุคคลที่มีอายุมากกว่า (ดุจเดือน พันธมนาวิน (2551) ดังนั้นการจะทำให้ นักศึกษามีภูมิคุ้มกันตนเองต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก รวมทั้งความเสื่อมถอยทางคุณธรรมและจริยธรรมจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นก็จะเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว รู้จักหน้าที่ของตนเองและมีจิตสำนึกต่อส่วนร่วม ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงรัตน์ วาห์สะ (2555) พบว่าการเห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์ การควบคุมตนเอง และการได้รับการส่งเสริมความซื่อสัตย์จากโรงเรียนสามารถทำนายพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ร้อยละ 34.3 และสอดคล้องกับอโนมา ชันพันธ์ (2554) พบว่า ปัจจัยด้านการเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม การเป็นต้นแบบของบิดามารดา ครูและเพื่อนมีความสัมพันธ์กับความซื่อสัตย์

นักศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของคนรุ่นใหม่ซึ่งกำลังสำคัญของประเทศชาติที่จะพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต ความเสื่อมถอยของคุณธรรมและจริยธรรมทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เป็นสถาบันการศึกษาหนึ่งที่ผลิตบัณฑิตเพื่อรับใช้สังคม อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยและคณะสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม คือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม 6 ประการ คือ ขยัน อดทน ประหยัด เมตตา ซื่อสัตย์

กตัญญู การใช้ชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม (เอกสารหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2555 (มคอ.2), มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2555) ดังนั้น คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม ได้ตระหนักถึงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม จึงได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความซื่อสัตย์ ซึ่งเป็นหนึ่งในคุณธรรม 6 ประการ ของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และนำผลการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมและจริยธรรม ห้องเรียนคุณธรรมเป็นจุดเริ่มต้นในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักศึกษาเพื่อปลูกฝังให้นักศึกษามีพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์สุจริตและเป็นพลังของคนรุ่นใหม่ต่อไปในอนาคตในการพัฒนาประเทศชาติ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

3. สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

2. ผลการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

3. พฤติกรรมความไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

4. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษา โดยศึกษาจากแนวคิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม แนวคิดความซื่อสัตย์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษา ตัวแปรที่ศึกษา คือ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษา ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ผลการเรียนรู้และพฤติกรรมความไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน

ขอบเขตด้านประชากร เชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 158 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยกับนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จำนวน 158 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่ออธิบายข้อมูลส่วนบุคคล ปัญหาการเรียน ความต้องการในการเรียน การสอน ผลการเรียนรู้ ความไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน การประเมินคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความซื่อสัตย์ โดยใช้การคำนวณหาค่าความถี่แบบแจกแจง 2 ทาง (Crosstabs) และหาค่าความสัมพันธ์โดยใช้ Chi-Square เพื่อวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการทดสอบ $p < 0.05$

6. ผลการศึกษา

6.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 84.8 อายุเฉลี่ย 20.29 ปี (SD.=876) ส่วนใหญ่อายุ 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.4 รองลงมาอายุ 21 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.6 จำนวนสมาชิกใน

ครอบครัว 1-5 คน คิดเป็นร้อยละ 86.7 บุคคลที่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษา คือ บิดามารดา คิดเป็นร้อยละ 93.0 รายได้เฉลี่ย 5,001-10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 51.3 มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย คิดเป็นร้อยละ 64.6 ไม่มีปัญหาครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 92.4 มีปัญหาครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 7.6

6.2 ข้อมูลด้านการเรียนการสอน

กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาการเรียนพบมากที่สุด คือ ไม่รู้จะเริ่มจากอะไร คิดเป็นร้อยละ 41.8 รองลงมา คือ ไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 36.1 เมื่อมีปัญหาส่วนใหญ่บุคคลที่ให้คำปรึกษา คือ บิดามารดา คิดเป็นร้อยละ 65.8 ด้านความต้องการด้านการเรียนการสอนมากที่สุด คือ เทคนิคการปฏิบัติงานต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 58.9 รองลงมาคือ กระบวนการ/วิธีการทางสังคมสงเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 19.0 กระบวนการคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ 16.4 ผลการเรียนรู้ได้เกรดเฉลี่ย 2.01-3.00 คิดเป็นร้อยละ 59.5 พฤติกรรมด้านการเรียนไม่เคยส่งงานช้า คิดเป็นร้อยละ 56.3 รองลงมา คือ ส่งช้า 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 23.4 ไม่เคยมาสาย คิดเป็นร้อยละ 63.9 รองลงมา คือ มาสาย 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 23.4 การขาดเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ขาดเรียน 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 39.8 รองลงมาคือ ไม่เคยขาดเรียน คิดเป็นร้อยละ 34.2

6.3 ข้อมูลพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในชั้นเรียน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 64.6 และเคยมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ คิดเป็นร้อยละ 35.4 เมื่อระบุเหตุการณ์ความไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน คือ เล่นโทรศัพท์ในห้องเรียน คิดเป็นร้อยละ 16.5 รองลงมา คือ แอบดูตอนอาจารย์ให้ปิดตา คิดเป็นร้อยละ 8.8 ให้เพื่อนเช็คชื่อแทนหรือทำการบ้านแทนหรือส่งงานแทนเพื่อนหรือลอกการบ้านเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 4.4 เคยแอบไปทำธุระส่วนตัวในเวลาเรียน คิดเป็นร้อยละ 1.9 เข้าสายออกก่อน คิดเป็นร้อยละ 1.3 และไม่ค่อยพูดความจริง คิดเป็นร้อยละ 0.6

6.4 การประเมินคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์โดยภาพรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 2.94) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า คุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ท่านคิดว่าสังคมจะสงบสุขได้ ถ้าทุกคนมีความซื่อสัตย์สุจริต (ค่าเฉลี่ย 3.83) รองลงมา คือ ท่านรู้สึกผิดหวังเมื่อเห็นหน่วยงานของรัฐหลอกลวงสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.77) และรู้สึกไม่สบายใจเมื่อเห็นนักการเมืองโกงประเทศชาติ (ค่าเฉลี่ย 3.65) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า คุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ที่น้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ ให้สินบนบ้างเล็กน้อย ช่วยให้งานสำเร็จลุล่วง (ค่าเฉลี่ย 1.52) รองลงมา คือ เก็บของที่ตกมาเป็นของตนเองหากไม่เห็นเจ้าของ

(ค่าเฉลี่ย 1.78) และโกหกหรือปกปิดข้อเท็จจริงเพื่อความอยู่รอด (ค่าเฉลี่ย 2.06) ตามลำดับ

6.5 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว การได้รับเงินสนับสนุนในการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความเพียงพอกับค่าใช้จ่าย ปัญหาครอบครัว) ปัจจัยด้าน

การเรียนการสอน (ผลการเรียน) และปัจจัยด้านพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในชั้นเรียน (พฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน) กับพฤติกรรมความซื่อสัตย์พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านการเรียนการสอนไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษา

ยกเว้น พฤติกรรมความไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียนกับพฤติกรรมความซื่อสัตย์

ตัวแปร		พฤติกรรมความซื่อสัตย์		รวม
		ระดับปานกลาง	ระดับมาก	
พฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน	ไม่เคย	6 37.5%	96 67.6%	102 64.6%
	เคย	10 62.5%	46 32.4%	56 35.4%
รวม		16 100.0%	142 100.0%	158 100.0%

Chi-Square, $V = 5.696^a$, $df = 1$, $sig = .017$

จากตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียนกับพฤติกรรมความซื่อสัตย์พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในระดับมาก คือไม่เคยมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 67.6 เคยมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ

32.4 รองลงมามีพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในระดับปานกลาง เคยมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 62.5 และไม่เคยไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียนคิดเป็นร้อยละ 37.5

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียนกับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย“ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ”สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

7.1 พฤติกรรมความซื่อสัตย์ในชั้นเรียน

ในการศึกษาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในชั้นเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 64.6 และเคยมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ คิดเป็นร้อยละ 35.4 เมื่อระบุเหตุการณ์ความไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน คือ เล่นโทรศัพท์ในห้องเรียน แอบดูตอนอาจารย์ให้ปิดตาให้เพื่อนเช็คชื่อแทนหรือทำการบ้านแทนหรือส่งงานแทนเพื่อนหรือลอกการบ้านเพื่อน เคยแอบไปทำธุระส่วนตัวในเวลาเรียน เข้าสายออกก่อน และไม่ค่อยพูดความจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงสิริ วิจิราพันธ์ (2553) ศึกษาปัจจัยที่มีสัมพันธ์กับพฤติกรรมการขาดคุณธรรมความซื่อสัตย์ในการเรียนของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เคยมีพฤติกรรมการขาดคุณธรรมความซื่อสัตย์ในชั้นเรียน และเมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่านักศึกษามีพฤติกรรมการขาดคุณธรรมความซื่อสัตย์ด้านการทำแบบฝึกหัดสูงสุด คือ ร้อยละ 87.40 รองลงมา คือ ด้านการสอบ ด้านการสร้างข้อมูลและด้านการทำ

รายงานร้อยละ 75.60, 75.50 และ 70.20 ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงรัตน์ วาหะสะ (2555) พบว่า พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักเรียนอยู่ในระดับมากและการเห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์ การควบคุมตนเองและการได้รับการส่งเสริมความซื่อสัตย์จากโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักเรียน

7.2 การประเมินคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์

ในการศึกษาการประเมินคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์โดยภาพรวมในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.94 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า คุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ที่น้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ ให้สินบนบ้างเล็กน้อย ช่วยทำงานสำเร็จลุล่วง ค่าเฉลี่ย 1.52 รองลงมา คือ เก็บของที่ตกมาเป็นของตนเอง หากไม่เห็นเจ้าของ ค่าเฉลี่ย 1.78 และโกหกหรือปกปิดข้อเท็จจริงเพื่อความอยู่รอด ค่าเฉลี่ย 2.06 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาตัวชี้วัดและมาตรฐานนักสังคมสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์ต้องมีจรรยาบรรณและค่านิยมทางวิชาชีพ คือ เป็นผู้ที่มีการประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และละเว้นความประพฤติที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อวิชาชีพ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดผลประโยชน์ของผู้ใช้บริการเป็นฐานและเป็นผู้มีจิตสำนึกยึดมั่นหลักการที่ยอมรับในคุณค่า สิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม แสดงให้เห็นว่านักสังคมสงเคราะห์ที่ดีควรมีจรรยาบรรณและค่านิยมทางวิชาชีพที่เหมาะสม คุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์จึงเป็นสิ่งสำคัญ

มากในวิชาชีพนักสังคมสงเคราะห์สอดคล้องกับศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2550) ดำเนินการเพื่อศึกษาวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่าง ๆ รวม 10 ประเทศพบว่า ศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่ทุกประเทศยังให้ความสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคนคนหนึ่งให้มีความซื่อสัตย์ในอนาคต

7.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความซื่อสัตย์

ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว การได้รับเงินสนับสนุนในการศึกษารายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความเพียงพอกับค่าใช้จ่ายปัญหาครอบครัว) ผลการเรียนรู้และพฤติกรรมความซื่อสัตย์ในชั้นเรียน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลและผลการเรียนการสอนไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้น พฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

8. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ ดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยควรสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ในการเรียนการสอนในทุกรายวิชา ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาเคยมีพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียน ถึงแม้จะเป็นไม่ความซื่อสัตย์ในชั้นเรียนเพียงเล็กน้อย แต่หากนักศึกษาไม่ตระหนักถึงความซื่อสัตย์ ในการประกอบอาชีพอาจนำไปสู่ปัญหาการคอร์รัปชันหรือทุจริตในอนาคตซึ่งจะนำผลเสียสู่ประเทศชาติ

2. มหาวิทยาลัยควรกำหนดตัวชี้วัดในการประเมินคุณธรรมจริยธรรมในหลักสูตรการเรียนการสอนที่ชัดเจน เพื่อให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของการมีความรู้คู่คุณธรรมในการดำเนินชีวิต และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยและคณะสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม คือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม 6 ประการ คือ ขยัน อดทน ประหยัด เมตตา ซื่อสัตย์ กตัญญู การใช้ชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการประเมินพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมความซื่อสัตย์ให้กับนักศึกษา อาทิ การไม่ลอกการบ้าน การทดสอบย่อย

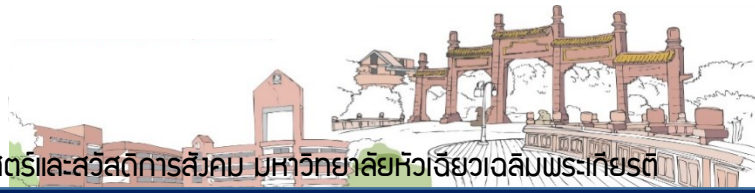

2. ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาทิ
สมุดบันทึกความดี ไตราริความซื่อสัตย์ กล่าวพูดต้อง
กล่าวรับ กล่าวทำต้องกล่าวเปิดเผยเพื่อให้กิจกรรมเป็น

ส่วนหนึ่งในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ของ
นักศึกษา

บรรณานุกรม

- ชาติติยา กรรณสูตรและคณะ. (2548). รายงานการวิจัยคุณธรรม พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.).
- คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม. (2555). หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิตฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2555 (มคอ.2). สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ดุจเดือน พันธ์มนานิน. (2551). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม.
- ดวงรัตน์ วาห์สะ. (2555). ศึกษาพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. (2554). การศึกษาเพื่อเสริมสร้าง ความซื่อตรงในสังคมไทย. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- ทรงสิริ วิชิรานนท์. (2553). ปัจจัยที่มีสัมพันธ์กับพฤติกรรมการขาดคุณธรรมความซื่อสัตย์ในการเรียนของนักศึกษา. วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร, 4(2), 97-104.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย, ศจีมาจ ณ วิเชียร และพิศสมัย อรทัย. (2551). การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม). (2550). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของในประเทศไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์คุณธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อโนมา ชันพันธ์. (2554). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความซื่อสัตย์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีบุญยานนท์ จังหวัดนนทบุรี. เปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรม ปีที่ 2. การประชุมวิชาการการเผยแพร่บทความยอดเยี่ยม ประเด็นคุณธรรม 3 ประการ ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ และพอเพียงในงานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 5 วันที่ 23 กรกฎาคม 2554. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

แนวทางการจัดการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์ บนฐานความเป็นธรรม
ทางสังคม: กรณีศึกษารายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว

นุชนาฏ ยูอันเงาะ*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ นำเสนอวิธีการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ บนฐานความเป็นธรรมทางสังคมในรายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว ให้แก่นักศึกษาชั้นปีที่ 3 กลุ่มวิชาเฉพาะด้านครอบครัวและเด็ก ระหว่างปีการศึกษา 2559 - 2561 จำนวน 46 คน ผลการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์บนฐานความเป็นธรรมทางสังคมส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในองค์ความรู้ มีทักษะ และมีมุมมองทัศนคติต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างเห็นคุณค่าและเป็นธรรม ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและการสะท้อนกลับ รวมทั้งผู้เรียนสามารถสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และข้อเสนอสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ได้

คำสำคัญ: การเรียนการสอนผ่านประสบการณ์, ความเป็นธรรม, เพศภาวะและความรุนแรง

* อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติเฉลิมพระเกียรติ

The Way of the teaching method to be learned through experience based on social justice in the course SW 3003 Gender and domestic violence

Nutchanat Yuhanghoh

Abstract

The objective of this article to present the teaching method to be learned through experience based on social justice in the course SW 3003 Gender and domestic violence for 3rd years student, family and child special cluster between in 2017 - 2019. It results the teaching method to be learned through experience based on social justice in students having an understanding of the knowledge, skills and attitudes towards the target group with value and fairness through learning from their own experiences. The instructor will facilitate the learners to learn through activities and reflections, including summarizing what they have learned and their ability to apply.

Keywords: Experiential Learning, Social Justice, Gender and domestic violence

บทนำ

วิชาชีพสังคมสงเคราะห์เป็นวิชาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ทักษะทางสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาของบุคคล ครอบครัว กลุ่มคน หรือชุมชน (สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2556) โดยมีหลักการพื้นฐานด้านการเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน (Human Right) และความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) (สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์, 2560) เป็นพื้นฐานสำคัญของจรรยาบรรณที่นักสังคมสงเคราะห์ต้องคำนึงและตระหนักต่อการปฏิบัติงานกับผู้ให้บริการได้อย่างบรรลุเป้าหมาย

จากความหมายของวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ดังกล่าวจึงเป็นโจทย์สำคัญต่อสถาบันการศึกษาสังคมสงเคราะห์ซึ่งปัจจุบันมีการรวมตัวกันและจดทะเบียนรับรองเป็น “สมาคมสภาการศึกษาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคมไทย (สสสท.)” เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมสถาบันการศึกษาที่สอนในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ให้มีการผลิตบัณฑิตเป็นไปตามอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะ 4 C ได้แก่ (Critical Thinking - การคิดวิเคราะห์, Communication - การสื่อสาร Collaboration - การร่วมมือ และ Creativity - ความคิดสร้างสรรค์) ดังนั้น ในฐานะของผู้มีส่วนร่วมในการผลิตบัณฑิตจึงเกิดคำถามว่า จะทำอย่างไร หรือจะมีวิธีการเรียนการสอนอย่างไรที่สามารถทำให้ผู้เรียนสังคมสงเคราะห์มีองค์ความรู้

ทักษะ ทศนคติ สามารถทำให้ผู้ใช้บริการได้เข้าถึงและได้รับความเป็นธรรมจากบริการอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพราะสภาพการณ์ของผู้ที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบาก ประสบปัญหาแล้วแต่อยู่ภายใต้อำนาจระดับปัจเจกบุคคล รวมถึงระบบโครงสร้างที่มีการใช้อำนาจ (power over) และการกดขี่ (Oppression) ให้เป็นอัตลักษณ์ของคนชายขอบ มีความซับซ้อนของปัญหาภัยที่ผู้เรียนจะทำความเข้าใจจากวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบแนวเดิมที่ผู้สอนเคยปฏิบัติ

วิธีการจัดการเรียนการสอนสังคมสงเคราะห์ในแนวเดิม

การจัดการเรียนการสอนสังคมสงเคราะห์ในอดีต วิธีการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่ผู้เขียนใช้ส่วนใหญ่คือสอนแบบบรรยาย อาจารย์เป็นผู้อ่าน ค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำมาถ่ายทอดแก่นักศึกษาด้วยการจัดเตรียม power point พร้อมบอกเล่าพาให้ผู้เรียนจำเนื้อหาคำบอก ทำให้ผู้เรียนกลายเป็นภาระรองรับสำหรับผู้สอนเพิ่มเติมในฐานะผู้กระทำและกลายเป็นปฏิบัติที่นักวิชาการเรียกว่า “การฝากสะสมในระบบธนาคาร (Banking)” ที่รับมาและจัดเก็บเอาไว้ (เปาโล เฟอร์รี, 2560) และหากนักศึกษาไม่ได้ถามก็จะกลายเป็นคนเรียนรู้ซ้ำในสายตาเพื่อนร่วมห้อง ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องนั่งนิ่งทำตนเสมือนเข้าใจทุกสิ่งอย่าง การเรียนรู้ของผู้เรียนจึงแตกต่างกัน ผู้มีต้นทุนทางการเรียนรู้ก็อาจจะได้รับผลกระทบน้อยแต่ในขณะที่ผู้เรียนอ่อนอาจจะไม่เข้าใจในเนื้อหาของวันนั้นเลย เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ของแต่ละคนในชั้น

เรียนที่มีพื้นฐานทางการเรียนรู้ต่างกันก็อาจจะได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างไม่เท่าเทียมกัน และยังหากปราศจากการไต่ถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมากเท่าใด ก็เท่ากับเป็นการปิดประตูของการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจมากขึ้นเท่านั้น ผู้เรียนจะขาดความคิดสร้างสรรค์ และอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหา และไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างแท้จริง ซึ่งในทางกลับกันยิ่งหากเป็นการเรียนการสอนเพื่อผลิตนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพที่ต้องเข้าใจถึงรากเหง้า ปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการแล้ว ยิ่งต้องมีวิธีการสอนที่เฉพาะลงลึก และการเรียนการสอนแบบใดก็ไม่สำคัญไปกว่าการให้ผู้เรียนได้เข้าไปร่วมรับรู้ความรู้สึกและเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้บริการ แต่ในระยะเวลาที่ผ่านมาผู้เขียนมีความพยายามที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย ด้วยการนำกรณีศึกษาและมอบหมายให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติในลักษณะของการแสดงบทบาทสมมติ (Role play) นักศึกษาได้มีการได้ฝึกฝนทักษะจริงแต่การรับรู้และความตระหนักในความรู้สึก ปัญหา ความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของของผู้ใช้บริการอาจจะไปไม่ถึงเป้าหมายเหล่านั้น ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาอย่างห้อยลิกลงไปในเนื้อในตัว เพื่อเป็นฐานสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจปรากฏการณ์แห่งปัญหาและนำไปสู่การประเมินและการวางแผนให้ความช่วยเหลือที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการต่อไป

การเรียนการสอนแนวใหม่

จากแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ และมีความเชี่ยวชาญ ด้วยการใช้หลักการมีส่วนร่วม การลงมือปฏิบัติจริงในหลากหลายรูปแบบเพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้สำหรับการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานในอนาคตอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นครูของเด็กไทยในยุคศตวรรษที่ 21 นอกจากมีความรู้ดี รู้ลึก รู้แม่นยำแล้ว ครูต้องมีทักษะครุมืออาชีพด้วย (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2561) ในขณะการศึกษาไทยยุคไทยแลนด์ 4.0 มีทิศทางให้เยาวชนมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะในการประยุกต์ให้เข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ สร้างความคิดไปสู่สิ่งที่ยากขึ้น ซึ่งถือเป็นความสำเร็จของการยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติ การพัฒนาเด็กและเยาวชนต้องพัฒนาทั้งด้านความรู้ และทักษะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือการเรียนรู้จากปัญหาจริงที่เกิดขึ้น (เชาวลิต โพธิ์นคร, 2560)

สำหรับกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เรื่อง กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (TQF) เพื่อกำหนดมาตรฐานการอุดมศึกษา ในด้านมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต ให้บัณฑิตมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตนสามารถเรียนรู้ สร้างและประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานและสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยที่มีเป้าหมาย

ให้นักศึกษาเป็นคนดีและคนเก่ง โดยมุ่งเน้นให้มีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อให้นักศึกษามีองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในอนาคตอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และกรอบการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนนโยบายการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย ผู้สอนจึงมีความสนใจศึกษาวิธีการสอนที่หลากหลายมากขึ้น และในช่วงเวลาดังกล่าวแผนงานสุขภาวะผู้หญิงและความเป็นธรรมทางเพศ สมาคมเพศวิถีศึกษา โดยการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง "การบูรณาการมิติ ความเป็นธรรมทางสังคมในการเรียนการสอน การปรึกษา" เป็นระยะเวลา 1 ปี (กรกฎาคม 2559 – มิถุนายน 2561) โดยมีผู้เข้าอบรมเป็นอาจารย์ผู้สอน สังคมสงเคราะห์ และจิตวิทยาในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน รวมประมาณ 17 คน สำหรับวิทยากรผู้สอนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนความเป็นธรรมทางสังคม คือ อาจารย์อวยพร เชื้อนแก้ว ศูนย์ผู้หญิงเพื่อสันติภาพและความยุติธรรม (ศูนย์บ้านดิน) อ.แมร์มิม จ.เชียงใหม่ และ ดร. แครธิน นอร์สเวอร์ธ อาจารย์และนักจิตวิทยาการศึกษา จาก Rollins College สหรัฐอเมริกา โดยใช้วิธีการอบรมแบบการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) จากผลของการได้เข้าร่วมโครงการในฐานะของผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและ

ประทับใจกับการเรียนรู้ด้วยวิธีการผ่านประสบการณ์เช่นนี้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ อำนาจ และอัตลักษณ์ อย่างคล่องแคล่วผ่านกิจกรรมและการสะท้อนกลับ โดยมีกระบวนการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียนบนฐานความเป็นธรรมดูเพื่อนร่วมทาง

ในระหว่างการอบรมผู้สอนได้นำวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) มาประยุกต์ใช้ในรายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งดำเนินการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 2 กลุ่มวิชาเฉพาะด้านครอบครัวและเด็ก ระหว่างปี 2559 – 2561 มีผู้ลงทะเบียนเรียนจำนวน 46 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม และเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ประกอบกับในเนื้อหาวิชามุ่งเน้นหาสาเหตุของการเกิด ความรุนแรง เพื่อนำไปสู่การเยียวยาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งจะพบว่าความไม่เท่าเทียมเป็นสาเหตุหลักของการเกิด ความรุนแรง ดังนั้นผู้สอนจึงนำแนวคิดความเป็นธรรมทางสังคม (Social justice) มาประยุกต์ใช้ผ่านการเรียนรู้แบบใช้ประสบการณ์ของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหา มากขึ้นและสามารถนำไปปรับใช้ในอนาคต

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ แนวคิดและความหมาย

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบวิธีการสอนที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนผ่านการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของผู้เรียนหรือการลง

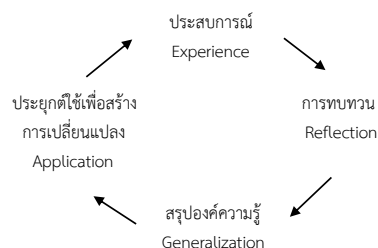
มือทำ ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ จะสามารถเก็บในระบบความจำระยะยาว (Long term Memory) ทำให้ผลการเรียนรู้อย่างคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่าและระยะยาวกว่า (P.A, J. Sweller, R.E. Clark, 2006) ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบ และการวิเคราะห์ปัญหา อีกทั้งผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ครอบคลุมวิธีการจัดการเรียนรู้หลายวิธีการ เช่น

1. การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning)
2. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning)
3. การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning)
4. การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)
5. การเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking Based Learning)

สำหรับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมหรือการปฏิบัติ ซึ่งเป็นประสบการณ์ ผ่านการสะท้อนตนเอง การสรุปความคิดรวบยอด และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง โดยผู้สอนต้องสร้างพื้นที่แห่งความปลอดภัยที่จะทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบตนเอง (Michelle Schwartz: 2012) ซึ่งสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ทั้งเป็นกลุ่ม และรายบุคคล หลักการสอนคือ ผู้สอนวางแผนจัด

สถานการณ์ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่จำเป็น (พรณี ปานเทวัญ : 2559) ซึ่งประสบการณ์นี้หมายถึงรวมทั้งประสบการณ์ที่บุคคลนั้นผ่านพบมาแล้วและประสบการณ์ในชั้นเรียนโดยจะนำข้อมูลสำหรับนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนการตีความหรือสะท้อนคิดเพื่อตรวจสอบและทำความเข้าใจระบบคุณค่าของแต่ละปัจเจกบุคคล โดยผู้สอนเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีมิติด้านคุณค่า และมีกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือทำหรือสัมผัสจริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทำความเข้าใจ คุณค่าของกิจกรรมหรือสิ่งต่าง ๆ ยิ่งกิจกรรมนั้นก่อให้เกิดความอึดอัดหรือได้รับประสบการณ์เชิงอารมณ์จะยิ่งมีโอกาสรียนรู้สู่การเปลี่ยนโลกทัศน์สูงขึ้น (วิจารณ์ พานิช. 2558:18-19) ในขณะที่ David Kolb ได้กล่าวถึงวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ไว้ว่า การเรียนรู้แบบผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นวิธีการเรียนรู้ในแต่ละบุคคล (Mezirow, Jack, Taylor, Edward W, and Associates, 2009) มีขั้นตอนตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์

ที่มา : Mezirow, Jack, Taylor, Edward W, and Associates, 2009

จากรูปภาพการเรียนรู้แบบผ่านประสบการณ์มีวงจรประกอบด้วย

1. การสร้างประสบการณ์ (Experience) โดยการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์ของตนเองนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหัวข้อที่กำหนด

2. การทบทวน สะท้อนการเรียนรู้ (Reflection) ด้วยการบอกความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม

3. สรุปองค์ความรู้ (Generalization) คือ การสรุปปัญหาของกลุ่ม ที่ได้จากความรู้สึกและการเรียนรู้จากสมาชิกกลุ่ม และผู้สอนจะเอื้ออำนวยช่วยทำให้เกิดความกระจ่างชัดในเนื้อหามากขึ้น

4. ประยุกต์ใช้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง (Application) การประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อสร้างการ

เปลี่ยนแปลงผู้เรียนจะร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่จะนำไปปรับใช้ สิ่งที่จะต้องเรียนรู้ต่อไป

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จึงเป็นเสมือนวิธีการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้การเรียนรู้เรื่องความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายของการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่ต้องพิทักษ์สิทธิ์ผู้เปราะบางให้เกิดความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรโดยปราศจากอคติ การเลือกปฏิบัติและการกดขี่ (NASW, n.d, p.2) อันเป็นบ่อเกิดของความรุนแรงในครอบครัวด้วยความเข้าใจ และสามารถนำไปปรับใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้

การประยุกต์ใช้การเรียนการสอนจากประสบการณ์บนฐานความเป็นธรรม

จากประสบการณ์การฝึกอบรมผู้สอนได้นำการเรียนรู้จากประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว ผู้สอนขอยกตัวอย่างประกอบดังต่อไปนี้

ลำดับที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
1	Grounding	1.เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมต่อการเรียนรู้ทั้งกายและใจ 2.เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจใน	กระดาษ flip chart ปากกาเคมี	1.การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอนและปลอดภัย โดยผู้สอนจะเชื้อเชิญให้ผู้เรียนนั่งเรียนแบบวงกลมร่วมกัน 2.วิธีการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ ในครั้งแรกผู้สอนจะชี้แจงประกอบด้วย 4 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานหัว คือการคิดวิเคราะห์ในเนื้อหาเกี่ยวกับเพศภาวะ ความไม่เป็นธรรมและความรุนแรงในครอบครัว โดยผ่านประสบการณ์ของผู้เรียน 2) ฐานใจ คือความรู้สึก

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
		กระบวนการ เรียนรู้		และการเยียวยา 3) ฐานกาย คือ จิตวิญญาณ การสร้างความมั่นคงภายใน การสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ด้วยการฝึกลมหายใจให้อยู่กับกาย และ 4) ฐานมือ การลงมือปฏิบัติ การเกิดทักษะในการปฏิบัติ ดังรูปภาพต่อไปนี้ ฐานกาย : การสร้างความมั่นคงภายใน 3. การฝึกความมั่นคงภายในด้วยการอยู่กับลมหายใจ และหนักแน่นอยู่กับพื้นดิน เรียกว่า การ Grounding ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาทีด้วยวิธีการดังนี้ 3.1) ผู้สอนเชื้อเชิญให้ผู้เรียนขมวดท้อง ยึดแผ่นหลัง ค่อยๆ ผ่อนแผ่นหลังและไหล่ให้อยู่ในท่าที่ผ่อนคลาย ไม่เกร็ง 3.2) หายใจเข้าลึก กลั้นหายใจไว้สักครู และค่อยๆ ผ่อนลมหายใจยาว ไม่หลับตา เนื่องจากไม่ใช่การทำสมาธิ และทุกศาสนาสสามารถทำได้ 3.3) หากกำลังหายใจเข้าออก มีสิ่งใดเข้ามารบกวน อาจจะเป็นเรื่องงาน เรื่องครอบครัว เรื่องเพื่อน เรื่องลูกศิษย์ เราเปรียบสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นก้อนเมฆ ซึ่งอาจจะมีก้อนเมฆหลายๆ ก้อน ไม่ต้องผลักไล่ให้รับรู้ ตั้งชื่อก้อนเมฆเหล่านั้น และปล่อยก้อนเมฆนั้นไปก่อน ต้องทำให้ท้องฟ้าใสไร้ก้อนเมฆ นั่นคือการเอาลมหายใจมาอยู่กับกาย เพราะกายของเราไม่มีความรู้สึก

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				3.4) หายใจเข้ารับรู้ หายใจออกผ่อนคลาย หายใจเข้าสงบ หายใจออกผ่อนคลาย (การบอกกล่าวขึ้นอยู่กับเทคนิคการสอนของแต่ละคน) 3.5) หายใจเข้าออกด้วยตัวเอง 10 รอบลมหายใจ 4. หลังจากนั้นถามความรู้สึกด้วยคำถาม รู้สึกอย่างไรกับการ Grounding และสิ่งที่ได้เรียนรู้ 5. การนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
2	ทำความเข้าใจ ความ คาดหวังต่อ การเรียน การสอน/ การฟังอย่าง ด้วยหัวใจ	1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 2. เพื่อทราบความคาดหวังของผู้เรียนต่อการเรียนการสอน 3. เพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานแรกที่สำคัญสำหรับการเยียวยาและเสริมพลังผู้ประสบความรุนแรง	กระดาน flip chart ปากกาเขียนบอร์ด	1. เริ่มจากการ Grounding ประมาณ 10 นาที และ Check in ก่อนเรียน (ความรู้สึกวันนี้และพบทวนสิ่งที่เรียนไปเมื่อครั้งที่แล้ว) 2. ผู้สอนเขียนโจทย์ลงบนกระดาน white board 3 ข้อ คือ 1) ฉันและครอบครัวของฉัน 2) ความภาคภูมิใจของฉัน 3) ความคาดหวังต่อการเรียนการสอน 3. ให้ผู้เรียนยืนขึ้น ใช้กิจกรรมจักรวาลจัดสรรเพื่อจับคู่ และให้เดินไปมาในวงอย่างอยู่กับตัวเอง จนกว่าจะให้สัญญาณหยุด และคนตรงหน้าคือคู่ของเรา หาทิ้งภายในห้องเรียนที่รู้สึกสะดวกต่อการพูดคุย ผู้สอนให้จับคู่เป็น A และ B โดยมีกติกาว่าให้พูดคุยในข้อแรกก่อนคือ ฉันและครอบครัวของฉัน โดยให้ A เป็นผู้พูด และให้ B เป็นผู้ฟัง ผู้ฟังให้อย่างเดียว ไม่พูดขัดจังหวะหรือซักถาม ภายในเวลา 3 นาที ผู้สอนจะเป็นผู้ให้สัญญาณเมื่อหมดเวลา ก่อนที่จะสลับการเป็นผู้พูดและผู้ฟัง ผู้สอนจะให้ผู้เรียนกลับมาอยู่กับตัวเองด้วยการ Grounding และให้ B เล่า โดย A เป็นผู้ฟัง เมื่อหัวข้อที่ 1 เสร็จเรียบร้อย ให้ใช้กิจกรรมจักรวาลจัดสรร จับคู่ใหม่เพื่อเป็นผู้พูดและฟังในหัวข้อที่สองคือ ความภาคภูมิใจ โดยใช้กฎ

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				กติกาแบบเดิม จนกระทั่งครบในหัวข้อที่ 3 คือความคาดหวัง ขอขอบคุณเพื่อน 4. จากนั้นให้กลับเข้าสู่กลุ่มใหญ่ และตั้งคำถามว่า รู้สึกอย่างไรกับกิจกรรมที่ทำไปเมื่อสักครู่ ได้เรียนรู้อะไร และนำไปปรับใช้ได้อย่างไรบ้าง ผู้สอนสรุปบทเรียนเรื่องการสร้างสัมพันธภาพ สิ่งที่คุณเรียนคาดหวัง และความสำคัญของการฟังอย่างตั้งใจจากผู้อื่นที่ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5. ให้ผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากวันนี้ลงในสมุดบันทึก
3	การวิเคราะห์อำนาจ แหล่งอำนาจ และรูปแบบการใช้อำนาจ	เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องอำนาจ แหล่งอำนาจและรูปแบบการใช้ อำนาจซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการใช้ความรุนแรงในครอบครัว	กระดาน flip chart ปากกาเคมี	1. การ Grounding ประมาณ 10 นาที และ check in ก่อนเรียน (ความรู้สึกวันนี้และทบทวนสิ่งที่เรียนไปเมื่อครั้งที่แล้ว) 2. ให้ผู้เรียนช่วยกันระดมสมองเรื่องแหล่งที่มาของอำนาจ โดยตั้งคำถามว่า มีปัจจัยอะไรบ้างทำให้บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือสถาบันหนึ่ง ๆ มีอำนาจหรือรักษาอำนาจไว้ได้ ให้ระดมคำตอบจากผู้ร่วมอบรมจนได้คำตอบที่ครอบคลุมพอสมควร โดยให้แน่ใจว่ามีประเด็นเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีอยู่ในคำตอบด้วย เพราะคนส่วนใหญ่มีมุมมองไม่เห็นว่ามีปัจจัยเหล่านี้เป็นแหล่งอำนาจที่สำคัญ 3. ให้ผู้เรียนจับคู่ ลูกขี้ยืน แล้วให้ตกลงกันเองว่าใครจะเป็น “A” ใครจะเป็น “B” ผู้สอนย้ำกับผู้เรียนว่ากิจกรรมที่จะทำต่อไปนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะเป็นการทำความเข้าใจเรื่องอำนาจ ขอให้ทุกคนทำกิจกรรมด้วยความสงบ และสังเกตและรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตนเองที่เกิดขึ้นระหว่างทำกิจกรรม

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				3. จากนั้นกระบวนกรบอกให้คนที่ เป็น A นั่งลงกับพื้น ให้ B ยืน ให้ทั้งสองคนเผชิญหน้ากัน และอยู่ในท่านี้สักครู่หนึ่ง จากนั้นถาม A ว่าจากสภาพที่เป็นคนนั่งและมีอีกคนหนึ่งยืนค้ำอยู่ตรงหน้า A มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง (คนส่วนใหญ่คนจะตอบว่ารู้สึกต่าต้อย อึดอัด ตัวเล็ก กลัว ไม่พอใจ เป็นต้น) ให้เน้นย้ำให้ผู้เรียนตอบเฉพาะเรื่องความรู้สึกของตนเอง ไม่ใช่นำเสนอข้อวิเคราะห์ทางสังคมหรือพูดแทนคนอื่น พยายามกระตุ้นให้ทุกคนตอบคำถามระหว่างนี้กระบวนกรเขียนความรู้สึกของ A ซึ่งเป็นคนนั่งไว้บนกระดาน 4. จากนั้นถามคนที่ เป็น B ว่ารู้สึกอย่างไรกับสภาพที่เป็นคนยืนและมีอีกคนนั่งอยู่ตรงหน้า (คนส่วนใหญ่จะตอบว่ารู้สึกสูงหรือเหนือกว่าคนนั่งสบาย รู้สึกมีอำนาจ รู้สึกว่ามีอิสระอยากทำอะไรก็ได้ หรือบางคนอาจตอบว่าสงสารคนนั่ง เป็นต้น) กระบวนกรจดคำตอบที่เป็นความรู้สึกของ B ไว้บนกระดาน 5. รอบต่อมา ให้ A และ B สลับบทบาทกัน คนที่ยืนอยู่ นั่งลง และให้คนที่นั่งให้ลุกขึ้นยืนโดยเผชิญหน้ากันเหมือนเดิม อยู่ในท่านี้ครู่หนึ่ง จากนั้นให้ถามคนนั่งก่อนว่ารู้สึกอย่างไรบ้าง จดบันทึกความรู้สึกเหล่านี้เพิ่มเติมลงไปในการ์ดคำตอบของคนนั่งที่เขียนไว้ในรอบที่แล้ว จากนั้นถามคนยืนว่ารู้สึกอย่างไร เขียนคำตอบที่เป็นความรู้สึกเพิ่มเติมลงบนกระดานเช่นกัน 6. ในรอบถัดมา ให้แต่ละคู่ตกลงกันเองว่าจะเลือกยืนหรือนั่งด้วยกันตามที่ทั้งสองคนคิดว่าจะทำให้

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				ตนเองรู้สึกดีขึ้น (แต่ละคู่จะยืนหรือนั่งลงด้วยกันก็ได้) จากนั้นให้ถามความรู้สึกของทุกคนว่า รู้สึกอย่างไรบ้างเมื่อได้นั่งหรือยืนเสมอกันในตอนนี้ จดบันทึกคำตอบที่เป็นความรู้สึกต่าง ๆ ไว้บนกระดาน (คนส่วนใหญ่จะตอบว่ารู้สึกสบายใจ รู้สึกถึงความ เป็นมิตร รู้สึกใกล้ชิดกัน เท่าเทียม เสมอภาค เป็นต้น) 7. ผู้สอนติดกระดาษปรีฟที่เขียนคำอธิบายเรื่อง ประเภทของอำนาจบนกระดาน จากนั้นผู้สอน อธิบายความหมายของอำนาจแบบที่หนึ่ง คืออำนาจ เหนือกว่า โดยโยงให้เห็นว่า เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจ แบบเหนือกว่า คนที่ใช้อำนาจจะรู้สึกเหมือนคนยืน และคนที่ถูกใช้อำนาจจะรู้สึกเหมือนคนนั่ง กระบวน กรยกตัวอย่างการใช้อำนาจเหนือกว่าในระดับ ครอบครัว องค์กร ชุมชน สถาบันทางการเมืองหรือระดับ รัฐบาลกับประชาชน แล้วให้ผู้เรียนร่วมยกตัวอย่าง เพิ่มเติมจากประสบการณ์ที่เขาพบเจอด้วยตัวเอง หรือได้มีโอกาสรับรู้เรื่องราวของผู้อื่น 8. ผู้สอนอธิบายความหมายของอำนาจประเภทที่ สอง คืออำนาจร่วม แล้วยกตัวอย่างการใช้อำนาจ ร่วมในระดับต่าง ๆ จากนั้นกระตุ้นให้ผู้ร่วมอบรมเล่า ตัวอย่างประสบการณ์เรื่องการใช้อำนาจร่วมที่เขา พบเจอหรือได้ปฏิบัติมาในชีวิตของตนเอง หรืออาจ เล่าสถานการณ์การใช้อำนาจร่วมที่เขาเคยได้ยินได้ ฟังมา 9. ผู้สอนอธิบายความหมายของอำนาจประเภทที่ สาม คืออำนาจภายใน แล้วกระตุ้นให้ผู้ร่วมอบรม ยกตัวอย่างอำนาจภายใน แล้วผู้สอนจึงค่อยแสดง

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				ความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยให้ชวนผู้เรียนให้ความเห็นว่า อำนาจประเภทใดที่ส่งเสริมสันติภาพและความยุติธรรม อำนาจประเภทใดที่สร้างความทุกข์และปัญหาทั้งในระดับบุคคล องค์กร ชุมชน และสังคมวงกว้าง และถามต่อไปว่ามีสถานการณ์ใดบ้างที่เราจำเป็นต้องใช้อำนาจเหนือกว่าในการสั่งการต่าง ๆ (คำตอบจะมีเช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน กรณีการดูแลเด็กเล็กไม่ให้ประสบอันตราย และการบริหารผู้ได้บังคับบัญชาที่ยังด้อยประสบการณ์อยู่ เป็นต้น) และเน้นย้ำว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการใช้อำนาจเหนือในสถานการณ์ที่จำเป็น คือ การใช้อำนาจนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มคนที่ด้อยอำนาจกว่า มิใช่เพื่อเพิ่มอำนาจและผลประโยชน์ให้กับผู้ใช้อำนาจ 10. เมื่อทุกคนเข้าใจชัดเจนแล้ว บอกผู้เรียนว่าต่อไปเราจะทำความเข้าใจเรื่องประสบการณ์การใช้อำนาจจากชีวิตจริงของแต่ละคน เพื่อทบทวน สรุปบทเรียน และหาทางแก้ไขปัญหาหรือสร้างสันติภาพและความยุติธรรม อย่างน้อยก็ในระดับส่วนตัวที่ทุกคนสามารถทำได้ โดยให้แต่ละคนนึกถึงเหตุการณ์ที่เคยถูกใช้อำนาจเหนือกว่า ให้เล่าว่าเป็นเหตุการณ์อะไร เกิดขึ้นเมื่อไหร่ มีใครเกี่ยวข้องในเหตุการณ์นั้นบ้าง อย่างไร และตัวผู้ร่วมอบรมเองรู้สึกอย่างไรในสถานการณ์นั้น และได้ตอบโต้หรือรับมือกับเหตุการณ์นั้นอย่างไร และการทบทวนประสบการณ์ของตนเองในเรื่องนี้ ทำให้เขาได้บทเรียนและเกิดปัญญาความเข้าใจอะไร หากผู้ร่วมอบรมพบว่าตนเองเคยผ่านเหตุการณ์เช่นนี้มีมาหลายครั้ง ให้เลือก

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นตัวอย่าง ให้เวลาแต่ละคนค้นหาและทบทวนประสบการณ์นี้ ด้วยความเงียบประมาณ 5 นาที 11. จากนั้นให้ผู้เรียนจับคู่กับคนที่ตนเองอยาก แบ่งปันประสบการณ์สำคัญนี้ให้ฟัง เมื่อได้คู่ครบแล้ว ให้แต่ละคู่เลือกว่าจะให้ใครเป็นผู้เล่าเรื่องก่อน แต่ ก่อนที่จะเริ่มการเล่าเรื่อง ให้กระบวนการทบทวน แนวทางการฟังอย่างลึกซึ้ง และย้ำเตือนให้ผู้เล่าให้ เล่าเรื่องราวของตนด้วยความรู้สึกที่แท้จริงจากหัวใจ และเน้นเฉพาะสาระสำคัญของเรื่อง กิจกรรมนี้ควร ให้เวลาแต่ละคนเล่าเรื่องคนละประมาณ ถึง 15 นาที โดยผู้เรียนใช้เสียงระฆังเป็นสัญญาณบอกการ เริ่มต้นและหมดเวลาในแต่ละรอบ โดยเมื่อเหลือ เวลาอีก 2-3 นาที ให้ผู้สอนแจ้งเตือนผู้ที่ยังเล่าไม่จบ ให้พยายามขมวดเรื่องให้จบภายในเวลาที่เหลือ 12. เมื่อจบการแบ่งปันประสบการณ์ในรอบแรกแล้ว ผู้สอนบอกให้ผู้เรียนสลับข้าง ให้ผู้ที่ฟังในรอบแรก เป็นฝ่ายเล่า และผู้ที่เล่าในรอบแรกเป็นฝ่ายฟัง แต่ ก่อนที่จะเริ่มการเล่าเรื่อง กระบวนการจะเชื้อเชิญให้ ผู้ร่วมอบรมสงบนิ่งในความเงียบและรับรู้ลมหายใจ ลึก 2-3 รอบ ระหว่างนี้เตือนให้ผู้เล่าเรื่องในรอบแรก ลงวางเรื่องที่เพิ่งเล่า และผู้ฟังลงวางเรื่องที่เพิ่งได้ฟัง มา เพื่อจะได้ทำกิจกรรมในรอบต่อไปด้วยความมีสติ เต็มที่ จากนั้นกระบวนการให้สัญญาณระฆังเริ่มต้น และหมดเวลาการแลกเปลี่ยนเหมือนรอบแรก 13. เมื่อผู้เรียนทั้งคู่แลกเปลี่ยนจบแล้ว ให้กลับมาใน วงใหญ่ กระบวนการถามความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกิจกรรม

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				14. ให้นักศึกษานำสิ่งที่ได้เรียนรู้ลงในสมุดบันทึก 15. ผู้สอนให้นักศึกษากลับไปทบทวนในเอกสารที่อาจารย์ให้ไว้
3	อัตลักษณ์	เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและตระหนักในอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น	- กระดาษที่ใช้แล้ว - หมอน - flip chart - ปากกาเคมี	1. การ Grounding ประมาณ 10 นาที และ Check in ก่อนเรียน (ความรู้สึกรู้สึกวันนี้และทบทวนสิ่งที่เรียนไปเมื่อครั้งที่แล้ว) 2. ผู้เรียนระดมความเห็นจากนักศึกษาว่า เคยได้ยินคำว่า “อัตลักษณ์ (Identity)” หรือไม่ และอะไรที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์บ้าง ให้นักศึกษาระดมความเห็นและผู้สอนเขียนลงบนกระดาน 3. สรุปความหมายอัตลักษณ์ หมายถึง ความเป็นตัวตน ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลหรือกลุ่มคน ทั้งที่เป็นติดตัวมาแต่กำเนิดหรือพัฒนาขึ้นภายหลัง เช่น เพศ เพศภาวะ รสนิยมทางเพศ สีผิวชาติพันธุ์ สัญชาติ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ ชนชั้นหรือฐานะเศรษฐกิจ ถิ่นที่อยู่อาศัย สภาพร่างกายและภาวะสุขภาพ เป็นต้น แต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม ย่อมมีอัตลักษณ์หลายด้านประกอบกัน เช่น คน ๆ หนึ่งสามารถเป็นผู้หญิง ชนชั้นกลาง จบการศึกษาระดับสูง มีอาชีพและตำแหน่งหน้าที่การงานมั่นคงและเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นโสด ขณะที่อีกคนอีกคนหนึ่งอาจเป็นผู้ชาย รักเพศเดียวกัน ติดเชื้อเอชไอวี ฐานะยากจน หรืออีกคนหนึ่งอาจเป็นผู้หญิง เป็นคนชาติพันธุ์กลุ่มน้อย เล็กกับสามี เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นต้น 2. ผู้เรียนเชิญชวนให้นักศึกษาร่วมทำกิจกรรมหมอน โดยวางหมอนเป็นวงกลม ข้างในวงกลม วางกระดาษเท่าจำนวนคนที่ผู้สอนถามความสมัครใจว่า

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				ใครจะเข้าไปอยู่ในวงกลมบ้าง ที่เหลือยืนบนกระดานนอกวงกลม ซึ่งมีจำนวนกระดานจำนวนมาก 3. ผู้สอนขอให้ผู้เรียนทำกิจกรรมนี้ด้วยความตั้งใจ 4. ผู้สอนดึงกระดานข้างในวงกลมออก 1 แผ่น ถามผู้เรียนว่าอยากร้องเพลงอะไรบ้าง ให้ร้องเพลงนั้นและเต้นรำหรือเดินไปตามจังหวะเพลงเป็นวงกลมของตนเอง เมื่อให้สัญญาณหยุดทุกคนต้องสามารถยืนบนกระดานที่มีอยู่ได้ 5. ผู้สอนบอกว่าคนที่ไม่สามารถยืนอยู่บนกระดานได้ให้ออกจากเล่นกิจกรรมนี้ 6. ผู้สอนดึงกระดานออกอีก 1 แผ่นในวง และให้ร้องเพลงและรำไปรอบวงเช่นเดิม แต่รอบนี้จะดึงกระดานออก 1 แผ่น จนกระทั่งเหลือกระดานแผ่นสุดท้าย และมีผู้ได้ครองกระดานนั้น 7. เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมให้ทุกคนกลับเข้ามาในวงใหญ่ ถามความรู้สึกคนที่อยู่ในวงและความรู้สึกของคนนอกวง 7. ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้ และการนำไปปรับใช้ในอนาคต
4	เพศ เพศ ภาวะและ วัฒนธรรม ชายเป็น ใหญ่	เพื่อให้ผู้เรียน เข้าใจและ ตระหนักถึง บทบาทหญิง ชายหรือเพศ วิถีที่ส่งผล กระทบต่อ ความไม่เท่า เทียม การถูก	กระดาน flip chart ปากกาเคมี	1. การ Grounding ประมาณ 10 นาที และ Check in ก่อนเรียน (ความรู้สึกวันนี้และทบทวนสิ่งที่เรียนไปเมื่อครั้งที่แล้ว) 2. ผู้สอนเขียนบนกระดาน flip chart เพศหญิง เพศชาย และให้ผู้เรียนช่วยกันระดมความคิดเห็นว่า ในครอบครัว ในสังคมไทยกำหนดหรือคาดหวังว่าเพศหญิงและเพศชายเป็นอย่างไร (คำตอบที่ได้คือ ผู้หญิง สวย ขาว เรียบร้อย พุดจาไพเราะ ละเอียดอ่อนแอ ผู้หญิงมีประจำเดือนแล้วห้ามเข้าวัดฯลฯ)

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
		กดขี่หรือการ ตอกย้ำความ เชื่อฝังหัวที่ยัง มีผลใน ปัจจุบัน		ส่วนผู้ชาย หล่อ คล้ำ เข้มแข็ง แข็งแรง เป็นผู้นำ ผู้ชายบวชได้ ฯลฯ) 3. ผู้สอนสรุปกล่องความเป็นเพศ และความไม่เท่า เทียมที่เกิดขึ้น ดังรูปภาพ 4. ผู้สอนให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึก สิ่งที่ได้เรียนรู้ และการนำไปปรับใช้ 5. ผู้สอนเปิดภาพยนตร์เรื่อง อำแดงเหมือนกับนาย ริด หลังจากดูภาพยนตร์แล้ว นำมาวิเคราะห์ โดย ถามความรู้สึก สิ่งที่ได้เรียนรู้และการนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (นักศึกษาจะสะท้อนว่า เห็นความเป็นเพศหญิง เพศชาย และเพศสภาพที่ไม่ เท่าเทียมกัน ผู้หญิงเป็นสมบัติของผู้ชาย ที่ผู้ชาย สามารถใช้ความรุนแรงกับผู้หญิงได้ ผู้หญิงต้องอยู่ใน ภาวะจำยอม ต้องอดทน แม้ในปัจจุบันมีกฎหมาย เข้ามารองรับทั้งผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ แต่ก็ยังพบ ปัญหาความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัวในทุก กลุ่มเป้าหมาย)

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				4. ผู้สอนเชิญชวนให้นักศึกษาจับคู่ A และ B ด้วยกิจกรรม จักรวาลจัดสรร และให้แลกเปลี่ยนกันในห้อง "ขอให้นักศึกษาเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมที่เกิดจากความเป็นเพศที่เกิดกับตัวเองหรือคนรอบข้าง" ให้เวลาเล่า 7 นาที เมื่อหมดเวลา ให้กลับมาอยู่กับตัวเองด้วยการ Grounding ให้เปลี่ยนคู่ด้วยจักรวาลจัดสรรและให้แลกเปลี่ยนอีก 1 หัวข้อ "และมีเหตุการณ์ใดที่เราได้รับความไม่เท่าเทียมแล้วเราไม่สยบยอม" พลัดเปลี่ยนกันเล่าคนละ 7 นาที เมื่อเล่าจบแล้ว ให้คู่ของเราสะท้อนกลับบอกจุดแข็ง เมื่อให้สัญญาณหมดเวลา ขอบคุนเพื่อนและกลับเข้าสู่วงใหญ่ 5. ผู้สอนให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้ 6. การนำไปปรับใช้ และบันทึกลงในสมุดบันทึกประจำวัน

ผลที่เกิดจากการเรียนจากประสบการณ์ของนักศึกษา

จากการติดตามประเมินผลการเรียนการสอนจากประสบการณ์โดยผู้ประเมินภายในสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โดยการสนทนากลุ่มย่อยกับนักศึกษาเมื่อเรียนจบภาคการศึกษาแล้ว ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบวิธีการสอนที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมทางสังคมและเนื้อหาของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ เพศภาวะ เพศวิถี อำนาจ และการใช้

อำนาจ รวมถึงเรื่องอัตลักษณ์ ที่เป็นสาเหตุและผลกระทบของการถูกกดขี่ และการใช้ความรุนแรง รวมถึงความตระหนักในความรู้สึกของผู้ถูกระทำอย่างที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ปรากฏผลดังนี้

การเรียนการสอนผ่านประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย 5 ด้าน คือ 1) การทบทวน หัวข้อการเรียนรู้ 2) รูปแบบ/วิธีการสอน 3) ความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ 4) ทศนคติที่เปลี่ยนไป การนำความรู้ไปปรับใช้ และ 5) ข้อเสนอแนะต่อการ

จัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถนำมายกตัวอย่างได้
ดังนี้

1. ทบทวน หัวข้อการ เรียนรู้	2. รูปแบบ/ วิธีการสอน	3. ความเข้าใจ เนื้อหา การเรียนรู้	4. ทักษะที่ เปลี่ยนไป การนำ ความรู้ไปปรับใช้	5. ข้อเสนอแนะต่อการ จัดการเรียนการสอน
การ Grounding (การรับรู้อยู่ กับลมหายใจ เข้าออก)	นั่งตามสบาย ไม่ เกร็ง สี่มตา หายใจเข้าลึก หายใจออกยาว เมื่อมีเหตุการณ์ เข้ามารบกวน เปรียบเสมือน ก้อนเมฆ ไม่ผลัก ออกแต่ให้รับรู้ ตั้งชื่อและปล่อย ก้อนเมฆนั้นไป ก่อน	-เข้าใจวิธีการอยู่ กับลมหายใจที่ สามารถใช้ได้กับ ทุกศาสนา -เข้าใจประโยชน์ ของการอยู่กับลม หายใจ -สามารถนำไป ประยุกต์ใช้กับ ตนเองและกับผู้ ประสบปัญหาได้	-เกิดการเตรียมความ พร้อมก่อนเรียน ทำ ให้มีสมาธิมากขึ้น -รู้สึกสบายตัว โล่ง -ปรับใช้กับตนเอง เมื่อมีอารมณ์โกรธ -ปรับใช้กับการทำ กิจกรรมกับรุ่นน้อง	1.ความคิดเห็นต่อการจัดการ เรียนการสอน -สาขาสังคมสงเคราะห์ จำเป็นต้องมีการเรียนการ สอนในลักษณะเช่นนี้ เพราะ นักสังคมสงเคราะห์ต้อง ทำงานกับผู้ให้บริการที่มี สภาพปัญหาที่หลากหลาย และส่วนใหญ่เป็นคนชายขอบ การออกแบบกิจกรรมของ ผู้สอนทำให้ผู้เรียนเข้าใจและ ตระหนักถึงความรู้สึก ความ ต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่ง จะนำไปสู่การประเมินและ ช่วยเหลือได้ตรงกับปัญหา และความต้องการ -ในแต่ละหัวข้อมีความ เชื่อมโยงกันทำให้เข้าใจ เนื้อหามากขึ้น - การนั่งกับพื้นด้วยกันทั้ง อาจารย์และนักศึกษาทำให้ เกิดความเท่าเทียม ความกล้า แสดงความคิดเห็น เป็นกันเอง
อำนาจ	ใช้กิจกรรม นั่ง ยี่นและให้ อธิบาย ความรู้สึก	-เข้าใจเรื่อง อำนาจ 3 แบบ (อำนาจเหนือ อำนาจร่วม และ อำนาจภายใน) -การใช้อำนาจ แบบต่าง ๆ	-ปรับใช้กับน้องที่ ร่วมกันทำงานบ้าน เดิมให้ทำคนเดียว -ปรับใช้กับเพื่อนใน การทำงานร่วมกัน เดิมคิดและตัดสินใจ เอง -ปรับใช้กับแฟน เดิม เอาแต่ใจ หลังเรียนมี การพูดคุย แลกเปลี่ยนกันมาก ขึ้น	

เพศภาวะ	สอนผ่าน ภาพยนตร์ (เรื่องอำแดง เหมือนกับนาย ริด/ precious	-เข้าใจเรื่องความเป็นธรรมทางสังคม -เข้าใจเรื่องความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ เพศภาวะ เพศวิถีซึ่งเป็นสาเหตุความรุนแรง -เข้าใจคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	-มีการนำเรื่องเพศภาวะไปคุยกับแม่ เรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ ไม่ใช่ว่าผู้หญิงทำไม่ได้ ชายทำได้ -แม่เปิดใจรับฟัง จากที่ต้องทำงานบ้าน เพราะเป็นผู้หญิง และแม่ให้น้องชายช่วยทำงานบ้านมากขึ้น -เข้าใจการถูกเลือกปฏิบัติของเพศทางเลือก	และทุกคนมีสำคัญเท่าเทียมกัน - กิจกรรมการ Grounding การอยู่กับลมหายใจมีประโยชน์ เป็นการเตรียมความพร้อมและอยู่กับสมาธิ - การฟังด้วยหัวใจ ชอบทักษะนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญ ทำได้ง่าย สามารถปรับใช้ได้กับตนเองและคนที่ทำงานด้วย 2.ความประทับใจ ชอบการนั่งเป็นวงกลม การเรียนการสอนมีกิจกรรม และถามความรู้สึก ภายหลังทำกิจกรรม 3.ข้อเสนอแนะต่อรายวิชา
-รูปแบบการใช้ความ รุนแรง -ความ รุนแรงเชิง โครงสร้าง	การจำลอง สถานการณ์	เข้าใจความรุนแรงในแบบต่าง ๆ รวมถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรงและผลกระทบ	เปลี่ยนทัศนคติไม่ ซ้ำเติมผู้ประสบ ปัญหา	ควรให้นักศึกษาได้เรียนรู้ ตั้งแต่ในชั้นปีแรกๆ ตลอดจน นำความรู้และรูปแบบการ เรียนการสอนไปใช้กับ ผู้ให้บริการและนำมา แลกเปลี่ยน
อัตลักษณ์คน ชายขอบ	กิจกรรม วงกลมนอก วงกลมใน	-เข้าใจความแตกต่างคนอัตลักษณ์กระแสหลักและคนชายขอบ	มีความตระหนักถึง คนชายขอบที่มี อำนาจน้อยถูกกดขี่ การเข้าถึงบริการ หรือแหล่งทรัพยากร จึงเป็นไปได้ยาก	

กล่าวโดยสรุป การเรียนการสอนจากประสบการณ์เป็นวิธีการเรียนสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบหนึ่ง ที่ผู้สอนมีความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนมีปัญหา สามารถเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจตนเอง เข้าใจเนื้อหา และเข้าใจผู้ใช้บริการซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องทำงานด้วยในอนาคตจากการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ในขณะเดียวกันเสียงสะท้อนของนักศึกษาหลังจากการเรียนการสอนยังเป็นข้อยืนยันกับผู้สอนว่าการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับนักศึกษาสาขาสังคมสงเคราะห์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งกับตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น

ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอน

1. ควรให้มีการจัดการเรียนการสอนจากประสบการณ์บนพื้นฐานของความเป็นธรรมทางสังคมในรายวิชาที่เป็นวิชาพื้นฐานและรายวิชาที่มีการฝึกปฏิบัติของคณะ เพื่อให้ให้นักศึกษาเข้าใจแนวคิดการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรมีเวทีได้แลกเปลี่ยนการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์ร่วมกับวิธีการเรียนแบบอื่น ๆ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกภาคการศึกษา

3. ควรส่งเสริมให้คณาจารย์ในคณะ ได้มีโอกาสเรียนรู้การเรียนการสอนที่หลากหลายทั้งภายในสถาบันที่จัดขึ้นและภายนอกสถาบันมากขึ้น เพื่อประโยชน์การเรียนรู้สูงสุดของนักศึกษา

4. ส่งเสริมให้วิชาการศึกษาทั่วไป ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานของมหาวิทยาลัยได้จัดการเรียนการสอนแบบผ่านประสบการณ์บนพื้นฐานของความเป็นธรรม เนื่องจากมหาวิทยาลัยเน้นการสอนวิชาชีพ ซึ่งปฏิบัติงานกับกลุ่มเป้าหมายที่มาใช้บริการหลากหลาย การเรียนการสอนแบบผ่านประสบการณ์บนพื้นฐานความเป็นธรรม จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจตระหนักถึงสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ อีกทั้งผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษาอย่างต่อเนื่อง เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

5. ส่งเสริมให้มีบรรยากาศการเรียนการสอน หรือสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ของนักศึกษา เช่น ความพร้อมของห้องเรียน ควรเป็นห้องโล่ง สามารถนั่งเรียนกับพื้นได้ มีชาตั้งสำหรับฟลิปชาร์ต เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ชวลิต โพธิ์นคร. (2560). *ห้องสมุดดิจิทัลกับการก้าวสู่ยุค Thailand 4.0.. การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2559 และประชุมวิชาการวันที่ 23 มีนาคม 2560.*
- เปาโล เฟรรี. (2560). *การศึกษาของผู้ถูกกดขี่.* แปลโดย สายพิน กุลกนกวรรณ ฮัมดานี; พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

พรณี ปานเทวัญ. (2559). การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กับการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาชีพพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 17(3), 17-24.

พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์ และเพียรวิทย์ ยินดีสุข (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PCL เพื่อการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2558). *เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง Transformative Learning*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2556). *พระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ พ.ศ.2556*. กรุงเทพฯ: วุฒิสภา.

อวยพร เชื้อนแก้ว. (ม.ป.ป.). *การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและสร้างเสริมศักยภาพแนวสตรีนิยม*. เชียงใหม่ : ศูนย์ผู้หญิงเพื่อสันติภาพและความยุติธรรม.

David A.Kolb. (2015). *Experiential Learning experience as the source of Learning and development*. Second edition. United State of America. Pearson Education, Inc.

P.A. Kirschner, J. Sweller, R.E. Clark. (2006). Why Minimal Guidance During Instruction Does Not Work: An Analysis of the Failure of Constructivist, Discovery, Problem-Based, Experimental, and Inquiry-Based Teaching. *Educational Psychologist*, 41(2), 75-86.

Mezirow Jack., Taylor, Edward W., and Associates. (2009). *Transformative Learning in Practice ; Insights from Community, Work,lace, and Higher Education*. San Francisco, CA; Jossey-Bass

Prepared by Michelle Schwartz. (2012). *Research Associate, for the Vice Provost, Academic, Ryerson University*, Retrieved July 20, 2018, from <http://www.ryerson.ca/lt>

NASW.(n.d.). *Social Justice*. , Retrieved July 20, 2018, from <https://www.socialworkers.org/Advocacy/Social-Justice>

BOOK REVIEW:*“Child Welfare Removals by The State A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems”**Edited by Kenneth Burns, Tarja Pösö and Marit Skivenes*

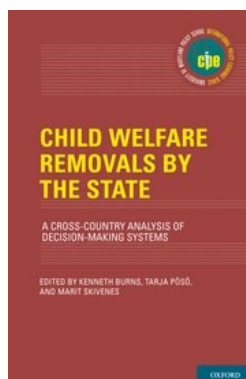
พระปยุตญาพัฒน์ แสงวงศ์ดี*

เด็กเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญในทุกๆ ประเทศ เพราะเด็กเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ย่อมเข้าไปมีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ แต่ในปัจจุบันปัญหาเด็กมีมากมายหลายประการ ได้แก่ การใช้แรงงานเด็ก การค้ามนุษย์ ถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ถูกกระทำความรุนแรง โดยเฉพาะเด็กถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งปัญหาเหล่านี้รัฐจำเป็นต้องมีส่วนเข้าไปช่วยเหลือคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก โดยจัดสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อรองรับปัญหาที่เกิดขึ้น ตั้งแต่การป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถเติบโตได้อย่างสมวัย และสมศักดิ์ศรี โดยหนังสือ Child Welfare Removals by The State A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems

ผู้แต่ง Kenneth Burns, Tarja Pösö and Marit Skivenes ได้นำเสนอและวิเคราะห์สวัสดิการของประเทศต่างๆ ในยุโรป และอเมริกา ทำให้การคุ้มครองเด็กโดยการแยกเด็กออกจากครอบครัว ซึ่งแต่ละประเทศมีวิธีปฏิบัติและข้อกำหนดด้านกฎหมายที่แตกต่างกันออกไป

เกี่ยวกับเนื้อหา

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือรวมเรื่องเกี่ยวกับ

การแยกเด็กออกจากครอบครัว โดยรัฐ ซึ่งมีบรรณาธิการ 3 ท่าน คือ Kenneth Burns อาจารย์ประจำวิทยาลัยและรองผู้อำนวยการหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

University College Cork ประเทศไอร์แลนด์ มีความเชี่ยวชาญด้านการทำงานคุ้มครองเด็ก และมีผลงานวิจัยด้านการดูแลเด็กที่ถูกกลืนทางวินัย ท่านต่อมาคือ Tarja Pösö ศาสตราจารย์ด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ University of Tampere ประเทศฟินแลนด์ เป็นผู้คลุกคลีและมีประสบการณ์ด้านสวัสดิการเด็กเป็นเวลากว่า 20 ปี ซึ่งมีผลงานวิชาการตีพิมพ์ในระดับชาติ และนานาชาติ ท่านสุดท้าย Marit Skivenes ศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์ University of Bergen ประเทศนอร์เวย์

* นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

เป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจัยเปรียบเทียบด้านสวัสดิการเด็ก นอกจากนี้ยังเป็นผู้ดำเนินโครงการวิจัยในต่างประเทศซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่หลายโครงการ นอกจากบรรณาธิการทั้ง 3 ท่านยังมีผู้เขียนที่ปรากฏชื่อในบทความของหนังสือเล่มนี้อาทิ Raija Huhtanen, Karl Harald Søvig, Gustav Svensson, Staffan Höjer, Monika Haug, Theresia Höyneck, Stefan Schnurr, Conor O'Mahony, Caroline Shore, Aisling Parkes, Karen Broadhurst, Katrin Križ, Janese Free และ Grant Kuehl โดยหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 10 บท โดยบทที่ 2-9 ได้นำเสนอสวัสดิการในการคุ้มครองเด็กในแต่ละประเทศเพื่อให้เข้าใจในพื้นฐานของกฎหมายและวิธีปฏิบัติ

บทที่ 1 เป็นการอธิบายถึงความซับซ้อนของสวัสดิการเด็กที่รัฐต้องเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ และควบคุม เนื่องจากการคุ้มครองเด็กตามสังคมและวัฒนธรรมเป็นหน้าที่พื้นฐานของครอบครัว จึงเป็นการท้าทายอย่างยิ่งหากรัฐจะเข้าไปแทรกแซง ซึ่งหากเด็กถูกระทำความรุนแรง การจะแยกเด็กออกจากครอบครัวนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และต้องดำเนินการภายในระเบียบข้อปฏิบัติทางกฎหมายซึ่งถูกกำหนดไว้

บทที่ 2 เป็นการนำเสนอวิธีการปฏิบัติในการแยกเด็กออกจากครอบครัวในฟินแลนด์ ซึ่งในการตัดสินใจแยกเด็กออกจากครอบครัวนั้นถือเป็นช่วงเวลาที่ต้องเครียด โดยอาสาสมัครและนักกฎหมายจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยวิธีการดำเนินงานเน้นการผสมผสานระหว่างความสมัครใจ มาตรการทางจิตใจ และใช้อำนาจของศาลในการ

ตัดสินใจแยกเด็กซึ่งเหตุผลส่วนใหญ่ที่ศาลตัดสินใจแยกเด็กออกจากครอบครัวเนื่องมาจากเหตุผลของความไม่ปลอดภัยภายในบ้าน ภัยคุกคามต่าง ๆ ซึ่งเมื่อได้ตัดสินใจแยกเด็กออกจากครอบครัวแล้วก็มุ่งเน้นไปที่การดูแลสวัสดิภาพเด็กเป็นอันดับแรก ซึ่งมีหน่วยงานด้านสวัสดิการสังคมรองรับเป็นผู้ดูแลเด็กต่อไป

บทที่ 3 นำเสนอวิธีการปฏิบัติของนอร์เวย์ในการแยกเด็กออกจากครอบครัว ซึ่งในนอร์เวย์นั้นรัฐให้ความสำคัญและยึดถือเป็นนโยบาย ซึ่งมีข้อกำหนดให้รัฐสามารถยุติการเลี้ยงดู หรือจำกัดการดูแล ระหว่างผู้ปกครองและเด็ก ในกรณีที่เกิดความรุนแรงขึ้นในครอบครัว โดยผ่านการดำเนินงานของหน่วยงานด้านสวัสดิการเด็ก เมื่อตัดสินใจแยกเด็กออกจากครอบครัวแล้ว องค์กรอิสระ และรัฐ จะเข้ามาดูแลเด็กต่อจากผู้ปกครอง และถึงแม้ผู้ปกครองจะไม่เต็มใจและไม่ให้ความร่วมมือก็ไม่สามารถขัดขวางการดำเนินการได้ เพราะรัฐมีสิทธิตามกฎหมาย เพื่อให้การคุ้มครองเด็กในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับเด็กในอนาคต

บทที่ 4 กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติของสวีเดน สำหรับการที่รัฐจะตัดสินใจรับเด็กเข้ามาดูแล ซึ่งโดยทั่วไปสวีเดนเน้นการให้บริการสวัสดิการสังคม ซึ่งบุคคลและครอบครัวมีส่วนร่วมและความเต็มใจ ดังนั้นการแยกเด็กออกจากครอบครัว และนำมาดูแลภายนอกครอบครัวจึงเป็นทางเลือกสุดท้ายที่จะต้องดำเนินการ โดยเมื่อพิจารณาแล้วว่าเด็กจะสามารถอยู่ได้อย่างปลอดภัยในครอบครัว ก็จะทำให้เด็กอยู่ในครอบครัวต่อไป โดยมีคณะกรรมการสวัสดิการสังคมเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจในเรื่องนี้

บทที่ 5 นำเสนอการคุ้มครองเด็ก โดยการแยกเด็กออกจากครอบครัว ในเยอรมนี ซึ่งมีการดำเนินการอย่างใกล้ชิดเนื่องจากเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และนอกจากจะดูแลคุ้มครองเด็กแล้วยังรวมไปถึงการดูแลครอบครัว และการดูแลด้านที่อยู่อาศัยอีกด้วย สำหรับกรณีที่เด็กมีความเสี่ยงถูกกระทำความรุนแรงอยู่ในระดับสูง เด็กจะถูกปฏิบัติและอยู่ภายใต้การดูแลคุ้มครองตาม “หลักการความเสี่ยงที่ร้ายแรงต่อเด็ก” แต่ความเสี่ยงต่อการกระทำความรุนแรงไม่จำเป็นต้องแยกเด็กออกจากครอบครัวเสมอไป ซึ่งการจะแยกเด็กออกจากครอบครัวหรือไม่จำเป็นต้องพิจารณาตามเกณฑ์ของสำนักงานเยาวชน ที่จะต้องประเมินความเสี่ยงเพื่อการคุ้มครองเด็ก

บทที่ 6 อธิบายถึงการดำเนินงานแยกเด็กออกจากครอบครัวในสวีเดน โดยสวีเดนให้ความสำคัญกับการคุ้มครองเด็กเป็นหลักการที่มีอยู่ในทุกระดับของนโยบาย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งในการทำงานให้กับองค์กรที่ดำเนินการในระดับล่าง โดยการดำเนินงานเน้นการให้บริการแก่ครอบครัว มุ่งเป้าหมายไปที่การป้องกันปัญหา

บทที่ 7 นำเสนอระบบการดำเนินการตามกฎหมายสำหรับการแยกเด็กออกจากครอบครัว ในไอร์แลนด์ ซึ่งในไอร์แลนด์นั้นมีแนวนโยบายและการปฏิบัติที่ให้สิทธิแก่ครอบครัวในการดูแลคุ้มครองเด็ก จึงเป็นปัญหาที่ทำให้การดำเนินการแยกเด็กออกจากครอบครัวทำได้ยาก ดังนั้นรัฐจึงหาทางออกโดยการใช่วิธีการทางกฎหมาย และการพิจารณาคดี มาช่วยดำเนินการ

บทที่ 8 กล่าวถึงการดำเนินการแทรกแซงครอบครัวโดยรัฐ ในอังกฤษ ซึ่งมีการดำเนินงานอย่างละเอียดในกรณีที่เด็กถูกทำร้าย รัฐจะเข้าดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กโดยทันที และในกรณีที่เด็กถูกกระทำความรุนแรงอันเนื่องมาจากผู้ปกครองดูแลได้ไม่ดี รัฐสามารถแยกเด็กออกมาจากผู้ปกครองได้อย่างถาวร ไม่เฉพาะผู้ปกครองที่เป็นพ่อและแม่ เท่านั้น ยังรวมไปถึงญาติ หรือผู้ดูแลอุปถัมภ์เด็ก โดยเมื่อแยกเด็กออกจากครอบครัวแล้วจะมีการพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก โดยศาลจะเป็นผู้ตัดสินว่าจะเลือกใช้ทางเลือกใดในการดูแลคุ้มครองเด็ก และสิ่งสำคัญที่ศาลจะนำมาพิจารณาคือเรื่องของความอบอุ่นของเด็ก และการที่เด็กต้องเผชิญกับการถูกกระทำความรุนแรง

บทที่ 9 กล่าวถึงหลักในการดำเนินงานแยกเด็กออกจากบ้านในสหรัฐอเมริกา ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ถูกจัดอันดับว่าเด็กมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเทียบกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ โดยสหรัฐอเมริกา มีองค์กรด้านเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนา ด้านกฎหมาย ให้ความร่วมมือกันในการดำเนินนโยบายการคุ้มครองเด็กเพื่อให้สอดคล้องกับระบบเสรีนิยม โดยมีเป้าหมายทางสังคมเพื่อให้บริการสาธารณะ และการช่วยเหลือเด็ก ซึ่งการดำเนินงานมีความสอดคล้องกับเป้าหมายที่รัฐบาลกลางกำหนดขึ้น นั่นก็คือ หลักการด้านความปลอดภัย โดยให้ความสำคัญกับสิทธิเด็ก ว่าควรจะได้รับ การตอบสนองความต้องการด้านการศึกษา ด้านร่างกาย ด้านสุขภาพจิต และด้านครอบครัว สำหรับครอบครัวที่มีการส่งเสริมบริการที่จะทำให้ครอบครัวมีความสามารถที่จะดูแลเด็กได้

บทที่ 10 วิเคราะห์ความแตกต่างของระบบสวัสดิการเด็ก และวิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กในแต่ละประเทศ โดยการคุ้มครองเด็กในแต่ละประเทศ โดยการดำเนินงานด้านการคุ้มครองเด็กและการแยกเด็กออกจากครอบครัวในแต่ละประเทศมีหลักการแนวคิด กฎหมาย และวิธีการปฏิบัติที่ต่างกันออกไปบ้าง และบางส่วนก็มีความคล้ายคลึงกัน โดยขึ้นอยู่กับกฎหมาย กระบวนการพิจารณาของผู้มีอำนาจ และองค์ความรู้ ทั้งนี้สามารถสรุปวิธีการแยกเด็กออกจากครอบครัวได้ 3 กรณี คือ 1) การแยกเด็กกรณีฉุกเฉิน 2) การแยกเด็กด้วยความสมัครใจ 3) การแยกเด็กโดยความไม่สมัครใจ ซึ่งไม่ว่าจะดำเนินการแยกด้วยด้วยกรณีใด ๆ ก็ขึ้นอยู่กับบริบทของประเทศนั้น ๆ และการตีความทางกฎหมาย และสิ่งที่สำคัญคือการยึดถือประโยชน์ของเด็กเป็นสำคัญ

กล่าวโดยรวม หนังสือเล่มนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนองานวิจัยใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านสังคม ด้านกฎหมาย และด้านนโยบายทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานคุ้มครองเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง โดยเฉพาะการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งหากความรุนแรงนั้นมีความเสี่ยงสูงที่เด็กจะได้รับอันตรายต่อร่างกาย ชีวิต จิตใจ ก็ย่อมต้องมีกระบวนการทางกฎหมายเพื่อแยกเด็ก

ออกจากครอบครัว โดยหนังสือสะท้อนภาพให้เห็นถึงความจำเป็นของเด็กที่ต้องได้รับการดูแล บทบาทการทำงานและการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ โดยเฉพาะศาล ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดสูงสุด ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตเด็กในอนาคตต่อไป

จากบทความภายในหนังสือทำให้เห็นภาพการดำเนินการ ซึ่งในแต่ละประเทศก็มีแนวคิดและวิธีการที่ต่างกันไป ตามแต่บริบท วัฒนธรรม และกฎหมายของประเทศนั้น ๆ หากนำเอาการดำเนินงานในประเทศต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับกรดำเนินงานของประเทศไทย เห็นว่าบางส่วนวิธีการดำเนินการที่คล้ายคลึงกัน เช่น การมีเจ้าหน้าที่เข้าไปพิจารณา ประเมินความเสี่ยง และการให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถดำเนินการแยกเด็กออกจากครอบครัวได้ในกรณีที่เห็นว่ามีความเสี่ยงที่จะได้รับอันตราย เป็นต้น หนังสือเล่มนี้จึงมีประโยชน์ในด้านข้อมูลของแนวคิด วิธีการดำเนินงาน และกฎหมาย ที่ผู้มีหน้าที่ดำเนินการคุ้มครองเด็กจะศึกษาและนำมาปรับใช้ในการดำเนินงานคุ้มครองเด็กในประเทศไทย หรือในขอบเขตวิชาชีพของตนเองที่พึงกระทำได้ เพื่อให้การคุ้มครองเด็กมีประสิทธิภาพสูงสุด และยึดประโยชน์ที่เด็กจะได้รับเป็นสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด

หนังสืออ้างอิง

Kenneth Burns, Tarja PÖSÖ and Marit Skivenes, eds. (2016). *Child Welfare Removals by The State A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems*. Oxford: Oxford University Press.